

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ANNOTATIONES

AD

POSTERIOREM LIBRUM SAMUELIS

ET

PRIOREM LIBRUM CHRONICORUM,
SYNOPTICE EXPOSITOS.

PARTICULA PRIOR.

PROLUSIO,

QUAM

AD INDICENDUM EXAMEN PUBLICUM,

IN

SCHOLA REGIA FREDERICOBURGENSE
MENSE SEPTEMBRI A. MDCCCXXXVIII HABENDUM,

SCRIPSIT

J. P. F. KÖNIGSFELDT,

IN SCHOLA FREDERICOBURGENSE PRÆCEPTOR.

HAUNIÆ.

TYPIS EXCUBEAT *FABRITIUS DE TENGNAGEL.*

I.

Genealogiæ.

(I Chron. cap. I—IX.)

Chronicorum lib. I cap. I.

- I. *Geneologia patriarcharum inde ab Adamo usque ad Jacobum* (v. 1—34). II. *Geneologia Edomitaram* (v. 35 ad fin.)

Catalogi hujus capituli petiti sunt ex libro *Geneseos*, quod luculenter apparet tum ex maxima similitudine in universum tum specialiter ex collatione locorum, in quibus breves quædam observationes I. *Geneseos* iisdem verbis repetuntur (v. 10 coll. Gen. 10, 8, v. 19 coll. Gen. 10, 25, v. 46 coll. Gen. 36, 35).

Primi quatuor versiculi conferendi sunt cum cap. 5 *Geneseos*, ubi eadem *Adami ex Setho usque ad Noachum prosapie* recensio uberior exstat, additis nempe ibi annis ætatis, quibus filios genuerunt et diem obierunt patriarchæ.

A v. 5 ad v. 23 sequitur eadem *tabula geographica* sive *ethnographica*, quæ exhibita est in Gen. cap. 10, sc.

catalogus præcipuarum gentium ex tribus Noachi filiis oratarum, quæ Judæis antiquis cognitæ erant ¹). Vers. 1, 5, 9—12, ultima verba v. 18, 19—21, 30—32 cap. 10 Geneleos in nostro libro desiderantur; ceterum in paucis tantum diversitas adest. Verba nimirum Gen. בְּנֵי אֲרָם (v. 23) omissa sunt in v. 17, ut hic Semi filii dicantur, qui illic filii Arami et nepotes Semi. Ipsa nomina in utraque recensione eadem sunt, exceptis quatuor. 1. רִיפָתָא (v. 6), pro quo in Gen. (v. 3) legitur רִיפָתָא, quod Bochartus (Phal. lib. III. cap. 10), Josephum secutus, explicat de Paphlagonibus, interpres Arabs de Francia, sed plerique de *montibus Riphæis* (mont. Hyperboreis); 2. רוֹדָנִים (v. 7), aut *Rhodii* (LXX, Gesenius ²) aut *Rhodanenses*, incolæ Rhodanusis, regionis Galliæ Rhodano fluvio adjacentis, quod placet Bocharto (Phal. III, 6); in Gen. (v. 4) legitur הֲרֹדָנִים, quæ lectio si vera est, cogitandum videtur de *Dodona*, antiquissimo Epiri oraculo et oppido ³); in hisce nominibus רָ et דָּ, litteræ simillimæ scribarum incuria facile permutatæ esse possunt ⁴); 3. מִטְדָּא (v. 17), quod supra occurrit (v. 5), haud dubie vitio scriptionis positum pro מִטְטָא (Gen. 10, 23), quod plerique intelligunt de incolis *montis Masii* in Me-

1) De hisce gentibus magna eruditione disputavit *Sam. Bochartus* (mort. 1667) in *Phaleg* s. priori parte *Geographiæ sacræ*, quod opus celeberrimum amplissimum hujus tabulæ commentarium continet; cum eo conjungendum est *J. D. Michaelis* *Spicilegium geographiæ Hebræorum exterae post Bochartum*, p. I. 1769, p. II. 1780 Goett. Cfr. etiam *G. B. Winer* *Bibli-sches Realwörterbuch* (edit. 2. vol. I. 1833, II. 1838 Lips.)

2) *Lexicon man. Hebr. et Chald.*, Lips. 1833.

3) Cfr. *Winer* *Bibl. Realwörterbuch* s. v. *Dodanim*.

4) Ita etiam infra v. 41 occurrit nomen הַמִּטְדָּא pro הַמִּטְטָא (Gen. 36, 26), v. 50 et 51 הַמִּטְדָּא pro הַמִּטְטָא (Gen. 36, 39).

sopotamia (Phal. II, 11); 4. עֵיבָל (v. 22), in Gen. עֵיבָל (v. 28), Bochartus (Phal. II, 23) intelligit *Avalitas* in ora Æthiopica ad sinum Avalitem (Bab el Mandeb) habitantes.

V. 24—27, *genealogiam Semi usque ad Abrahamum* exhibentes, conferendi sunt cum Gen. 11, 10 ad fin.

29—31: *filiis Ismaelis*, cfr. Gen. 25, 12—18.

32—33: *Abrahami ex Ketura posteri*, cfr. Gen. 25, 1—4. Constat ex v. 32, Keturam fuisse *pellicem*, non legitimam uxorem Abrahami, quod etiam apparet ex Gen. 25, 6.

Secunda pars capituli (v. 35 ad fin.) compendium est cap. 36 Geneseos, quod continet *genealogiam Esavi et nomina regum Edomitarum*.

36. תִּמְנֵצַּי in hac recensione nominatur inter liberos Eliphazi; erat *pellex* ejus, quæ Amalekum ei peperit, cfr. Gen. 36, 12.

41. בְּנֵי עֵבֶל דִּישׁוֹן; in stemmatibus sæpe numerus pluralis (בְּנֵי) præcedit, etsi modo unus nominatur, ita in loco parallelo Gen. 36, 25 et sæpissime in nostro libro (2, 7. 8. 31. 3, 22. 4, 13. 15 etc.)

42. Pro אֶעֱקֹן legendum videtur אֶעֱקֹן, et *Akan*, cfr. Gen. 36, 27; LXX etiam h. l. habent καὶ Ἀκάν.

Cap. II.

I. *Duodecim filii Jacobi* (v. 1—2). II. *Posteri Judæ ex Thamare* (v. 3 ad fin.)

1—2. De natalibus filiorum Jacobi v. Gen. 29, 32 — 30, 24.

3—4. De matrimonio et filiis Judæ v. Gen. cap. 38.

5. cfr. Gen. 46, 12.

6. Stemmata, quæ jam sequuntur (usque ad fin. cap. IX), sumta videntur ex antiquis catalogis familiarum ad singulas tribus pertinentium, quales inter Judæos summo studio continuatos et servatos esse constat.

7. עֶבֶר Josv. 7, 1 dicitur עֶבֶר; *Achan* sine dubio mutatum est in *Achar*, ut efficeretur paronomasia, quum sequatur verbum עִבְרָה. Genealogia Achanis supplenda est ex l. cit. libri Josvæ, ubi origo ejus refertur ad Serachum, filium Judæ; dicitur pater ejus Carmi filius Sabdi, filii Serachi. — עֶבֶר, perturbavit, afflixit, *malum intulit*. — מַעַל, perfide egit (מַעַל בַּיהוָה 5, 25. 10, 13 sæp. defecit a Jehova, peccavit in Jehovam). 2) *surrripuit* aliquid, ita h. l.

9. *Genealogia Davidis*, quæ h. l. exhibetur (usque ad v. 17), prorsus congruit cum ea, quæ exstat Ruth 4, 18—22 et in evangeliis, Matth. 1, 3—6 et Luc. 3, 32. 33. Sed facile intelligitur, non plenam generationum enumerationem his locis datam esse, nam a Nahassone, coævo Mosis¹⁾, usque ad Davidem quatuor tantum generationes nominantur, quum quadringentis annis inter eos clapsis vix duodecim sufficerent. In genealogia, quæ legitur 6, 1. 7—13 undeviginti generationes inter Levi et Samuelem enumerantur; in hac vero David decimus a Juda sistitur. Observandum est, orientales in stemmatibus suis sæpe progenitoris celebris nepotes, pronepotes et abnepotes filios vocare, omissis generationibus pluribus intermediis²⁾; ita Esr. 7, 3 in enumeratione pontificum sex nomina desunt inter Merajothum et Asariam, qui filius ejus dicitur,

1) Soror ejus erat uxor Aaronis, cfr. Exod. 6, 23.

2) Vide *J. D. Michaelis* Deutsche Uebersetzung des A. T. 5 Th. 2te Hälfte p. 206 (not. ad Ruth. 4, 20), *Eichhorn* Einleitung ins A. T. (ad II. Chronic.)

Matth. 1, 8 *Ἰωρὰμ ἐγέννησε τὸν Ὀζίαν*; Usias erat abnepos Jorami, et omissi sunt reges Achasia, Joas, Amazia, v. 11 *Ἰωσίας ἐγέννησε τὸν Ἰεχοῦיא*; hic vero erat nepos Josiæ. — וְהַצִּירָהוּ et רָם dicuntur a LXX et evangelistis *Ἐσρώμ* et *Ἀράμ*.

18. חוֹלִיד אֶת-עֲזוּבָה אִשָּׁה וְאֶת-יְרִיעוֹחַ i. q. כְּלוּבִי (v. 9). — חוֹלִיד, sec. verba: *parere fecit Azubam uxorem et Jerioth*; textus sine dubio h. l. corruptus est et videtur legendum חוֹלִיד מֵאֵת עֲזוּבָה אִשָּׁתוֹ אֶת-יְרִיעוֹחַ, *sustulit ex Azuba uxore sua Jerioth*.

20. בְּצִלְאֵל, artifex ille, qui arcam foederis ceterasque res sacras tabernaculi fecit (Exod. 31, 2. 35, 30, cap. 36—38).

21. מַכִּיר erat filius Manassis et nepos Josephi, cfr. 7, 14, Num. 26, 28. 29.

23. גְּשׁוּרָה, *Gesura*, Syriae tractus a septentrione tribus Manassis ad radices Hermonis; h. l. incolæ hujus regionis, *Gesuritæ*. — הַרְהָה, familia, tribus. 2) *pagus, vicus*. — בְּנוֹתֶיהָ, filia ejus i. e. *vici ad eum pertinentes*. — כָּל-אֶלֶהָ רָג' *omnes hi*, sc. illorum oppidorum incolæ, *fuere posteri Machiris*, nempe ex filia ejus, cfr. v. 21.

24. אָב h. l. et sæpius in hoc cap. *conditorem oppidi* significat, nam תְּקוּצֵי et quæ infra sequuntur זֵירָה (v. 42), בֵּית-צוּר (v. 45), מְדַבְּנָה, מְדַבְּנָה, גְּבֻעָה (v. 49), קְרִית יַעֲרִים (v. 50), בֵּית-לָחֶם et בֵּית-גְּדָר (v. 51) sunt nomina oppidorum tribus Judæ; eodem sensu occurrit in cap. 4, 3. 4. 5. 12. 17. 18. 19. 21, ubi etiam urbes tribus Judæ nominantur, 8, 29. 9, 35.

31. אֶתְלִי non erat filius, sed *filia* Sesanis, cfr. v. 34.

50. בְּן-חֲדָד non conjungendum est cum כְּלוּבֵי¹⁾, nam Cale-

1) Ita *Dathe* Libri historici Vct. Test. latine versi, Halæ 1781. p. 615.

bus erat filius Chezronis et pater Churis, cfr. v. 18 et 19, sed referendum est ad שׁוֹבֵל: *hi fuerunt filii Calebi: filius Churis, primogeniti Ephrathæ, Sobal, qui condidit Kirjathjearim*¹⁾).

52. הָרָאָה הַצִּי הַמִּנְחֹת, Vulg. *qui videbat dimidium requietionum*, sed nullus sensus hac vertendi ratione efficitur; videntur esse nomina propria, scil. nomina posterorum Sobalis: *Haroe* (cfr. הָרָאָה 4, 2) et *dimidia pars Menuchoth* (cfr. הַצִּי הַמִּנְחֹת v. 54), LXX Ἀραὰ καὶ Αἰοὶ καὶ Ἀμμα-νίθ, Lutherus vertit: „der sahe die Hälfte Manuhoth.“

54. בֵּית לְחָם, *Bethlehemitæ*, cfr. v. 51.

Cap. III

continet *prosapiam Davidis, quæ ultra Serubabelis ætatem continuatur.*

1. Filii Davidis (v. 1—9.)

1—4. Nominantur *sex filii, qui nati sunt ei Hebrone*, antequam rex factus est totius populi Israelitici, cfr. 2 Sam. 3, 2—5. — Secundus filius dicitur h. l. הַנִּינָאֵל, in 2 Sam. vero כְּלֵאֵב.

2. ל, quod præfixum est nomini אֶבְיָשָׁלוֹם, abesse debet.

5—8. Sequuntur nomina *filiorum, qui nati sunt Davidi Hierosolymis*, cfr. 2 Sam. 5, 13—16 et 1 Chr. 14, 3—7. — Uxor Uriæ, a Davide in matrimonium ducta, dicitur h. l. בַּת-שׁוּיָע filia *Ammielis*, sed 2 Sam. 11, 3 בַּת-שֹׁבֵעַ filia *Eliami*. — Recensio, quæ h. l. adest, emen-

1) LXX: οὗτοι ἦσαν υἱοὶ Χαλέβ. υἱὸν Ἦρ πρωτοτόκου Ἐφραθά. Σωβὰλ πατὴρ Καριαθιαρῖμ. — Lutherus, neglecto בן nomini Churis præfixo, vertit: „dieß waren die Kinder Calebs: Hur, der erste Sohn von Ephrata; Sobal, der Vater Kirjathjearims.“

danda est ex 2 Sam., ubi *undecim filii* nominantur, hic vero *tredecim*, quum nomina אֶלְיָשָׁמַע et אֶלְיָפָקֶט repetantur. Pro טַמְעוּץ legitur 14, 4 et 2 Sam. 5, 14 טַמְעוּץ, et pro נָגַח in 2 Sam. אֶלְיָשָׁרָע. In 1 Chr. 14, ubi etiam *tredecim* nominantur, legitur et נָגַח et אֶלְיָשָׁרָע, et אֶלְיָפָקֶט repetitur.

II. *Posterii Salomonis recensentur* (v. 10 ad fin.).

15. יוֹחָנָן, qui ut *filius primogenitus Josiæ* nominatur, ejus vero nullo alio loco mentio fit, videtur vivo patre mortuus esse. — יְהוֹאָחָז sine dubio idem est qui יְהוֹאָחָז, filius et successor Josiæ, fratre Jojakimo *junior*¹⁾; commemoratur hoc nomine præter h. l. Jerem. 22, 11²⁾.

16. יְהוֹנָדָב i. q. יְהוֹנָדָב, filius et successor Jojakimi.

19. זְרַבְבָּדֶל, dux primæ coloniæ Judæorum ex captivitate Babylonica in patriam redeuntium, hoc solo loco dicitur *filius Pedajæ*, Esr. 3, 2, Hagg. 1, 1, Matth. 1, 12 et Luc. 3, 27 *filius Salathielis*. — יְהוֹנָדָב pro יְהוֹנָדָב, nam duo nomina sequuntur; sic quoque v. 21. 23. 4, 17. 7, 35.

22. טַשָּׁח, *sex*; igitur nomen unius filii excidit.

Cap. IV.

I. *Catalogus progeniei Judæ continuatur et finitur* (v. 1—23). II. *Posterii Simeonis eorumque sedes et gesta* (v. 24 ad fin.)

1. יְהוֹשֻׁפָּט filius Perezi, cfr. 2, 5; כְּרִמִּי nominatur 2, 7, דְּוָר, filius Calebi et nepos Chezronis, 2, 19. 20. 50, et שׁוּבְלֵל, filius Churis, 2, 50.

2. יְהוֹרָאִים videtur esse i. q. יְהוֹרָאִים 2, 52.

1) Cfr. 2 Reg. 23, 31. 36 et 2 Chr. 36, 2. 5.

2) De Sallumo vide Rosenmüller Scholia in vaticinia Jeremiæ, vol. I. p. 523, Winer Bibl. Realwörterb. s. v. Joachas.

3. Ante אָבִי עֵיטֶס subintelligendum est מִשְׁפָּחוֹתָא ex v. 2: *hæ sunt familiæ conditoris Etami.*

4. בְּכוֹר אֶפְרַתָּה וְגַ' primogeniti *Calebi* ex Ephratha, *conditoris Bethlehemi*, cfr. 2, 19.

5. De אֶשְׁחֹרֵר conditore *Thekoæ* vide 2, 24, ubi dicitur filius *Chezronis*, ex tertia uxore *Abija* post mortem ejus natus.

8. קוֹיָךְ, frater præcedentium; hoc nomen sine dubio ex v. 7 excidit.

9. עֶצֶב, simulacrum idoli, i. q. עֶצֶב. 2) *dolor*, i. q. עֶצֶב, ita h. l.

10. אֵם, h. l. particula optandi: *utinam.*

17. בִּיתְהָרָה, *concepit et peperit*, sc. *Bithja*, uxor *Meredi*; hoc supplendum est ex v. sequ.

21. Posterii Judæ hactenus enumerati ex *Perezo* et *Seracho* originem duxerunt; nunc commemorantur *posterii Selæ*, tertii Judæ filii (v. 21—23).

A v. 24 commemorantur *posterii Simeonis*, quorum nomina (v. 24—27), *sedes* (v. 28—33), *principes* (v. 34—38) et *gesta* (v. 39 ad fin.) recensentur. *Simeonitæ* aduectuntur Judæis, quia hæreditas eorum in tribu Judæ fere continebatur (Josv. 19, 1).

Enumeratio *filiorum Simeonis* non omnino convenit cum ea, quæ exstat Gen. 46, 10 et Exod. 6, 15, ubi sex filii nominantur; qui hic נְמוּאֵל et זְרַח, illis locis זִמְמֵאֵל et זְרַח dicuntur, et pro זְרַח occurrunt nomina אֶהָר et זְכִין, cfr. etiam Num. 26, 12 seq.

32. הַצֵּר, 1) atrium, vestibulum. 2) villa, prædium, *pagus.*

33. הַתִּיבַשׁ, verbum argenteæ ætatis linguæ Hebraicæ, modo in libris *Chronic.*, *Esræ* et *Nehem.* obvium (ex subst.

יָרַשׁ, genus, familia, semel Neh. 7, 5 כְּסֵפֶר תְּיָרַשׁ, stemma, genealogia, i. q. (תְּיָרַשׁ) significat nomen suum in tabulas genealogicas referendum curare, *censeri*, ἀπογράφεσθαι; infin. sæpe nominascit, *recensionem*, *indicem*, *stemma* designans, ita h. l., 7, 5. 7. 9. 40. Esr. 8, 1.

39. מִזְרַח (ex זָרַח, ortus est, de sole) pr. ortus solis, sed ubique indicat *orientem*, plagam coeli orientalem, Gr. ἀνατολή.

40. רָחֵב יָרִיב, *latus utrinque* (יָרִיב, utraque manus, etiam utrumque latus) i. e. ex omni parte late patens, Gen. 34, 21. Ps. 104, 25. — שָׁקֵטָה, part. ben. focm. ex שָׁקַט, quietus fuit, quievit. — שָׁלֵו, tranquillus, securus (rad. שָׁלָה). — כִּי rationem indicat, cur Simeonitæ incolas hujus regionis aggressi sint: *erant enim de stirpe Chami*.

41. מְעִינִים nonn. ut nom. appell. excipiunt: *habitacula*, *domicilia*, *ædificia stabilia* (sing. מְעִין), ut opponatur אֹהֳלִים, tentoriis (ita Lutherus, Castellio, J. D. Michaelis), alii rectius ut nom. pr. (LXX, qui vertunt τοὺς Μινᾶτους, Bochartus, Dathe) intelligentes *Meunæos* s. *Minæos*, populum Arabicum, qui 2 Chr. 26, 7 conjungitur cum Arabibus proprie dictis, Jud. 10, 12, ubi exstat forma singul. מְעִין, cum Philistæis, Sidoniis, Amalekitis. Bochartus (Phal. II, 22) monuit, si מְעִינִים h. l. esset nomen app., scribendum fuisse מְעִינִיָהּ, quum præcedat אֹהֳלֵיהֶם.

Cap. V.

I. *Genealogiæ, sedes et gesta Rubenitarum, Gaditarum et Manassitarum ab oriente Jordanis habitantium usque ad captivitatem Assyriacam* (v. 1—26). II. *Genealogia pontificum maximorum ad captivitatem usque Babyloniam* (v. 27—fin.)

V. 1—10. *Genealogia et sedes Rubenitarum eorumque cum Hagarenis certamina.*

בִּי-חַוֵּי הַבְּכוֹרִי, hic parenthesis incipit, quæ cum v. 2 finitur. — בְּהַלְלוֹ רֵגַ' , cfr. Gen. 35, 22. 49, 4. — לֵלֵךְ לְהַחֲרִיטַת שֵׁשׁ לְבַכְרָהּ, neque recensitus est secundum primogenituram v. primogeniti loco; LXX καὶ οὐκ ἐγενεαλογήθη εἰς πρωτότοκα.

2. בְּנֵי רֵדִי, princeps, præfectus, Gr. ἡγούμενος, adhibetur de quovis præfecto, imprimis de principibus populi (2 Sam. 5, 2. 6, 21. 7, 8).

3. *Filii Rubenis* iisdem nominibus afferuntur Gen. 46, 9, Exod. 6, 14, Num. 26, 5 seq.

6. גָּלָה, nudavit, Hiph. הִגְלָה v. הִגְלָה, deportavit, in exsilium abduxit (Gr. μετακίζειν), unde subst. גִּלְהָ v. גִּלְהָ, exsilium (v. 22).

10. הַגְּרִימִים s. הַגְּרִימִים (Ps. 83, 7), LXX οἱ Ἀραρηνοὶ et Ἀραραῖοι¹), *Hagareni*, populus Arabicus (Strabo Ἀραραῖοι, Dionys. Ἀραρές) ab Hagare matre Ismaelis sic dictus²). In Ps. cit. commemoratur hic populus inter hostes Judæorum et conjungitur cum Edomitis, Ismaelitis, Moabitis. Conferendum est nomen hodiernum *Hadjar* (هجر) partis Arabiæ juxta sinum Persicum sitæ³). — וַיִּפְּלוּ בְּיָדָם, subjectum mutatur: Hagareni victi sunt.

1) In v. 10 LXX vertunt οἱ πάροιχοι, commutantes הַגְּרִימִים cum הַגְּרִימִים.

2) Cfr. Bochart. Phal. IV, 11.

3) Hagareni antiquo quidem tempore habitabant in septentrionali parte Arabiæ ab oriente Gileaditidis, sed haud improbable est, eos postea meridiem versus migrasse.

11—17. *Genealogia et sedes Gaditarum.*

16. מִגְרָשׁ (ex גָּרַשׁ, expulit, pastum egit pecus) pascuum, spec. adhibetur de areis circa oppida Levitarum pascendo pecori destinatis; *suburbium*. — מוֹצְאוֹת, exitus, h. l. fines, termini.

A v. 18—22 accuratius describitur *bellum Rubenitarum, Gaditarum et Manassitarum cum Hagarenis gestum.*

בְּנֵי-הַיָּלֹל, *vioi δυνάμεως*, filii roboris v. fortitudinis i. e. homines fortes.

19. יִטּוּר וְנַפִּישׁ וְנוֹדָב, populi Arabici; *Ituræi et Naphisæi* commemorantur inter posteros Ismaelis I, 31 et Gen. 25, 15; *Nodabitæ* nullo alio loco nominantur.

20. וַיַּעֲזְרוּ אֱלֹהִים, hæc verba a nonnullis (ut Vulg., Luther., Cast., Dathe) perperam conjunguntur cum tribus nominibus antecedentibus: *Itur., Naph. et Nodab. auxilio iis fuerunt*, nam עָזַר in Niph. significat *adjuvari*, et obstat præp. עַל; vertenda sunt: *adjuti sunt contra illos*, scil. Israelitæ a Deo, Deus iis victoriam dedit (J. H. Michaelis, J. D. Michael., Gesen.), cfr. Ps. 28, 7 נִצְעַרְתִּי, adjutus sum (a Deo). — נִצְעַרְתִּי, inf. absol. Niph. ex עָזַר, quod in Piel significat supplicem orare, precari, in Niph. exorari se pati, *exaudire* (Gen. 25, 21).

22. הַגְּלוּת, ἡ μεταγωγία, deportatio, captivitas Assyriaca.

23—26. *Sedes, principes et fata dimidiæ tribus Manassis orientalis.*

24. אַנְשֵׁי יִשְׁמוֹת, viri nominum i. e. viri celebres, ἄνδρες ὀνομαστοί, cfr. Gen 6, 4.

25. זָנָה, *scortatus est*, frequenter metaphoricè usurpatur de *idololatria*, quoniam relationem, quæ Deum inter et populum Israeliticum intercedat, conjugii imagine scriptores

sacri V. T. adumbrant. Creberrima formula est זָנְהוּ אֲחֵרִי זָנְהוּ אֲחֵרִים, scortari alienos deos sectando i. e. cultu divino prosequi idola gentium.

26. הַלְּחָה, *Calachene* (Strabo *Καλαχηνή*, Ptolemæus *Καλακηνή*) borealis Assyriæ provincia ad fines Armeniæ sita ¹⁾. — הַבּוֹרַי, *Chaboras*, fluvius Mesopotamiæ, qui ad Circesium in Euphratem influit. — הַרְאָה hoc solo loco legitur; probab. est *Aria* ²⁾ (hodiernum Khorasan) ab oriente Parthienes sita, et videtur positum pro מְדִיָּה, *Media*, cfr. II. parall. 2 Reg. 17, 6 et 18, 11, ubi pro הַרְאָה legitur עַרְי מְדִיָּה, Herodot. VII, 62 οἱ Μῆδοι ἐκαλέοντο πάλαι πρὸς πάντων Ἀριοί. — גּוֹזָן, *Gozan* s. *Gauzanitis*, regio Mesopotamiæ juxta Chaboram fluvium sita, ad regnum Assyriacum pertinens, hodie Kauschan; נְהַר גּוֹזָן *fluvius Gauzanitidis* est igitur *Chaboras*, et negligentiae scriptoris tribuendum est, quod h. l. ab eo distingnatur. Vide 2 Reg. 17, 6 et 18, 11, ubi Salmanassar dicitur Israelitas in Assyriam deportasse, iisque sedes in Calachene, *ad Chaboram fluvium Gauzanitidis* et in urbibus Mediæ assignasse.

A v. 27 ad fin. cap. recensentur *pontifices maximi usque ad captivitatem Babylonicam*.

29. מַרְיָם (*Μαριάμ*, *Maria*) erat *filia Amramis*.

31. Per quinque generationes summi sacerdotii dignitas in familia *Eleazari* fuit; post *Uzzium* vero contigit *Eli* ³⁾, qui ex posteris fuit *Ithamari* filii Aaronis natu minimi,

1) Vix dubitari potest, quin הַלְּחָה id. sit qu. הַלְּחָה Gen. 10, 11, cfr. *Bochart*. Phal. IV, 22. Litteræ ה et כ interdum permutantur, ita nomen fluvii Chaboræ Hebr. scribitur et הַבּוֹרַי et הַבּוֹרַי.

2) Cfr. *Bochart*. Phal. III, 14.

3) Cfr. *Josephi* Antiqu. lib. V cap. 11 sect. 5.

in cujus familia continuata est usque ad Abjatharum¹⁾. Hunc Salomo a sacerdotio removit, quod traditum est *Zadoko* (1 Reg. 2, 26. 27. 35), quo facto iterum ad posteros Eleazari pervenit.

36. בָּהֵן, ministerio sacerdotali functus est, Gr. ἱερατεύειν (Luc. 1, 8).

Cap. VI.

Levitarum familiae (v. 1—15), *officia* (v. 16—38) et *op-pida* (v. 39—66).

7. עִמְיִנְדָב nullo alio loco ut filius Kehathi nominatur; in v. 23 רִצְדָר, secundus Kehathi filius, autor familiae sequentis dicitur.

11. אֶלְקָנָה בְּנֵי אֶלְקָנָה; posterius Elkana redundare, ex eo iam apparet, quod non habet בְּנֵי additum, ut cetera nomina. Neque legitur in vers. LXX et Syriaca.

13. שְׁמוּאֵל; ex collatione vers. præced. cum 1 Sam. 1, 1 seqq. instituta apparet, hunc Samuelem esse celeberrimum illum judicem et prophetam Hebræorum; constat igitur ex h. l., Samuelem pertinuisse ad tribum Levi, neque ad tribum Ephraimi, quod multi concluderunt ex nominibus אֶזְרָיִם et אֶפְרַתִּי, quæ leguntur 1 Sam. 1, 1²⁾; hæc vero nomina non indicant originem familiae, sed modo locum habitationis. — וְשָׁקִי non est nom. pr., sed significat *secundum*, nempe אֶבְיָה, qui secundus Samuelis filius fuit. Ante

1) Generationes pontificum ex familia Ithamari erant *Eli* (1 Sam. 1, 3 seqq.), *Pinchas* (1 Sam. 1, 3. 2, 12—34. 4, 11), *Achitub* (1 Sam. 14, 3), *Achimelech* (1 Sam. 21, 2 seqq. 22, 9 seqq.), *Abjathar* (1 Sam. 22, 20 sæp.)

2) Ita *Gesenius*, qui in Lex. Samuelem h. l. nominatum a iudice ejusdem nominis distinguit.

וְשֵׁנִי omissum est nomen לְיִשְׂרָאֵל primogeniti filii Samuelis (1 Sam. 8, 2), cfr. v. 18. Sed satis antiquum esse hunc errorem, apparet ex vers. LXX, quæ habet ὁ πρωτότοκος Σανὶ καὶ Ἀβιά, et Vulg. *primogenitus Vasseni et Abia*. In vers. vero Syriaca et Arabica legitur: *primogenitus Joel, secundus Abija* 1).

16. מִמְנוּחַ הַקָּדְשִׁים, pr. *a quiete arcæ*, postquam requievit arca i. e. ex quo David certum locum arcæ assignaverat 2); LXX ἐν τῇ καταπαύσει τῆς κιβωτοῦ.

17. מִשְׁכָּן, habitaculum, spec. *tabernaculum*; sæpe conjungitur cum מוֹעֵד אֹהֶל מוֹעֵד, tentorium conventus i. e. tabernaculum sacrum Hebræorum (*tabernaculum foederis*), ita dictum aut a conventibus populi ante illud habitis, aut quia Deus ibi cum Mose conveniebat (Exod. 25, 22. Num. 17, 19); LXX vētunt ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, confundentes מוֹעֵד cum מוֹעֵד, et eodem modo Vulg. *tabernaculum testimonii*; Lutherus „die Hütte des Stifts“. אֹהֶל, ubi distinguitur a מִשְׁכָּן, significat *tegumentum tentorii exterius*, undecim stragulis constans e pilis caprarum contextis, quod imponebatur *habitaculo* (דְּמִשְׁכָּן) h. e. decem aulæis interioribus (byssinis), quæ asseribus incumbebant, cfr. Exod. 26, 1. 7. 36, 8. 14. — מִשְׁפָּט, judicium, 2) jus, 3) ordo, LXX κρίσις (Luc. 1, 8 τάξις). — עֲבוּדָה, opus, officium, ministerium, impr. *ministerium sacrum*, Gr. λειτουργία.

18—23 idem stemma continent, quod v. 7—13, ordine retrogrado expositum, cujus exempla antea habuimus 4, 35. 37. 5, 8. 14. 15. Nomina patris et avi Samuelis eadem

1) Ita etiam in editione Complutensi LXX: ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ Ἰωὴλ, καὶ ὁ δεύτερος Ἀβιά.

2) Scil. in Zione, cfr. 2 Sam. cap. 6 et 1 Chr. c. 15.

sunt: אֶלְקָנָה et יִרְחָם; in ceteris vero magna diversitas adest ¹⁾).

24. אֶסָפִי dicitur *frater Hemanis* i. e. consanguineus ejus et collega, cfr. v. 29; erat Asaphus Gersonita (v. 28).

1) v. 1, 7—13.

Levi.
|
Kehath.
|
Ammiadab.
|
Korach.
|
Assir.
|
Elkana.
|
Ebjasaph.
|
Assir.
|
Tachat.
|
Uriel.
|
Usias.
|
Saul.
|
Elkana.

Amasai. Achimoth.

|
|
Elkana.
|
Zophai.
|
Nachat.
|
Eliab.
|
Jerocham.
|
Elkana.
|
Samuel.

v. 18—23.

Levi.
|
Kehath.
|
Jizhar.
|
Korach.
|
|
|
Ebjasaph.
|
Assir.
|
Tachat.
|
Zephania.
|
Asaria.
|
Joel.
|
Elkana.

Amasai.

Machat.

Elkana.

Zuph.

Thoach.

Eliel.

Jerocham.

Elkana.

Samuel.

cfr. 1 Sam. 1, 1, 20.

Zuph.

Thochu.

Elihu.

Jerocham.

Elkana.

Samuel.

34. אֲהָרֹן וּבָנָיו *opponuntur* הַקֹּהֲנִים v. *præc.*; erant posteri Aaronis *sacerdotes*, כֹּהֲנִים (cfr. Exod. 28, 1), ceteri vero ad tribum Levi pertinentes (לְוִיִּים, *Levitæ* sensu strictiori) *ministri sacerdotum* (Num. 3, 6 seqq., 18, 2 seqq.), quorum erat templum aperire, claudere, custodire, illud et vasa sacra purgare, panes sacros et similia curare¹⁾. — הַקְטֵר s. קֵטֶר, suffivit, suffimenta incendit in honorem numinis, Gr. *θυμιαῖν* (Luc. 1, 9); קֶטֶרֶת, suffimentum, *θυμιάμα*. מִזְבֵּחַ הָעֹלֹת, altare holocaustorum in vestibulo positum, τὸ *θυσιαστήριον τῶν ὀλοκαυτωμάτων*; מִזְבֵּחַ הַקְטֵרֶת, ara suffitus in sancto posita, τὸ *θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος*.

A v. 35—38 *series pontificum iteratur*, cfr. 5, 29 seqq.

39. טֵירָה, paries, murus circumductus, 2) arx, 3) septum, *pagus rusticorum* (Gen. 25, 16), LXX κώμη. — Post הַגֹּזֶרֶל supplendum est רֵאשִׁיטָה (Josv. 21, 10): posteris Aaronis *prima sors* contigit. — De 48 *oppidis sacerdotibus et Levitis assignatis* cfr. Josv. cap. 21, ex quo recensio nostra emendanda et supplenda est.

42. מִקְלָט, asylum, *φυγαδεῖον* (rad. Chald. קָלַט, *recepit*); עִירֵי הַמִּקְלָט, LXX αἱ πόλεις τῶν φυγαδευτηρίων, *oppida asyli*, quo confugiebant, qui per errorem alios occiderant (כל-מכה-נפש בשגגה), ut vindictam sanguinis evitarent (de quibus Moses loquitur Num. 35, 6 seqq.); erant sex, nempe tria cis Jordanem sita: *Kedes* (Galilæa, tr. Naphtali), *Sichem* (tr. Ephraimi), *Hebron* (tr. Judæ) et tria trans Jordanem: *Bezer* (tr. Rub.), *Ramoth* (Gilead, tr. Gad) et *Golan* (Basan, tr. Man.), cfr. Josv. 20, 7—9. — Quum Hebron tantum oppidum asyli esset, non reliqua, quæ in h.v. nominantur, pro עִירֵי legendum est עִיר (cfr. Josv. 21, 13), ita etiam v. 52.

1) Cfr. *Winer* Bibl. Realwörterb. vv. *Priester* et *Leviten*.

45. תְּשֵׁבַע-עָשָׂרָה עִיר, *tredecim oppida a tribubus Judæ, Simeonis et Benjaminis sacerdotibus assignata erant, sed undecim tantum recensentur; desunt nempe Jutta, urbs Judaica, et Gibeon, urbs Benjaminitica, quæ supplendæ sunt ex Josv. 21, 16. 17.*

46. Post אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה-בֶן אֶפְרַיִם, *a tribu Ephraimi et a tribu Danis, ex Josv. 21, 5 supplenda.*

63. מִצְעָר לְהַרְוֵהוּ יַרְדֵּן, *trans Jordanem e regione Hierichuntis (Num. 34, 15. 35, 1).*

Cap. VII.

Genealogie, sedes et census Issacharitarum (v. 1—5), Benjaminitarum (v. 6—12), Naphtalitarum (v. 13), Manassitarum (v. 14—19), Ephraimitarum (v. 20—29), Aseritarum (v. 30—40).

1. Pro פְּרָאָה et יְשׁוּבָה legitur Gen. 46, 13 פְּרָאָה et יוֹזָבֵד, cfr. Num. 26, 23. 24.

6. In *genealogia Benjaminis* maxima diversitas adest inter singulas recensiones, cfr. 8, 1 seqq., Gen. 46, 21, Num. 26, 38—40.

13. *Filii Naphtali* præter h. l. recensentur Gen. 46, 24 et Num. 26, 48. 49.

14. בְּנֵי מְנַשֶּׁה אֲשֶׁר־יָאֵל i. e. *ex posteris Manassis fuit Asriel*, cfr. Num. 26, 29—31, ubi dicitur filius Gileadis, nepos Machiri, pronepos Manassis. — אֲשֶׁר יָלְדָהּ, *quem peperit*; post hæc verba nomen matris excidit, quare Vulgata ea omittit; similis ellipsis adest Num. 26, 59, 1 Reg. 1, 6. — פִּיגְמָשׁוּ, *at pellex ejus*, nimirum Manassis.

15. לָקַח אִשָּׁה לְחַפְזִים וּלְשָׂרִים, *etiam h. l. aliquid deest; J. H. Michaelis (Biblia Hebr., Halæ 1720) subintelligit אֶחָדָה post אִשָּׁה: Machir sibi uxorem duxit, sc. sororem Chup-*

pimi et Schuppimi, qui v. 12 inter Benjaminitas recensiti sunt. — וְשֵׁם אָחוּתוֹ, *et nomen sororis ejus*, sc. Chuppimi v. Schuppimi. — וְשֵׁם הַשֵּׁנִי, *et nomen secundi*, sc. præter Asrielem (v. 14) ex posteris Manassis hic recensiti. — צִלְפָּדָרַיִךְ dicitur Num. 26, 29 — 33. 27, 1, Josv. 17, 3 filius Chepheri, nepos Gileadis, propenos Machiri, abnepos Manassis; erat igitur fratruelis Asrielis. — בְּנֵיהֶם, *nomina earum* leguntur ll. cc.

19. שְׁמִירָע erat filius Gileadis et frater Asrielis, cfr. Num. 26, 30 — 32.

22. וַיְהִי אֶבְרָם וְגוֹ; similia verba de Jacobo exstant Gen. 37, 34. 35.

30. *Liberi et nepotes Aseris* iisdem nominibus afferuntur Gen. 46, 17 et Num. 26, 44—46.

40. בְּרִירִים, *electi*, ex בְּרַר, separavit, elegit, purgavit, cfr. 9, 22. 16, 41.

Cap. VIII.

Accuratius describitur genealogia Benjaminitarum propter Saulum, primum Israelitarum regem, cujus posteri recensentur a v. 33 ad fin. cap.

29. *Conditor Gibeonis* dicitur יַעֲיָאֵל 9, 35, ubi hæc et sequentia usque ad v. 38 iterum leguntur.

32. מְקִלֹתַי et גֵּר (v. 33) nominantur 9, 36. 37 inter filios Jeielis.

33. וְגֵר הַזֵּלִיר אֶת-קִישׁ; differt hoc a 1 Sam. 14, 50. 51, ubi Ner, pater Abneri, dicitur frater hujus Kisi, qui pater erat Sauli, et uterque filius Abielis, cfr. etiam 1 Sam. 9, 1. 2. — אִישׁ-בָּשֶׁחַ i. q. אֶשְׁבַּעַל (2 Sam. 2, 8 seqq.), qui post patris fratrumque mortem rex undecim tribuum factus est.

34. Filius Jonathanis, pater Michæ, dicitur h. l. et

9, 40 מְרִיב בַּעַל, sed 2 Sam. 4, 4. 9, 6 seqq. 16, 1 s. 19, 25 s. מְרִיבֵי־בַּעַל¹).

Cap. IX.

Recensentur nonnulli ex tribubus Judæ, Benjaminis et ex posteris Levi, qui ante captivitatem Babyloniam Hierosolymis habitaverunt (v. 1—34). Genealogia Sauli iteratur (v. 35—fin.)

2. מְרִיבֵי־בַּעַל, pr. *dati, traditi* (LXX h. l. οἱ δεδομένοι, alias οἱ Ναθωῖμ s. Ναθωαῖοι) erant ἱερόδουλοι²) Hebræorum, *mancipia templi*, quæ Levitis in ministerio sacro ad manus erant. Nonnulli putant, eos fuisse posteros Gibeonitarum istorum, quos Josva in perpetuum servitio in sanctuario præstando addixisset (Josv. 9, 23); sed sine dubio intelligendi sunt captivi a Davide aliisque regibus sanctuario donati et perpetuo servitio addicti, cfr. Esr. 8, 20, ubi dicuntur Levitis a Davide et proceribus famuli traditi. In libris antiquioribus Nethinæi non commemorantur³).

A v. 10—34 recensentur *posterii Levi, qui Hierosolymis habitaverunt, et officia eorum: sacerdotes (v. 10—13), Levitæ (v. 14—16), janitores (v. 17—27), custodes (v. 28—32), cantores (v. 33).*

17. שַׁעַר, janitor, πύλωρος, ex שַׁעַר, porta.

19. סָהַר, limen (rad. סָפַח in lingua Æthiop. expansus est).
וְאַבְתֵּיהֶם וּגְ, sicut majores eorum præfecti fuerant castris Jehovæ, aditum ad ea custodientes.

22. יָסַד, præt. Piel ex יָסַד, fundavit, constituit.

1) בַּעַל, pudor, ignominia, sæpius usurpatur de idolis (Jer. 3, 24. 11, 13. Hos. 9, 10), ut sit i. q. בַּעַל. Conferendum est nomen Gideonis יְהוֹדָעַל (Jud. 6, 32) s. יְהוֹדָעַת (2 Sam. 11, 21).

2) Josephi Antiqu. XI, 5. 1.

3) Nominantur præter h. l. tantum in II. Esræ et Nehem.

25. לְבֹרֵא לְשִׁבְעַת הַיָּמִים, *ut post* ¹⁾ *septem dies venirent* i. e. *ut septenis diebus per vices succederent.*

26. לְשִׁבְהָ (etiam לְשִׁבְהָ Nehem. 3, 30. 12, 44. 13, 7) conclave, cella, impr. usurpatur de cellis templi, LXX *παστοφόριον.*

28. וּמִקְדָּם, *et quidam ex illis.* — בְּמִסְפָּר, ἐν ἀριθμῷ, certo numero.

29. מִנְהָ, Kal et Piel impertivit, attribuit, assignavit, Pual constitutus, praefectus est; מְמִינִים igitur *praefecti, καθεστραμένοι.* — לְבֹהֶנָּה, thus (Gr. λίβανος, Matth. 2, 11, Apoc. 18, 13), a colore albo dictum (rad. לָבַן, albus fuit); thus album pretiosissimum erat. — בְּשֵׁם, balsamum, planta balsamifera, LXX ἀρώματα.

30. רִקְחָה, *condidit oleum ad unguenta conficienda* (Exod. 30, 33), unde רִקְחָה, unguentarius, *μυροποιός* (Exod. 30, 25. 35), et מְרִקְחָה, 1) conditura unguentorum (Exod. 30, 25, 2 Chr. 16, 14), 2) *unguentum, μύρον.*

31. חֲבֹתִים, ἄπαξ λεγ., *coctilia, frixa* (מְחַבֵּת, sartago, 23, 29, Arab. خَبَر, panem coxit).

32. לֶחֶם הַמִּצְרֶכֶת, in libris recentioribus i. q. in antiquioribus לֶחֶם הַפָּנִים, *panes appositi*, LXX οἱ ἄρτοι τῆς προθέσεως; ita dicebantur duodecim paniculi, qui singulis sabbatis pro 12 tribubus Jehovæ in sancto proponebantur, hebdomade vero peracta sacerdotibus vescendi concedebantur, cfr. Lev. 24, 5—9. מְצַרְכֶּת pr. est strues (צָרַךְ, struxit, disposuit).

33. פָּטָר, *fidit*, 2) *erumpere fecit*, 3) *liberum dimisit*, unde פְּטוּרִים *dimissi* i. e. *immunes ab officio.*

35—fin. cap. Regressio ad gentem Sauli et praeparatio ad historiam sequentem; cfr. 8, 29—38.

1) Ita לְ interdum adhibetur de exacto temporis spatio, cfr. Gen. 7, 4. 10. 2 Sam. 13, 23.

II.

Historia regni Davidis.

Sectio I.

I Chron. cap. X

introductionem continet ad historiam regni Davidis, narrationem nimirum *de ultimis fatis regis Sauli*, antecessoris ejus. Conferendum est hoc caput cum I Sam. c. 31, ubi idem iisdem fere verbis narratur.

V. 1. לָחַם, comedit, Niph. pugnavit, bellum gessit (Gr. μάχεσθαι s. πολεμεῖν), unde מִלְחָמָה, 1) pugna, proelium, 2) bellum. — וַיִּפְּצוּ אֶת-רִשְׁמַיִל, 1 Sam. וַיִּפְּצוּ אֶת-רִשְׁמַיִל, et *fugerunt Israelitæ*. — גִּלְבּוֹעַ, Gilboa (LXX et Josephi Antiqu. VI, 14, 2 Τελβουέ), regio montana in tribu Issacharis inter planitiem Jesreelis et vallem Jordanis, sex milliaribus ¹⁾ a Scythopoli distans.

2. וַיִּדְבַּק, adhæsit, Hiph. pr. agglutinavit, deinde *insectatus, persecutus est*; construitur et cum accus. (l. parall. 1 Sam., 2 Sam. 1, 6, Jud. 18, 22) et cum אֶת־הָרֶגֶל, ut h. l., Jud. 20, 45, 1 Sam. 14, 22. — נָכַח (Kal inusit.) Hiph. 1) percussit, feriit, 2) profligavit, fugavit (Gen. 14, 15, 2 Sam. 1, 1 etc.), 3) *trucidavit, occidit*, i. q. הָרַג, ut h. l.,

¹⁾ Ex nostra mensura 1 $\frac{1}{2}$ Mill.

Gen. 4, 15, spec. transfodit, perfodit, i. q. דָּקַר (2 Sam. 2, 23. 3, 27. 4, 6); ab hoc verbo derivatur מָצָה, 1) percussio, imprimis de calamitatibus a Deo inflictis, 2) vulnus, 3) cædes in bello, clades.

3. מָרָה (part. Hiph.) et יָרָה (part. Kal) ex יָרַח, jecit: *jaculans, sagittarius*. — יִרְחַל (fut. ex יָרַח, cujus prima notio est torqueri) et *vulneratus est* (Vulg., Luth., J. D. Michaëli Dathe); alii *tremuit, timuit* (vers. Syr. ܩܡܘܿܬܐ).

4. מְרַחֵלֵל significat *illudere, ξυπαίξειν*. — Eodem modo Abimelechus, Thebezum oppugnans, quum cranium ejus lapide a muliere jacto fractum esset, armigerum se interficere jubet, ne ignominiose occisus diceretur, cfr. Jud. 9, 54.

6. בְּלִי-בֵיתוֹ, *tota domus ejus*; hoc non intelligi potest de familia Sauli, nam quartus ejus filius Isboethus s. Esbaal, qui deinde ab undecim tribubus rex factus est (2 Sam. 2, 8), vel evasit vel proelio non interfuit; etiam Mephibosethus, nepos ejus, superstes mansit (2 Sam. 4, 4). Intelligendum est de *stipatoribus* Sanli: quotquot ex domesticis ejus pugnae adfuerunt, una perierunt, cfr. l. p. 1 Sam. 31, 6: כָּל אֲנָשָׁיו (1).

7. בֵּרֵי נַסֵּה, sc. אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל, quod additur in l. p. 1 Sam.

9. בְּשִׂרָה, *lætum nuntium attulit*, Gr. εὐαγγελίξασθαι, unde בְּשִׂרָה, εὐαγγέλιον.

10. בֵּית אֱלֹהֵיהֶם, *in fano dei sui*; accuratius 1 Sam. חַטָּאתָהּ בֵּית (LXX εἰς τὸ Ἰσταρτεῖον, Josephus εἰς τὸ Ἀστάρτειον ἱερόν); *Astarte* erat idolum muliebrē a Phoenicibus et Philistæis cultum. Moris erat omnibus populis antiquis spolia hostium in templis deorum deponere (ἀνα-

1) Ita etiam Josephus (Ant. VI, 14, 7) διεσώθη δ' οὐδείς τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ πάντες ἔπεσον περὶ τὸ καλούμενον Ἰέλβουὲ ὄρος.

τιθέσθαι); talia dona dicebantur Gr. ἀναθήματα. — גִּלְגָּלִית, *cranium*, LXX *κεφαλή*. — בֵּית דָּגוֹן, *templum Dagonis*, idoli Philistæorum, capite manibusque humanis instructi, reliquo vero corpore piscem¹⁾ referentis, cfr. 1 Sam. 5, 4. In l. p. 1 Sam. legitur וְאֶת-גִּוְנָתוֹ תָקְעוּ בְּחוֹמַת בֵּית שֹׁן *corpus ejus affixerunt muro Bethsanis*²⁾, urbis Mauassitarum, cis Jordanem sitæ, postea Scythopolis dictæ³⁾; hæc urbs diu Canaanitis et Philistæis parebat, cfr. Josv. 17, 11. 12. 16.

11. גִּבְעַת s. גִּבְעֵיט, oppidum Gilcaditidis, ad possessiones Mauassitarum pertiuens.

12. וַיִּזְכְּרוּם כָּל-אִישׁ הַחַיִּל וְגַ' ; וַיִּזְכְּרוּם כָּל-אִישׁ הַחַיִּל וְגַ' ; nimirum beneficii olim a Saulo accepti memores, quo eos ab Ammonitis obsessos magna calamitate et ignominia liberaverat (1 Sam. cap. 11). Hoc factum Jabesitarum, piæ gratæque mentis documentum, David recte et ad captandam sibi benevolentiam apte laudat 2 Sam. 2, 5. — גִּוְנָה i. q. גִּוְנָה (1 Sam.) corpus, cadaver. — אֶלְהָה, *terebinthus*, (LXX *δρυς*); in l. p. אֶשְׁלֵי, *tamariscus*; videtur utrumque vocabulum ampliori significato de quavis arbore majori usurpatum esse.

13. אֲזִיב, *νεζηόμαντις*, hariolus incantationum et formularum magicarum vi manes evocans, ut de futuris responsa dent, LXX *ἐγγαστρούμθος*, ventriloqua. Historia, ad quam spectat h. l., legitur 1 Sam. 28, 7 seqq. — דָּרַשׁ, quæsitit aliquid ex aliquo, percontatus est, spec. oraculum petiit ab aliquo, *consuluit* aliquem, ita sæpius דָּרַשׁ בְּיַד־הָאֱלֹהִים (v. s.) s. דָּרַשׁ אֶת יְהוָה (Gen. 25, 22).

14. מוֹת, *mori*, Pilel מוֹתָה (2 Sam. 1, 9. 16) et Hiph.

1) Hebr. דָּג, unde nomen ortum est.

2) Cfr. Jos. Ant. VI, 14, 8.

3) De distantia hujus oppidi a proclii campo v. supra notata.

הָמִית, *interfecit*; ubi Jehova dicitur homines occidere, vulgo adhibetur הָמִית, cfr. 2, 3, Gen. 38, 7. 10, Jes. 65, 15. — סָבַב, vertit se, circumivit, Hiph. *convertit, transtulit*, Gr. ἐπιστρέφειν. — מְלִיכָה, βασιλεία, regnum, i. q. מַמְלָכָה et מְלֻכָּה.

Sectio II.

2 Sam. I, 1—16.

David Amalekitam, qui mortem Sauli ipsi annuntiat, seque eum interfecisse fingit, supplicio affici jubet.

1. מִן־הַעֲמֶלֶק מֵהָמָוֶה שָׁב יָדָדָד, *quum David a caede Amalekitarum reversus esset*; Amalekitæ Ziklagam expugnaverant et deleverant absente Davide, qui reversus impigre hostes persequitur, fugat prædamque recuperat (1 Sam. 30). זִקְלָגָה (LXX Σιζελάζ, Josephus Σιζελλα) erat urbs in terra Philistæorum sita; jam a Josva tribui Simeonis assignata fuerat (Josv. 19, 5), sed tandem sub Davide cum regno Israelitico conjuncta fuit. Quum David, ut Sauli persecutiones evitaret, in terram Philistæorum ad Achisum regem Gathæ fugisset, ille rex Ziklagam ei tribuit, ubi cum sexcentis viris et duabus uxoribus suis Achinoame et Abigaile sedem fixit (1 Sam. 27, 1—6).

2. מֵעַם שָׂאִיִל, LXX ἐκ τοῦ λαοῦ Σαούλ; igitur legerunt *vestes lucerare* (v. 11, Gen. 37, 29. 34, Josv. 7, 6, Job 1, 20. 2, 12 etc.) et *caput pulvere* (עָפָר Josv. 7, 6, Ezech. 27, 30, Job 2, 12, Thr. 2, 10, אֲדָמָה h. l., 1 Sam. 4, 12, 2 Sam. 15, 32) sive *cinere* (אֲפָרָה Esth. 4, 1) *conspargere* erant indicia luctus.

3. מִלֵּט i. q. פָּלַט, lævis, glaber fuit, Niph. *evasis*, Piel et Hiph. liberavit e periculo.

4. אֲשָׁר h. l. pro בִּי, ὅτι. — עַם, λαός, populus, 2) *exercitus, milites*, cfr. Gen. 14, 16, Jud. 5, 2, Ps. 3, 7. —

הַרְבֵּה pr. inf. absol. Hiph. ex רָבָה, sed tantummodo ut nomen: *multus, multi*, et adverb. *multum* usurpatur.

6. גָּרָא נִקְרִיתִי וְג' גָּרָא נִקְרִיתִי וְג', *casu quodam v. forte incidi* (LXX περιπτώματι περιέπεσον) *in montem Gilboa*. — גָּרָא אֶקְרָא i. q. קָרָה, occurrit. — גָּשָׁעַן עַל-תְּחִיתָהּ, *innixus hastæ suæ*; vulneribus confectus, auxilio hastæ erectum se tenere tentans. — בְּעֵלֵי הַפָּרָשִׁים, aut *duces equitum*, LXX ἰππάρχαι, aut rectius *equites*, domini equorum; פָּרָשׁ significat et equitem et equum. — הִדְרִיבָקָהּ, pr. persequebantur eum i. e. ferme eum assecuti erant.

7. וַיִּפֶּן אַחֲרָיו, *circumspexit*, LXX ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὰ ὀπίσω αὐτοῦ. פָּנָה vertit, vertit se, sæpius *convertit se spectandi causa*, cfr. 2, 20.

9. יַעֲמֵד עָלַי, *sta contra me* (cfr. form. קָדַם עַל) aut *juxta me* (Gen. 18, 8), LXX ἐπάνω μου. — שָׂבַע, ἅπαξ λεγ., diversissimis modis explicatum est. Sunt, qui *loricam* s. *chlamydem ocellatam* intelligant, qua tectum regem dicunt, ita ut telum penetrare non potuerit; hi אֶחֱזָקִי vertunt *detinet me*, et conferunt שָׂבַע cum תִּשְׂבַּע, quod inter vestimenta sacerdotalia refertur Exod. 28, 4. Alii *morbum* vertunt, al. *tremorem*, al. aliter. Maxime probabilis videtur ea explicatio, qua redditur *vertigo*, nam Syr. ܫܒܥ significat *miscere, confundere* (in vertigine rerum imagines misceri et confundi solent), et adest autoritas vers. Syr., quæ habet ܫܒܥܘܬܐ, *caligatio, vertigo*, et LXX: σζότος δεινόν, *tenebræ graves*, quod bene intelligitur de vertigine, quoniam tenebræ oculis obversantur, dum vertigine quis corripitur¹⁾. — אֶחֱזָקִי, *corripuit me*, LXX

1) Fortasse vera lectio est σζοτόδωτος, *vertigo*, cfr. F. S. A Trendelenburg dissertatio exegetica, qua historia mortis Sauli una cum threno Davidis illustratur, Göttingæ (s. a.)

κατέσχε με, כָּחַץ prehendit, corripuit. — כִּי-כָל-עוֹד בְּפֶשֶׁי בִי, nam totus adhuc vivus sum; עוֹד h. l. subst. *duratio*, cfr. Job 27, 3. Eadem phrasis in N. T. Act. 20, 10 occurrit, ubi Paulus de juvene ex tertia contignatione in terram delapso mortuoque credito dicit: ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστίν.

10. כְּנָדָרָה pro כְּנָדָרָה. — כְּנָדָרָה, *diadema*, LXX βασιλείον, Aquila, ad etymon respiciens: ἀφόρισμα (rad. נָדָר separavit). — אַרְמִילָה, *armilla*; LXX χλιδών (rad. נָדָר gressus est, incessit); præter h. l. tantum legitur Num. 31, 50. — Amalekitam mentiri patet ex 1 Sam. 31, 4 et 1 Chr. 10, 4¹⁾; fingit se Saulum interfecisse, quia sperat, se ob talem cædem magnum præmium a Davide accepturum esse.

11. קָחַץ, firmus fuit (2, 7), Hiph. כָּחַץ prehendit, i. q. כָּחַץ, Gr. κρατεῖν.

12. פָּלַחַץ, *planxit*, pectus tutudit v. percussit (κόπτεσθαι), de externo luctus signo.

14. אֵין לֹא בְּרַחֵם רַגְלֵי; sacrosancta habebatur regis persona, cfr. 1 Sam. 26, 9, ubi David Abisæum Saulum e medio tollere conantem ita alloquitur: „noli eum occidere; quis enim uncto Jehovæ impune manum intulerit?“ 31, 4:

---

1) Josephus (Antiqu. VI, 14, 7) artificiose utramque narrationem conjungit: μὴ τολμῶντος τοῦ ὀπλοφόρου κτεῖναι τὸν δεσπότην, αὐτὸς τὴν ἰδίαν σπασάμενος μάχαιραν, καὶ στήσας ἐπὶ τὴν ἀκμήν, ῥήπτει κατ' αὐτῆς αὐτόν· καὶ μὴ δυνάμενος ὥσουςθαι, μηδ' ἐπερείσας διαβαλεῖν αὐτοῦ τὸν σίδηρον, περιστρέφεται. Καὶ νεανίσκου τινὸς ἐστῶτος, πυθόμενος τίς εἴη, καὶ μαθὼν ὡς Ἀμιληκίτης ἐστὶ, παρεκίλεσεν ἐπερείσαστα τὴν ῥομφαίαν, διὰ τὸ μὴ ταῖς χερσὶν αὐτόν τοῦτο δύνασθαι ποιῆσαι, παρνοχεῖν αὐτῷ τελευτήν, ὅποιαν αὐτὸς βούλεται. Ποιήσας δὲ τοῦτο καὶ περιελόμενος τὸν περὶ τὸν βραχίονα αὐτοῦ χρυσοὺν καὶ τὸν βυσιλικὸν στέφανον, ἐκ ποδῶν ἐγένετο. Θεουσίμενος δ' ὁ ὀπλοφόρος τὸν Σάουλον ἀνηρημένον, ἐπέκλειεν ἑαυτόν.

armiger Saulum interficere noluit, *nam timuit valde.* — שָׁחָה, pr. corrupit, perdidit, h. l. i. q. מָחָה v. הָמָה, *interfecit.* — מְשִׁיחַ יְהוָה, *unctus Jehovahæ* (LXX ὁ χριστὸς κυρίου) i. e. *rex*, qui unctione Deo consecratur; hæc appellatio in libris Samuelis sæpissime occurrit.

15. פָּגַע-בוֹ, *irruë in eum* i. e. confice eum, cfr. Jud. 8, 21, 1 Reg. 2, 31.

16. הַמָּיָה עַל-רֵאשִׁיךָ¹⁾, *sanguis tuus super caput tuum* (LXX τὸ αἷμά σου ἐπὶ τὴν κεφαλήν σου) i. e. ipse autor es mortis tuæ, merito moreris, cfr. Lev. 20, 9, Josv. 2, 19, 1 Reg. 2, 37 et in N. T. Matth. 27, 25. — עָנָה h. l. notionem testandi habet: *os tuum testatum est contra te*; ita Num. 35, 30 עָנָה adhibetur de teste in iudicio aliquid affirmante.

David recte Amalekitam, regicidam se professum, interfici iussit, ne homines leve crimen iudicarent regis cædem, neque eum supplicio liberare poterat, nisi ipse in sceleris societatem venire videri vellet.

Sectio III.

2 Sam. I, 17—fin. cap.

Nænia Davidis in mortem Sauli et Jonathanis.

17. קָיָה v. קָיָה, in Kal inusit., in Pilel significat lamentari, cantum lugubrem canere, næniam componere (Arab. قَيْنَةٌ fidicina, cantrix); inde subst. קִינָה significat *cantum lugubrem, lamentum, næniam*, Gr. θρήνος. Apud Syros exstat simile subst. صِنْدٌ, canticum. LXX vertunt ἐθρήνησε τὸν θρήνον, *lamentatus est lamentum.*

1) Cthib הַמָּיָה (הַמַּיָה de sanguine effuso), Kri הַמָּיָה.

18. וַיֹּאמֶר לְלִמְדוֹ רֵגִי, locus difficillimus, qui diversissimis explicationibus anam præbuit. Nonnulli, ex gr. Castellio, J. H. Michaelis, vert. *jussit, ut docerent filios Judæ tractare arcum pro salute populi, ut discerent Judæi artem sagittariam*; sed ex serie orationis apparet, vocem קֶשֶׁת (pr. arcum) de ipso carmine adhiberi; quomodo vero adhibeatur, incertum est. Maxime probabilis est sententia eorum, qui קֶשֶׁת *titulum threni* esse existimant, ita Lowth¹⁾, qui putat, hoc carmen קֶשֶׁת appellatum fuisse vel in memoriam cladis ab hostium sagittariis acceptæ (1 Sam. 31, 3, 1 Chr. 10, 3) vel ex arcu Jonathanis, cujus mentio fit v. 22²⁾; eodem modo Gesenius³⁾: *carmen de arcu*. In aliam sententiam abit J. D. Michaelis⁴⁾, qui קֶשֶׁת a قوس, *mensurare*, derivans, *metrum* i. e. carmen metricè compositum significare censet. LXX קֶשֶׁת omittunt: εἶπε τοῦ διδάξαι τοὺς υἱοὺς Ἰουδα. — סֵפֶר הַיְשָׁרִים, *liber recti* (LXX βιβλίον τοῦ εὐθροῦς, Vulg. *liber justorum*, Luth. „Buch der Redlichen“), liber poëticus Hebræorum deperditus, qui præter h. l. semel citatur, Josv. 10, 13, ubi sermo est de insigni illa victoria, quam Josva ad Gibeonem de quinque Canaanitarum regibus reportavit. Hunc librum collectionem carminum in celebrium virorum insigniumque rerum gestarum memoriam conscriptorum continuisse, ex illis citationibus apparet, ut titulus *librum heroum* significare videa-

1) De sacra poësi Hebræorum prælectiones academicæ Oxonii habitæ; cum notis et epimetris J. D. Michaelis suis annotationibus adjectis edidit E. F. C. Rosenmüller, Lips. 1815, p. 269.

2) Cfr. in N. T. Marc. 12, 26 et l. p. Luc. 20, 37 ἐπὶ τῆς βίβλου, quo alluditur ad Exod. 3, 2 seqq., ubi sermo est de rubo.

3) Lexic. man. Hebr. et Chald., p. 911.

4) In libro cit. Lowthi p. 573.

tur. Multi סֵפֶר הַשִּׁירִים vertunt *librum carminum*, referentes שִׁיר ad rad. שָׁיר, *canere*; ita Lowth, qui putat, eum habuisse titulum ex eo, quod et ipse liber et singula pleraque cantica cum voce הַשִּׁיר inciperent, quum moris esset veteribus Hebræis libros suos ex prima cujusque voce inscribere, J. D. Michaelis, Hasse¹⁾, Dathe, et inter antiquos interpretes Syrus, qui in l. Josvæ hunc titulum reddidit per *סֵפֶר הַשִּׁירִים בְּלִמְצָאָה*, liber carminum.

19. Elegantissimum carmen funebre, quod jam sequitur, videtur David statim primo doloris sensu obrutus composuisse. Pertinet ad pulcherrima poemata V. T., et semper magni aestimatum fuit. — הַצְּבִי יִשְׂרָאֵל עַל-בְּמוֹתָיָהּ הָלֵל; dissentiunt interpretes et de significatione vocis צְבִי et de constructione verborum. צְבִי est 1) *ornamentum, decus*, 2) *caprea*, *δορυάγος*, a formæ pulchritudine dicta, Arab. *طَبِي*, Syr. *لُصْمَا*, Chald. *צַבְיָא*, unde nom. pr. *Ταβιδά* (Act. 9, 36). Nonnulli priori significato vocem accipiunt (Vulg. *incltyti*, Luth. „die Edelstein“), sed plerique posteriori, et quidem rectius, quum heroes in libris V. T. vel in prosaico stylo cum capreis (צַבְיָיִם) comparentur, imprimis ob agilitatem corporis, cfr. 2, 18, 1 Chr. 12, 8. Jonathanem innui patet ex v. 25. Quod constructionem verborum attinet, nonnulli vertunt: *caprea Israelis super excelsis tuis confossa*, sed tum secundum regulas grammaticas צְבִי in statu constructo positum ך demonstrativum præfixum habere non posset. J. D. Michaelis ך interrogative h. l. sumendum esse et vocem sine Dag. forti הַצְּבִי punctandam statuit, vertens: „ist das Reh Israëls auf deinen Höhen verwundet?“²⁾ sed languidus est sensus, qui sic efficitur,

1) *Ibidiognomik Davids*, Jena 1784, p. 67.

2) *Deutsche Uebersetzung des A. T. 5 Th. 2te Hälfte*, p. 82.

initio carminis fervoris pleni. Præferenda videtur sententia eorum, qui הַצְּבִי a הַצְּבִיִּל separant, vertentes: *caprea, o Israel, super excelsis tuis confossa est*. Inter antiquas versiones LXX habent: *στήλωσον* (statuam erige) Ἰσραὴλ ὑπὲρ τῶν τεθνηκότων ἐπὶ τὰ ὕψη σου τραυματιῶν videntur igitur pro הַצְּבִי legisse הַצְּבִי (imp. Hiph. ex נָצַב s. יָצַב, Hiph. *collocavit, erexit*, quod sæpius vertunt *στήλωσον*), et quod verba sequentia attinet, facile apparet, duplicem verborum הַצְּבִיִּל-בְּמִתְרָה versionem exhibitam esse; ἐπὶ τὰ ὕψη σου videtur vera lectio esse, et altera ex Aquilæ fortasse versione textui illata, qui habet: ἀκρίβασον Ἰσραὴλ περὶ τῶν τεθνηκότων σου τραυματιῶν ¹⁾. Ex verbo ἀκρίβασον apparet, Aquilam quoque legisse הַצְּבִי, nam יָצַב Chaldæis significat *vero insistere, verum cognoscere*, unde יָצַבְתָּ, *veritas, ἀκρίβεια* (Dan. 7, 16). Ex hac versione etiam haud dubie ortum est assummentum illud, quod in Vulg. legitur: *considera, Israel, pro his, qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati*, nam mox sequitur vera verborum versio: *inclyti, Israel, super montes tuos interfecti sunt*. — אֵיךָ v. אֵיכָה, quomodo, πῶς; sæpe est dolentis: *eheu*, ut nostrum *hvor*, cfr. Jes. 1, 21, Jer. 9, 18, Ezech. 26, 17, Ps. 73, 19, Thr. 1, 1. 2, 1. 4, 1. 2, Eccl. 2, 16.

20. גָּזַח et הַשְּׂקֵלֹת insignes Philistæorum urbes erant, h. l. pro tota Philistæa positæ; jubet poëta, ne infortunii nuntium ad Philistæos pervenire sinant, et causam addit in posteriori v. hemistichio. Sic eleganter exprimit simplicem illam sententiam, hostes de clade et calamitate Israelitarum gavisuros esse. Similia verba exstant Micha 1, 10. — עָלַי i. q. עָלַי (Ps. 5, 12. 9, 3), עָלַם (Job 20, 18), גָּזַח et גָּזַח,

1) Vertit, ac si scriptum esset הַצְּבִיִּל-בְּמִתְרָה, referens בְּמִתְרָה ad מִתְרָה, mori.

jubilavit, exultavit, Gr. ἀγαλλιᾶσθαι. — עָרְלִים, præputiati ἀπερίτμητοι, præcedenti פְּלִטְתָּיִם respondet, cum contemtu positum, ita etiam 1 Sam. 31, 4 et l. p. 1 Chr. 10, 4, Jud. 14, 3.

21. הָרֵי גִלְבָּעַי, montes Gilboæ; adest anomalia grammatica; status constructus nempe insolita ratione cum בַּ conjunctus est; ita etiam Jud. 5, 15 in cantico Deborahæ שָׂרֵי בְּנֵי־שֹׁפֵרַי, principes Issacharitarum. — אֶל־נָעַל, ne ros, subintelligendum est *descendat*, quod LXX addunt: μὴ καταβάτω δρόσος. — שָׂרֵי הָרִמּוֹת diversis modis interpretes sumunt. הָרִמּוֹת derivatur a רוּם, altum esse, Hiph. attollere, elevare, exaltare, 2) munera, sacrificia *offerre*, unde significat *donum, oblationem* 1). Nonnulli intelligunt שָׂרֵי הָרִמּוֹת de *agris sacris*, quos coli nefas erat, et putant, hos agros ita vocari, quia David eos steriles fieri juberet, ita J. D. Michaelis, qui vertit „ih̄r verbannten Aecker“ (eodem sensu Syrus interpres مَسَاقِلًا مُتَفَرِّقَةً, *agri separati*, quem sequitur Arabs). Alii, ad primam notionem radicis respicientes, vertunt: *agri excelsitatum* i. e. agri excelsi, stantentes, *locum proelii* designari, quum in montibus conflictum sit, ita Hasse (Sdiognom. Davids, p. 70): „hohe Gefilde des Streits“; provocant ad Jud. 5, 18, ubi similis dictio מְרוֹמֵי שָׂדֵה occurrit, de proelii loco intelligenda, et conferunt verba nostra cum præced. הָרִים et בְּמֹת. Sed הָרִמּוֹת alias semper significat donum (Prov. 29, 4 אִישׁ הָרִמּוֹת, vir munera amans), et imprimis usurpatur de oblationibus sacris (Exod. 25, 2 seq. 30, 13 s. Lev. 7, 32. 22, 12, Num. 15, 19 s.), quare vertendum videtur: *agri oblatio-*

1) Cfr. vocem עָלָה, sacrificium, holocaustum, ab עָלָה, ascendit, Hiph. ascendere fecit, sustulit, obtulit.

num i. e. agri frugiferi, fertiles (LXX ἀγροὶ ἀπαρχῶν, Vulg. *agri primitiarum*, Luth. „Hecker, da Heboffer von kommen,“ J. H. Michaelis, Dathe, Gesen., Rosenmüller¹⁾; ita etiam nexui optime consulitur²⁾: fertilitas, qua antea gavisus sunt hi agri, opponitur sterilitati, quam David iis imprecatur. Rationem, cur montibus infausta precetur, statim addit: כִּי שָׁם נִגְעַל מִגֵּן גְּבוּרִים. גָּעַל significat *fastidire*, 2) cum fastidio abjicere, respuere: *ibi abjectus est clypeus heroum* (LXX ἐξεῖ προσωχθίσθη θυρεὸς δυνατῶν, Vulg., Luth. „daselbst ist den Helden ihr Schild abgeschlagen“, J. D. Michael. „hier sank der Helden Schild zu Boden“, Dathe, Gesenius); alii ad notionem respicientes, quam habet hæc radix in dialecto Chald., reddunt נִגְעַל *foedatus, pollutus est*, ex qua interpretatione autor innueret aut pollutionem scutis per manus Philistæorum illatam (Hasse) aut vim regi ab Amalekita inflictam (Trendelenburg). — גָּעַל; גָּעַל מִשִּׁירָה בְּשָׁמֶן pr. est substant. consumptio, interitus, defectus (Jes. 38, 17, Ps. 72, 7); hinc adverb. *non*, i. q. לֹא. Subintelligendum est בָּ comparat., quod interdum omittitur (cfr. Hos. 7, 8), et vertendum: *quasi non esset unctus oleo* (Vulg); referri possunt verba et ad Saulum, ut sensus sit: *ac si unus e vulgo, neque rex, vicarius Jehovahæ esset, neque persona ejus sacrosancta*, et ad clypeum (LXX θυρεὸς Σαούλ οὐκ ἐχρίσθη ἐν ἐλαίῳ); solebant enim Orientales scuta ex corio facta ungere, ne fatiscerent, cujus moris mentio facta est Jes. 21, 5, eamque unctionem vulgus in religionem traxisse videtur, ac si ea clypei sacrarentur³⁾.

1) Lowth de sacra poësi Hebræorum, ed. Rosenmüller, p. 574.

2) Conjungendum est שִׁירָה יְרוּמֹת cum בְּנִגְעַל הָהָרִים: *montes Gilboæ, agri fertiles!*

3) Cfr. notam Michaelis in l. cit. Lowthi p. 576.

Explicandi rationes, quas proposuit Hasse (Ætiognomik Davids), בָּלִי aut legendum esse בָּלִי pro בָּלִי, *projici, annihilari*, aut compositum esse ex בָּ et לִי, *mihi* („Sauls Schild des mir Gefalbten mit Del“), dubito cuiquam probari ¹⁾. *

22. Postquam vates in præcedentibus doloris sui sensus exposuit, in h. v. transit ad laudes defunctorum prædicandas. — מִדָּם הַלְלִים רָגָ' ; laudatur *virtus* Sauli et Jonathani, quorum tela emissa sine cæde non reverterentur. — רִיקָם ad utrumque v. membrum pertinet. — סָגָג i. q. שָׁיַג, recedere.

23. נִאֲהָבִים, *amabiles* (Vulg.), LXX ἡγαπημένοι, v. *se invicem amantes*. — נִצְיָמִים, *suaves* v. *amoeni*, ὠραῖοι, i. e. suavissima amicitia juncti; adj. נָצַע ex נָצַע, *suavis, amoenus, jucundus* fuit. — Sensus h. v. est, Saulum et Jonathanem, dum viverent, se invicem amantes, neque morientes separatos esse. Aliam interpretandi rationem proposuit Hasse, qui putavit, נִאֲהָבִים et נִצְיָמִים non indicare, eos se invicem amasse, sed ab aliis dilectos esse, ך non copulativum, sed adversativum esse, et נִפְרָדוּ significare *distingui a ceteris*, igitur לֹא נִפְרָדוּ: *morte vulgari ideoque turpi perierunt*; vertit: „Lebend war't Ihr geliebt, im Tode geschändet“. Sed dura sane est hæc facillimorum verborum explicatio. — מִנְשָׂרִים קָלוּ; *velocitas heroum modo comparatur cum pernitate cervorum v. caprearum* (v. 19), modo cum celeritate *aquilarum*, cfr. Thr. 4, 19.

24. בָּנֹת יִשְׂרָאֵל רָגָ' ; *provocantur virgines ad Saulum mor-*

1) Ex conjectura Venemæ pro בָּלִי legendum est בָּלִי, quo verbo optimus sensus efficitur: *clypeus Sauli, arma uncti*, sed nulla antiquarum versionum hæc lectionem exprimit.

tuum deplorandum, quem victorem antea occiderant (1 Sam. 18, 6), quod is jam hostium manibus occubisset, qui alias ex hostium præda mulieres donis pretiosis ornare solebat. — **צָנִי**, coccus, h. l. *vestes coccineæ*. **צִנְיָיִם** (Gr. ἡδονή) *deliciae*, præter h. l. tantum occurrit Ps. 36, 9; forma sing. **צִנְיָ** est nom. pr. regionis, in qua primi homines versabantur (Gen. 2, 8 seqq.) **צָנִי עַם-צִנְיָיִם**, ἐν διὰ δουσῶν: *vestes coccineæ et molles s. pretiosæ*, nam Arab. **عَدْنٌ** et **عَدْنَةٌ** *mollities* est. LXX vertunt *μετὰ ζόσμου ὑμῶν*, quare probabile est, eos legisse **עַם-צִנְיָיִם**, præsertim quum **צִנְיָ זָהָב**, quod statim sequitur, *ζόσμου χρυσοῦν* reddant. — **צִנְיָ**, *ornatus*, ex **צָנָה**, 1) transiit (unde **צִנְיָ** Ps. 103, 5 significat senectutem), 2) transire fecit, induit ornatum, ornavit se.

25. **אִיךָ נִפְּלֵי גִבּוֹרִים**; hæc periodus intercalaris s. ἐπιρροή, quæ in carminis initio et fine exstat, et hic in medio interjicitur, cum elegiæ natura, ut Lowth observavit, valde congruit; siquidem amat luctus querimoniis suis immorari easdemque identidem repetere et instaurare.

26. **צָר-לִי עֲלֶיךָ**, pr. *angustum est mihi de te* (**צָר** 1) pressit, 2) angustus fuit) i. e. dolore crucior, vehementer dolco de te, LXX *ἀλγῶ ἐπὶ σοὶ*. Metaphora illa, omnibus linguis communis, qua per amplum spatium læta et felix, per angustum vero spatium tristis et infelix hominis conditio exprimitur, in libris V. T. sæpissime occurrit. — **נְעֻמָּה לִי**, pr. *suavis mihi fuisti*, i. e. te ardentem dilexi, cfr. 1 Sam. 18, 1—4. — **פֶּלֶא** Niph. *singularis, insignis fuit*, h. l. de insigni amore; **נִפְּלָאָה** pro **נִפְּלָאָה**, cfr. Josv. 6, 17 **הַחֲבִיאָה** pro **הַחֲבִיאָה**. — **אֲהַבָּה נְשִׁים**; de quonam mulierum amore hic sermo sit, facile apparet; quare absonum est additamentum, quod Vulg. habet: *sicut mater unicum amat filium suum, ita ego te diligebam*.

27. וַיִּשְׁכַּח, interierunt s. fusa jacent. — בְּלִי מִלְחָמָה, LXX
 σκεύη πολεμικά, arma bellica ¹⁾).

1) *Rob. Lowth* (de sacra poësi Hebr.) elegiam Davidicam pulcherrime hisce versibus expressit:

*Ergone magnanimi heroes, decus Israelis,
 Proh dolor! in patriis occubere jugis?
 Fama Philistæas ah! ne pertingat ad urbes,
 Neu Gatham tantæ nuntia cladis eat;
 Hostis ut invisos agitet sine more triumphos,
 Judaicisque nurus barbara læta malis.
 Triste solum, Gilboa! tuis ne in montibus unquam
 Vcl ros vel pluvix decidat imber aquæ!
 Nulla ferat primos aris tua messis honores;
 De grege lecta tuo victima nulla cadat!
 Qua scuta heroum, qua Sauli parma relicta est,
 Necquicquam heu! sacrum cui caput unxit onyx.
 Non sine cæde virum Sauli prius hasta redibat;
 Non Jonathani expers sanguinis arcus erat:
 Nobile par, quos junxit amor, quos gloria junxit,
 Unaque nunc fato jungit acerba dies.
 Ut celeres vicere aquilas validosque leones,
 Viribus et cursu bella ciere pares!
 At vos, Isacides, Saulum lugete, puellæ,
 Qui dites vobis rettulit exuvias;
 Qui collo gemmas, qui textile vestibus aurum,
 Coccina qui Tyria tincta bis arte dedit.
 Heu quianam heroum bello perit irrita virtus!
 Montibus in patriis, ah Jonathane, jaces!
 Tu mihi, tu æterno stendus, Jonathane, dolore
 Occidis, heu misero frater adempte mihi!
 Heu pietas, heu rata fides et dulcia fesso
 Alloquia, heu sanctæ foedus amicitix!
 Quæ mihi in adversis tulerat nova gaudia rebus;
 Gaudia, foemineus quæ dare nescit amor.
 Proh dolor! heu quianam duro in certamine belli
 Fracta virum virtus, irritaque arma jacent!*

Sectio IV.

2 Sam. II, 1—11.

David a tribu Judæ, Isbosethus vero, Sauli filius, autore Abnero a ceteris tribubus rex creatur.

1. וַיִּשָּׂא לְדָוִד בְּיַהוּדָה וַיִּשָּׂא לְדָוִד בְּיַהוּדָה; David, qui jamdudum a Samuele rex designatus et unctus erat (1 Sam. 16, 12. 13), sed Saulo regnum eripere noluerat, nunc, eo mortuo, de regno capessendo cogitavit, ne duce ac defensore populus destitutus esset, sed pie cavit, ne hoc Jehova inconsulto faceret. וַיִּשָּׂא לְדָוִד בְּיַהוּדָה i. q. דָּרַשׁ בְּיַהוּדָה, Jehovam consuluit, cfr. 5, 19. 23. — הַקְּרִיָּה (i. e. conjunctio, unio, ex הָבַד, conjunxit, vinxit), urbs antiqua in tribu Judæ sita¹⁾, prius קְרִיָּה אֲרָבִיעַ dicta, insignis commoratione et sepulcris patriarcharum (Gen. 13, 18. 23, 2. 25, 9. 35, 27. 50, 13). A Josva Canaanitis crepta (Josv. 10, 36) oppidum asyli facta est (Josv. 20, 7) et sacerdotibus concessa (Josv. 21, 11). Hebron erat urbs regia Davidis, usque dum Hierosolyma expugnata essent. Hodie vocatur *El Khalil* (الْخَلِيل)²⁾.

4. וַיִּמָּשְׁחוּ רֵגַ' וַיִּמָּשְׁחוּ רֵגַ', unxerunt viri tribus Judæ Davidem, ut postea reliqui Israelitæ (5, 3); sic confirmarunt primam ejus unctionem. — בֵּית יְהוּדָה; בֵּית, οἶκος, domus, familia, h. l. pro טֵבֶט s. מִשְׁבֵּה, φυλῆς, tribus. Minime reliquas tribus excluserunt, sed exemplo suo ad obsequium regi legitimo præstandum invitaverunt.

1) Aberat 22 milliaribus (1½ geogr. Mill) meridiem versus ab Hierosolymis.

2) Significat hoc nomen *amicum*, sc. Dei, i. e. Abrahamum; medio ævo etiam appellata est urbs *Sanctum Abrahamium*. Cfr. *Hadr. Relandi Palestina*, Norimb. 1716, p. 527, *Winer Bibl. Realwörterb.*, I p. 557, *K. v. Raumer Palästina*, Leipzig. 1835, p. 136.

5. מְלָאָךְ (rad. מֵלַךְ, Arab. أَلْفَا legavit, misit), ἄγγελος, significat 1) *legatum, nuntium*, ita h. l., 3, 12. 14. 26. 5, 11, Gen. 32, 4, 1 Sam. 11, 3, Job 1, 14 etc., 2) *nuntium Dei, angelum*, qua notione sæpissime occurrit.

6. רָעַשׁ - יְהוָה וְגו' ; sensus: Jehova hoc pietatis officium vobis rependat. — הַסֵּדֵר וְהַחֶמְדָּה, ἐν διὰ θεοῦ: *benignitas constans*, LXX ἔλεος καὶ ἀλήθεια (cfr. in N. T. χάρις καὶ ἀλήθεια, Joh. 1, 14). Frequenter occurrit phrasıs עָשָׂה הַסֵּדֵר וְהַחֶמְדָּה עִי, benevolentiam sinceram alicui exhibere, et de Deo (ut h. l.) et de hominibus (Gen. 24, 49. 47, 29, Josv. 2, 14).

8. מְחֻנְיָהוּ (i. e. castra), oppidum trans Jordanem, in confiniis Gaditarum et Manassitarum ad borealem plagam fluminis Jabbok situm. Erat unum ex oppidis Levitarum. De origine nominis v. Gen. 32, 3.

9. מְלָךְ, regnavit, Hiph. regem constituit. — אֲשֻּׁרִי vulgo intelligitur de *tribu Aseris*, ut sit i. q. אֲשֻּׁרִי (Jud. 1, 32). Syrus habet ܐܫܘܪܝܝܐ et Vulg. *Gessuri*, quos sequitur J. D. Michaelis; LXX *Θασιρί*. Gesenius confert אֲשֻּׁרִי cum אֲשֻּׁרִי, gente Arabica Gen. 25, 3 nominata. — יִזְרְעֵאל v. יִזְרְעֵאל (i. e. Deus plantavit), oppidum Issacharitarum, postea *Ἐσδραήλα*, Stradela nuncupatum, in magna planitie situm, quæ inde dicebatur יִזְרְעֵאל עִמָּק (Josv. 17, 16, Jud. 6, 33, Hos. 1, 5), postea *Ἐσδραηλών* (Judith 4, 5) s. *Ἐσδραηλώμ* (Judith 1, 8: τὸ μέγα πεδῖον E.), et quæ h. l. intelligenda videtur¹⁾. Jesreele erat regia Achabi et successorum ejus,

1) Insignis est planities Jesreelis multis procllis; in ea Sisera a Barako victus est (Jud. 4, 12 seqq.), Midianitæ et Amalekitæ a Gidone fugati sunt (Jud. 6, 33 seqq.), Israelitæ castra posuerunt prope Jesreelem ante proclium in monte Gilboæ commissum (1 Sam. 29, 1), Achabus Benhadadum regem Syrorum profligavit juxta Aphekam (1 Reg. 20, 26 seqq.), Josias

cfr. 1 Reg. 18, 45, 21, 1. 2 Reg. 8, 29, 9, 15. — וְיִשְׂרָאֵל כְּלָהּ,
excepta tribu Judæ.

Sectio V.

2 Sam. 2, 12—fin. cap.

Bellum oritur inter Davidem et Isbosethum; Abner occidit Asaelem, fratrem Joabi, sed milites ejus in proelio fugantur.

12. וַיִּצָא אַבְנֵר וַיִּבְרָח, Abner, non eo contentus, quod Isbosethus, consanguineus ipsius, rex undecim tribuum factus erat, ultro Davidem laccessivit, regnum quoque tribus Judæ ei eripere studens. — עֲבָדָיו, h. l. *milites*, ita etiam v. 13, 15, 3, 22, 8, 7, 11, 1, 15, 18. — גִּבְעוֹן, oppidum sacerdotale in tribu Benjaminis, distinguendum ab oppidis Geba (גִּבְעָה) et Gibea (גִּבְעָה), in eadem tribu sitis. Gesenius (Lex. p. 193) dicit, Gibeonem a septentrionali utriusque hujus oppidi parte sitam fuisse, sed, quum fines regni Judæ per formulam עַד בְּאֵר־שֶׁבַע indicentur (2 Reg. 23, 8), videtur Geba limes hujus regni ad septentrionem fuisse, uti Beerseba ad meridiem. Davide et Salomone regnantibus tabernaculum sacrum Gibeone fuit, cfr. 1 Chr. 16, 39, 21, 29, 2 Chr. 1, 3, 13, 1 Reg. 3, 4.

13. וַיֵּצֵא יוֹאָב וְיָרָאֵב יָגִי, egressus est Joabus ad defendendos regni

---

occisus et Judæi a Nechone victi sunt ad Megiddo (2 Reg. 23, 29, 2 Chr. 35, 22); in eadem planitie Bonaparte 1799 magnam victoriam de Turcis reportavit. Fluvius Kison, quī in Tabore monte ortus in sinum Ptolemaidis effunditur, campum Esdreclon perlabitur. Ceterum cfr. *Relandi Palæstina*, ed. Norimb. p. 269 seqq., *Winer Bibl. Realwörterb.*, I p. 684, *Raumer Palästina*, p. 33.

terminos et observanda molimina, hostium. — צַרְרִיָּה, mater Joabi, Abisai et Asaelis (v. 18), erat soror Davidis (1 Chr. 2, 16).

14. וְשִׁחֲקוּ לְפָנֵינוּ, *ludant ante nos s. praevidant nobis*, de levi velitatione.

15. בְּמִסְפָּר, pari numero.

16. הַקְּלָה הַצָּרִים, *ager*¹⁾ *petrarum*, a viris petrarum instar immobilibus dictus; al. *ager gladiatorum*²⁾.

18. קָל בְּרִגְלָיו וּג', cfr. 1, 19.

19. נָטָה, 1) extendit, 2) inclinavit, 3) *declinavit, deflexit* ad latus, i. q. סוּר.

21. נָטָה לְךָ וּג', monet Abner eum sibi imparem esse, et jubet eum parem sibi quaerere. — הֶלְצָה (ex הֶלַץ, *extractit, exuit*) *exuvia*, quæ homini occiso detrahuntur, LXX πανοπλία.

23. הָפָה, h. l. i. q. הָקַר v. הָלַל, *perfodit*. — הָמַט, Syr. ^ḥḥḥḥ, *inguen* (Vulg.) v. *abdomen*, LXX ψόα; alii est *quinta costa* (ex הָמַט, quinque). Occurrit præter h. l. 3, 27. 4, 6. 20, 10. — תָּחַתּוּ (Cthib תָּחַתּוּ, Kri תָּחַתּוּ), *in eodem loco*, Michael. „auf der Stelle“, cfr. Exod. 16, 29. — כָּל-הַבָּא וּג', quicumque veniebant de exercitu Joabi, quem præcesserat Asael, dolore commoti consistebant.

24. גִּיחַ, nom. pr., quod significat *eruptionem*, sc. fontis (ex גִּיחַ v. גִּיחַ, prorupit). — דֶּרֶךְ, via; in accus. sequ. gen. loci habet vim præpositionis: in via, quæ ducit ad, *versus*, ut Germ. gen, gegen pro nach der Gegend von³⁾.

1) הַקְּלָה, pars, portio, spec. pars agri.

2) גִּזְרֵי, pr. rupes, habet notionem *aciei* Ps. 89, 41 (גִּזְרֵי חֶרֶב, acies gladii) et haud dubie etiam Josv. 5, 2. 3 (הַרְבִּיזוּ צָרִים, cultri acierum i. e. acuti), cfr. צִר Exod. 1, 25.

3) Cfr. Gesenii Lex. man. p. 257.

25. אָגָרָה (rad. Chald. אגד ligavit) 1) nodus, vinculum, 2) turma, cohors, agmen.

26. הָאֵבֶל הָרֶבֶב, האֵבֶל הָרֶבֶב, gladius comedet i. e. vastabit, sæviet, ἡ ῥομφαία καταφάγεται, cfr. 18, 8; poëtice os gladio tribuitur ad vim ejus delendi indicandam, unde form. הָרֶבֶב פִּיָּה (Prov. 5, 4), μᾶχαιρα δίστομος (Hebr. 4, 12). Per eandem metaphoram verbum אֵבֶל etiam de aliis inanimatis, ex. gr. de igne, fame, morbo, sæpissime usurpatur. — פִּי-מָרָה תִּהְיֶה בְּאַחֲרֵיכֶם, exacerbatorem fore in extremo, Michael. „daß man zuletzt aus Verzweiflung sicht“; monet A., desperationem hostium victorum periculosam esse victoribus. מָר (rad. מָרַר), amarus, acerbus, πικρός, sæpe metaphor. מָר נָפֶשׁ, designans et moerorem et iram, ferocitatem, cfr. 17, 8, Jud. 18, 25. — עַד-מָתַי לֹא-תֵאמַר, quamdiu non jubebis? i. e. quando tandem jubebis?

27. יְהִי אֱלֹהִים, vivit Deus, i. e. per vitam Dei, per Deum immortalem, formula jurandi, quæ frequenter occurrit. — לִילֵי דְבַרְתָּ, nisi dixisses, sc. quod dixisti, nisi nos ad pugnam provocasses (v. 14). — מֵאַחֲרַי אָחִיו, a persecuendo fratre suo, i. e. neque fratres suos persecutus esset.

28. וְהִתְקַע בְּשׁוֹפָר, וְהִתְקַע בְּשׁוֹפָר, tuba signum dedit, receptui cecinit, cfr. 18, 16. 20, 22.

29. עֲרֵבָה (rad. ערב i. q. אָרִיב, aridus, sterilis fuit, unde etiam עֲרֵב, عَرَب, nomen Arabiae, ab ariditate et sterilitate dictæ), regio arida, desertum. Cum artic. הַעֲרֵבָה est planities illa sterilis (ἡ ἄρημος τῆς Ἰουδαίας, Matth. 3, 1), sale plena, per quam Jordanes in mare mortuum (ים הַעֲרֵבָה, mare deserti, Deut. 3, 17. 4, 49 etc.) defluit, et quæ ultra finem australem hujus lacus usque ad sinum Ælaniticum continuatur, ex utraque parte montibus asperis inclusa. Hodie dicitur El Ghor (الغور) i. e. vallis. — בְּתָרוֹן, ἄπ. λεγ., ex בָּתַר, dissecuit (Gen. 15, 10): regio montibus

vallibusque *dissecta*, *zoίλωμα*; videtur esse nom. pr. a natura loci petatum, cfr. Cant. 2, 17 *הרי-בְּתַר*.

30. *וַיִּבְקְרֵהוּ*, et desiderati sunt.

32. *וַיִּאֶר*, fut. Niph. ex *אָר*, illuxit.

Sectio VI

2 Sam. cap. III.

Durante bello Davidem inter et Isbosethum hic Abnerum offendit, qui propterea cum Davide de regno in eum transferendo agit, sed, antequam hoc perficere potest, a Joabo insidiosè interficitur, quod factum David vehementer improbat.

1. *וַיֵּלֶךְ*; *וַיֵּלֶךְ*, ivit, 2) processit, progressus est, incrementa cepit; ita sæpe cum alia voce conjungitur ad significandum, actionem, quam hæc indicet, continue procedere; igitur pr. *procedebat et invalescebat* i. e. magis magisque invalescebat, cfr. 5, 10. 18, 25, Gen. 8, 3. 12, 9. 26, 13, Jud. 4, 24, 1 Sam. 2, 26. 17, 41, Esth. 9, 4 etc. — *וַיֵּלֶךְ*, magis magisque tenues fiebant i. e. indies atterebantur, cfr. Jud. 6, 6.

V. 2—5 seriem narrationis disrumpunt, *nomina filiorum Davidis Hebrone natorum* continentes. Conferendi sunt cum 1 Chr. 3, 1—4. *וַיֵּלֶךְ*, Cthib *וַיֵּלֶךְ*, præter. Pual (v. 5), Kri *וַיֵּלֶךְ*; *וַיֵּלֶךְ* et in Niph. et in Pual significat *nasci*.

3. *וַיֵּלֶךְ* (ex *וַיֵּלֶךְ*, iteravit), ordo secundus, locus secundus, 2) concr. *qui secundum locum tenet, secundus*, impr. filius natu secundus, cfr. 1 Sam. 8, 2. 17, 13.

6. Filium narrationis de bello Davidi cum Isbosetho intercedente autor resumit. — *וַיֵּלֶךְ*, pr. confirmavit se, 2) sequ. *וַיֵּלֶךְ* v. *וַיֵּלֶךְ*: strenuum se gessit pro, *adjuvabat, tuebatur*, cfr. 1 Chr. 11, 10, Dau. 10, 21.

7. פִּלְגֶּשֶׁת v. פִּלְגֶּשֶׁת, *πάλλαξ* v. *παλλακίη*, *pellex*, *concupina*.
רָצָהּ præter h. l. commemoratur 21, 8 seqq.

8. הָרָה, *arsit*, semper de ira: הָרָה אִשׁוֹ et, omisso אִשׁוֹ,
הָרָה לוֹ, *exarsit ei (ira)*, *iratus est*. — הָרָאשׁ בְּלֵב אֲנֹכִי וּג' *num caput canis sum, ad tribum Judæ pertinens? i. e.*
ita mecum agis, ac si essem homo non majoris pretii,
quam est caput canis, et quasi infestissimus hostis tuus
sim, quales sunt viri tribus Judæ, quum tamen longe aliud
de te et domo tua meruerim. — הַיּוֹם אֶעֱשֶׂה-הֶסֶד וּג' usque
ad hunc diem benevolentiam præstiti familiæ Sauli. —
אֶל, h. l. i. q. עִבָּה, *erga*. — מֵרֵעַ, i. q. רֵעַ, *amicus, so-*
cius (Gen. 26, 26). — מָצָא, *pertingit, pervenit, Hiph. per-*
venire facere, et sequi. בָּרָה *tradere*. — וַתִּחַסֵּד עָלַי עוֹן הָאִשָּׁה וַתִּחַסֵּד עָלַי עוֹן הָאִשָּׁה, *tu imputas mihi peccatum cum ista muliere commissum.*

9. בַּהּ וְעֲשֶׂה-לִּי אֱלֹהִים וְכֵה יוֹסֵף, formula jurandi, *cujus*
vis est: Deus me puniat (pr. ita faciat mihi Deus, et ita
addat), cfr. v. 35. 19, 14. 1 Sam. 14. 44, Ruth 1, 17. —
בִּי-כֵן, *sic inquam*.

10. הַעֲבִיר הַמִּמְלָכָה i. q. הִסָּב הַמִּמְלָכָה 1 Chr. 10, 14:
transferre regnum. — עַל-יִשְׂרָאֵל וְעַל-יְהוּדָה, *in Israel et*
Judam, i. e. *in universum populum*. — הָרָן, *urbs in borealibus*
Palæstinæ finibus prope fontes Jordanis sita, quatuor millia-
ribus a Pancade (Cæsarea Philippi) distans. Nomen habuit
a colonia Danitarum, quæ eam exstruxit loco antiquioris
urbis לִישׁ s. לִישָׁה, ab iis deletæ (Josv. 19, 47, Jud. 18, 27—29).
Sæpe ponitur tanquam extremus terminus Palæstinæ sep-
tentrionem versus. — בְּאֵר שֶׁבַע (i. e. *puteus jurisjurandi*),
oppidum antiquum in australibus Judææ finibus situm. De
origine nominis v. Gen. 21, 31. Termini totius Palæstinæ
describuntur per מִדְּבַר וְעַד-בְּאֵר שֶׁבַע (cfr. 17, 11, Jud. 20, 1,
1 Sam. 3, 20, 1 Chr. 21, 2, 2 Chr. 30, 5), fines regni Judæ

מִבְּאֵר שָׁבַע עַד-הָהָר אֶפְרַיִם (2 Reg. 23, 8) s. מִבְּאֵר עַד-בְּאֵר שָׁבַע (2 Chr. 19, 4).

11. לֹא-יָבֹל, *non potuit* i. e. non ausus est. — שׁוּב, redire, Hiph. redire facere, reducere, 2) reddere alicui aliquid (Gen. 20, 14); הָשִׁיב הָבֵר, *verbum reddere, respondere*, constr. cum acc. pers., ut עָנָה. — מִיָּרְאָתוֹ אִתּוֹ, *quia eum metuebat*; noverat enim viri potentiam et audaciam.

12. לְמִי-אֶרֶץ, *cujus est terra?* i. e. tua est terra propter divinam illam unctionem. — לְאֹמֵר, qui porro dicerent.

13. טוֹב, bene, *καλῶς*.

14. אֶרֶשׁ לִי in Kal inusit., Piel אֶרֶשׁ desponsavit; אֶרֶשׁ אִשָּׁה. — בְּמֵאָה עֶרְלוֹת, pretio centum præputiorum Philistæorum, cfr. 1 Sam. 18, 25.

15. וַיִּקְרָהָ מֵעַם אִישׁ, *recepit eam a marito ejus*; אִישׁ pro אִשָּׁה. — פִּלְטֵי פִלְטֵיִאל, *dicitur 1 Sam. 25, 44.*

16. בְּבִרְיִים, *oppidulum Benjaminitarum*; commemoratur etiam 16, 5. 17, 18. 19, 17.

17. וַיְדַבֵּר אֲבִנֵּר הָיָה pro וַיְדַבֵּר אֲבִנֵּר, *locutus est Abner eum senioribus populi*. — גַּם-הַמָּלֵךְ גַּם-שְׁלֹשָׁם, *et heri et nudius tertius*, i. e. *jamdudum*, LXX *χθὲς καὶ τρίτην* sc. *ἡμέραν*.

18. לֵא, h. l. *hand dubie de*, LXX *περὶ*, cfr. Gen. 20, 2, Ps. 2, 7. — אֲשִׁיעַ pro הוֹשִׁיעַ, *servabo*.

19. וַיְדַבֵּר גַּם-אֲבִנֵּר וְגַ', *locutus est etiam cum Benjaminitis, quos præ ceteris domui Sau'i favere sciebat*, cfr. 1 Chr. 12, 29. — לְדַבֵּר בְּאָזְנֵי דָוִד וְגַ', *ad exponendum Davidi, quid placeret Israelitis*.

21. אֲשֶׁר-תִּחְפָּז, *quod desideras*, cfr. 1 Reg. 11, 37. אֲפָה (rad. אָוָה in Kal inusit.) *expetiit, desideravit*, Gr. *ἐπιθυμῆν*, vulgo נָפֵשׁ subjectum habet. נַפְשְׁךָ, *anima tua*, pro אַתָּה; נָפֵשׁ cum suff. indicat ipsam personam, cfr. Ps. 3, 3.

7, 3. 6 etc. — וַיִּשְׁלַח, *et dimisit*; שָׁלַח in Piel sæpe significat *abeuntem deducere, prosequi*, Gr. προπέμπειν, ita Gen. 12, 20. 18, 16. 31, 27.

22. עֲבָדֵי דָוִד, servi i. e. *milites Davidis*, cfr. 2, 12. — גָּדוּד, turma, agmen militum (4, 2. 22, 30, Gen. 49, 19, 2 Chr. 25, 13 etc.) i. q. אֶגְדָּה (2, 25), 2) *expeditio, incursio*, LXX ἐξοδία (rad. גָּדַד secuit, incidit). — שָׁלַל, σπῦλον, spoliium, exuviae, *præda*, a שָׁלַל, detraxit, spoliavit, diripuit.

24. וַיִּבְרַח הָלֵוִי, i. e. ut abierit salvus, LXX καὶ ἀπελήλυθεν ἐν εἰρήνῃ.

25. לְפָתוּחָהּ, *ad decipiendum te*; פָּתוּחָהּ, apertus fuit, Piel פָּתַח, 1) persuasit alicui (Gr. πείθειν), 2) pellexit, seduxit, 3) decepit (Gr. ἀπατῆν). — לְרֵעֵהּ, *ad explorandum, γνῶναι*. — מִצָּא וּמְבוֹא, *exitus et introitus* i. e. consilia, conatus, actiones. Masorethæ pro מְבוֹאָהּ legerunt מִצָּאָהּ, ut voci additæ מִצָּאָהּ plane conveniret; מְבוֹאָהּ modo semel occurrit, Ezech. 43, 11 מִצָּאָהּ וּמְבוֹאָהּ; cfr. etiam Deut. 28, 6. 19, Ps. 121, 8 צָאָהּ וּבֹאָהּ, quæ formula idem quod nostra significat.

26. בֵּי־הַסְּרָה, *cisterna Sira*, locus viginti stadiis ab Hebrone distans¹⁾, hoc solo loco commemoratur. J. D. Michaelis vertit וַיִּשְׁבּוּ אֹתוֹ מִבֵּי־הַסְּרָה „um ihn in die Falle zu locken“, secundum verba „um ihn aus der Grube in den Topf²⁾ zu bringen“, quod putat esse proverbium a feris petiitum, quæ in fovea capiuntur et deinde in ollam coquendæ conjiciuntur.

27. וַיִּבְרַח, *et abduxit eum*; בָּרַח in Hiph. significat declinare, avertere, abducere. — שָׁלַח, in pausa שָׁלַח, ἄπ. λεγ.,

1) Cfr. *Josephi Antiqu.* VII, 1, 5, ubi dicitur Βησίρα.

2) Accepit סָרָה ut סָרַי, olla (Exod. 16, 3 בֵּי־הַבָּשָׂר, Ps. 60, 10 etc.) cum ה loc.

tranquillitas (שָׁלוֹם *securus, tranquillus fuit*); בְּשָׁלוֹי igitur *tranquille* i. e. *clam*. Alii vocem derivantes ab alia radice שָׁלוֹם, erravit (2 Chr. 29, 11, 2 Reg. 4, 28) vertunt בְּשָׁלוֹי *per fraudem*, ita LXX ἐνεδρεύων et Vulg. *in dolo*. — בְּדָם עֲשָׂהוּ אֵל, *propter sanguinem Asaelis* i. e. *propter caedem A. ab eo commissam*.

28. נָקַי אֲנִי וּמַמְלַכְתִּי רָגַי, *insons ego sum et regnum meum coram Jehova in aeternum a caede Abneri*, i. e. *nunquam J. mihi aut regno meo caedem in Abnero commissam imputabit*.

29. יִרְחֹלֶי, *irruat, sc. caedes Abneri* (v. 28) i. e. *irruat poena hujus caedis in Joabum*; תִּוְרָהוּ, *torqueri, contorqueri in aliquid*. — יָצָא לְבָרָה, *nec unquam desit*, cfr. Josv. 9. 23; בָּרָה in Niph. pr. est *excidi, excindi, extirpari*. — זָב, *immundo fluxu laborans*, part. a זָבַב, *fluere* (pr. de aqua), LXX γοινοῦσῆς, cfr. Lev. 15, 2. — מִצָּרַע, part. Pual a צָרַע, *lepra affectus*, λεπρός (צָרַע lepra). — מְהוּזָק, *baculum tenens, sc. ex infirmitate*, LXX κρατῶν στυγάλης, *alii fusum tenens* (Vulg., Aquila, Syr. 1), J. D. Michael., Dathe), *ut indicetur conditio servilis*; סָלָה, pr. *circulus, notione fusi exstat* Prov. 31, 19.

31. שַׁק, *saccus, cilicium, vestimentum amplum a pilis hircorum s. caprarum textum, quod induebant lugentes*, cfr. Gen. 37, 34, 1 Reg. 20, 32, Jes. 3, 24. 15, 3, Joel 1, 8, Jon. 3, 6, Thr. 2, 10, Esth. 4, 1. — לְפָנֵי אֲבִנֵי, i. e. *antedequentes feretrum Abneri*.

33. הֲבָרָהוּ נֶבֶל יָמוֹת אֲבִנֵי, *num scelerati instar A. mortuus est?* (נֶבֶל, *stultus, impius, sceleratus*). Interrogatio habet vim negandi, ut saepissime. LXX sumserunt נֶבֶל ut nom. pr. εἰ κατὰ τὸν θάνατον Νάβαλ etc.

1) Aquila vertit סָלָה ἄτρακτος, Syr. سَلَاة.

34. נְחֹשֶׁתִים (dual. a נְחֹשֶׁת; æs) *vincula ænea, catenæ*, LXX πέντα (Jud. 16, 21). — הִקְשָׁה, *constricti sunt*; נָגַשׁ accessit, appropinquavit, Hiph. adduxit, Hoph. adductus, admotus est.

35. לֶחֶם לֶחֶם לֶחֶם — הָיָה לֶחֶם לֶחֶם, *ut cibum sumere facerent Davidem* (בָּרָה, cecidit, secuit, 2) comedit, Hiph. comedere fecit, comedendum dedit) i. e. ut epulum funebre ei instituerent. Solebant amici et vicini solatii luctusque levandi causa lugentes conviviis parentalibus excipere, cfr. Jer. 16, 7, Ezech. 24, 17.

36. הִקְרִיב, *agnoverunt*, sc. Davidem insontem esse a cæde Abneri, cfr. v. s.

38. שָׂר וְגִדּוֹל, ἕν διὰ δυοῖν: *dux primarius*, LXX ἡγούμενος μέγας.

39. הָיָה, *adhuc*. — רַךְ, mollis, tener, *infirmus*. — וּמִשׁוֹחַ מֶלֶךְ, *et rex modo unctus*, magis nomen quam potestatem regis habens. Autores cædis potentiores erant, quam ut David eos punire auderet. — יָשַׁלְמָה, *repndat*, ἀπωδῶν (שָׁלַם integer, incolumis, salvus fuit, Piel integrum servavit, 2) restituit, 3) repndit).

Sectio VII.

2 Sam. cap. IV.

Isbosethus a duobus exercitus ducibus interficitur, qui præmium expectantes ad Davidem profecti, supplicio ab eo afficiuntur.

1. יָרְפָה יָדָיו, *remissæ factæ sunt manus ejus* (רָפָה remissit, impr. manus), LXX ἐξελύθησαν αἱ χεῖρες αὐτοῦ, i. e. animum despondit. Frequenter manus remissæ iis tribuuntur, qui animum abjiciunt, cfr. Jes. 13, 7. 35, 3 הָרַס רַפּוֹתָ, Hebr. 12, 12 χεῖρες παρεμύνα.

2. בן-שאול, *filio Sauli*; לָבֶן בְּן pro בארז (i. e. putei), una ex quatuor urbibus Gibeonitarum (Josv. 9, 17), postea Benjaminitis assignata (Josv. 18, 25). — תִּחְשַׁב עַל-בְּנֵימִן, *annumeratur Benjaminio*; חָשַׁב cogitavit, Niph. sequ. עַל v. לָ (Josv. 13, 3) annumeratus est.

3. גַּתִּים (i. e. duo torcularia), etiam oppidum Benjaminitarum; tantum h. l. et Neh. 11, 33 nominatur. J. D. Michaelis putat, hanc urbem in terra Philistæorum sitam et Gathæ vicinam fuisse. Videntur Beerothenses Gittaimam fugisse, quum Saulus Gibeonitas interficeret (21, 1 seqq.)¹⁾.

4. בֶּן-שָׂאֵל וְגַ' וְלִי־הִנֵּנִהוּ בְּן-שָׂאֵל וְגַ'; nexus hujus v. cum præcedentibus et sequent. primo aspectu non apparet; forsitan educatus est Mephibosethus in aula Isbosethi patru sui ut hæres regni, ideoque hic, ubi sermo est de morte regis, commemoratur. — נָכַח רַגְלָיו, *percussus pedibus* i. e. claudius, i. q. פָּסַח. — אִמְתּוֹ, *nutrix ejus*; אָמַן, fulcivit, sustentavit, unde אָמַן, tutor et altor, et אִמְתּוֹ, nutrix (Ruth 4, 16). — בָּהֲפֹזָה לָנוּס, *quum trepide fugeret*; הָפִיז, festinavit. — מְפִיבֹשֶׁת, in stemmatibus 1 Chr. 8, 34 et 9, 40 מְפִיבֹשֶׁת.

5. מִקָּדְמֵי הַיּוֹם, *fervente die* i. e. tempore meridiano, cfr. Gen. 18, 1. — מִשְׁכַּב הַצָּהֳרָיִם, *somnus meridianus*; מִשְׁכַּב significat et cubatum et cubile.

6. הִנֵּה, adv. *huc*. — לְקַחְתִּי חִטִּים, *accepturi triticum* i. e. per speciem tritici capiendi pro militibus suis, qui regis annona alebantur.

7. נִכְבְּאוּ הַבַּיִת, *intrarunt, inquam, domum*; sic sæpe Hebræi præcedentia repetunt, ut novi quid addatur, h. l. ablatio capitis, cfr. 6, 3. 4. — חֲדָר מִשְׁכַּב, *cubiculum*; חֲדָר,

1) Cfr. J. D. Michaelis Deutsche Uebersetz. des A. T. 5 Th. 2te Hälfte, p. 109.

conclave. — וַיִּלָּכְדוּ רֹגְלָיו; profecti sunt quam celerrime poterant, putantes se gratiam apud Davidem inituros esse.

8. בִּקֵּשׁ אֶת-בְּקֵשׁ, quæsivit, appetiit, sectatus est; בִּקֵּשׁ אֶת-בְּקֵשׁ, vitæ alicujus insidiatus est, Gr. ζητεῖν τὴν ψυχὴν (Matth. 2, 20). — בָּתֵּן נְקָמוֹת לְ, ultionem concessit alicui, ultus est aliquem, cfr. Ps. 18, 48.

9. פָּדָה 1) redemit, 2) liberavit, servavit, eripuit e periculo, Gr. λυτροῦσθαι.

10. אֲשֶׁר לָתֵתִי-לוֹ בְּשֵׂרָה, qui venerat, ut præmium ei darem. בְּשֵׂרָה, εὐαγγέλιον, lætus nuntius, h. l. læti nuntii præmium (בְּשֵׂרָה lætum nuntium attulit).

11. אִישׁ צַדִּיק, vir probus, qui nihil ipsis nocuerat. — דָּם בִּקֵּשׁ דָּם sequi. מְיַד, postularit sanguinem alicujus ab aliquo i. e. cædis commissæ poenam repetiit, cædem alicujus ultus est, i. q. דָּרַשׁ דָּם, quæ formula occurrit Gen. 9, 5. 42, 22, Ezech. 33, 6, Ps. 9, 13, nostra vero præter h. l. 1 Sam. 20, 16, Ezech. 3, 18. 20. 33, 8; Gr. ἐζητεῖν τὸ αἷμα (LXX). — בָּעַר depavit, consumpsit, Piel abstulit, exterminavit.

Sectio VIII.

2 Sam. V, 1—10. 1 Chr. XI, 1—9.

David a ceteris quoque tribubus rex eligitur; Jebusitas ex arce Zionē expellit, eoque regiam transfert.

2 Sam.

1. אֶת-נֶבֶשׁ v. אֶת-נֶבֶשׁ 1) baculus, sceptrum, 2) tribus, i. q. מִשָּׂה. — עֲצָמָה וּבִטְרָה אֲנַחְנוּ, os tuum et caro tua sumus, i. e. intima necessitudine tecum conjuncti sumus, nimirum ut posteri Jacobi. Hæc phrasis, quæ etiam occurrit 19, 13. 14, Gen. 29, 14 et Jud. 9, 2, orta videtur ex Gen. 2, 23.

2. הַמְּצִיא וְהַמְּבִי, educens et reducens i. e. in bellum et

e bello ducens, de rege alioque duce militari, cfr. Num. 27, 17¹). מְבִיאָהּ pro מְבִיאָהּ — רָעָה, pavit, metaphor. designat moderari, gubernare, regere, ut Gr. ποιμαίνειν; principes sæpe cum pastoribus comparantur.

5. בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ וּג', cfr. 2, 11. Ex 2, 10 constat, Isbose-
thum per biennium tantum reguasse; igitur quinque anni
et sex menses post mortem ejus elapsi sunt, antequam
David rex totius populi factus est.

6. כִּי אִם-הִסְרִדָהּ, nisi repuleris; הַסִּיר est infinit., non
præter., quod nonnulli (ex. gr. Luth., Michael.) statuunt,
vertentes: sed repellet (pro repellent) te. — הַעֲוִירִים וְהַעֲסָחִים,
coeci et claudi²), videtur significare idola Jebusitarum, ex
sententia Davidis de iis sic dicta, ut sensus sit: urbem
non expugnabis, nisi repuleris deos nostros, quos tu per
contentum coecos et claudos vocas; cfr. Ps. 115, 5—7,
ubi vanitas idolorum describitur, et inter alia dicitur: ocu-
los habent, sed non vident; pedes habent, sed non ince-
dunt. — לֵאמֹר לֹא-יָבוֹא דָוִד הֵנָּה sunt verba scriptoris: hisce
verbis indicabant, urbem ab eo capi non posse.

7. מִצְוֵהָ (a צוּד, venari, aucupari) 1) præda, 2) rete,
3) cacumen montis, 4) castellum montanum, arx, i. q. מִצְדָּה
I Chr. 11, 7.

8. כָּל-מִכָּה יָבוֹסִי וּג' sensus: quicumque Jebusitas percus-
serit et primus ad canalem³) pertigerit, ubi positi sunt
dii eorum tutelares, hqsque animo meo invisos dejecerit,

1) Eodem sensu exstat form. יִצְאָה וְבָא לְפָנֶיהֶם, exiens et ingre-
diens ante eos, Num. 27, 17, I Sam. 18, 13. 16.

2) Hi in loco parall. I Chr. non commemorantur.

3) צְנוּרִי aqueductus, canalis, præter h. l. tantum exstat Ps. 42, 8.
Intelligendus videtur canalis Siloamensis, qui ex arce Zione
aquis in urbem subjectam derivabat.

is crit dux exercitus (hoc supplendum ex l. p. 1 Chr. II. 6 תְּהִיָּה לְרֹאשׁ וּלְשָׂרָה). — עַל-כֵּן יִאָמְרוּ, hinc in proverbio dici solet, sc. quando aliquid ceu execrabile procul abesse jubebant. — עֵצֶר וּפְסָחָה לֹא יָבִיאוּ אֶל-הַבַּיִת, *coecus et claudus domum non intrabunt*, i. e. nemo tales idololatricas imagines in domo sua colloquet, quia cultores suos adjuvare non possunt¹⁾.

9. מְלוֹחַ, pars arcis Hierosolymitanæ, a Salomone ædificata (1 Reg. 9, 15. 24. 11, 27). — בְּתוֹכָהּ, intus, i. q. מִבְּתוֹתָהּ Gen. 6, 14.

10. וּבְגָדָה הָיָה הַלֵּב וְגִדּוֹל i. e. potentia Davidis indices crecebat, cfr. Gen. 26, 13.

Sectio IX.

1 Chr. XI, 10 — fin. cap. 2 Sam. XXIII, 8 — fin. c.

Recensio heroum Davidis.

1 Chron.

10. הַמְתַּחֲזְקִים עִמּוֹ, *qui eum juvabant*, cfr. 2 Sam. 3, 6.

11. Pro שְׁלֹשִׁים *triginta* (Cthib) legendum videtur, ut Masorethæ observarunt, שְׁלֹשִׁים, cfr. l. p. 2 Sam. 23, 8. שְׁלֹשִׁים est triens; plur. שְׁלֹשִׁים sine dubio indicat milites pugnantes de curribus, quorum singuli ternos milites capiebant, unum qui equos moderaretur, duos qui pugnarent,

¹⁾ In vv. 6—8 explicandis secutus sum *Seb. Schmidt* (Commentar. in librum posteriorem Samuelis, Argent. 1687). Interpretationes plane diversas, quæ vero arbitraria textus mutatione nituntur, v. in *J. D. Michaelis* Deutsche Uebersetz. des A. T. 5 Th. 2te Hälfte et *Maurer* Commentar. grammat. crit. in Vetus Testam., vol. I. Lips. 1835.

cfr. Exod. 14, 7. 15, 4, 1 Reg. 9, 22, 2 Reg. 10, 25, quibus locis LXX vertunt *τριστάται*. Præfectus eorum appellatur ראש השליטי (2 Sam. 23, 8) s. ראש השליטים (h. l. et infra 12, 18 sec. Kri). — עורר, vigilem esse, vigilare, evigilare, Pilel 1) expergefacere, excitare, 2) *tollere, vibrare* (ut hastam, flagellum). — בפעם אחת, *una vice* i. e. in una pugna.

13. פס המים, haud dubie i. q. אפס המים, nomen loci in tribu Judæ inter Sochouem et Azekam, ubi Philistæi, postquam Goliathus a Davide occisus erat, fugerunt, Judæis persequentibus (1 Sam. 17, 1 seqq.)

14. התועה i. q. יתועה, liberatio, auxilium, salus, 2) *victoria*.

15. תלושה, *hi tres*; tertius תמה supplendus est ex 2 Sam. 23, 11. — עמק רפאים, vallis prope Hierosolyma Philistæam versus sita; commemoratur etiam 2 Sam. 5, 18. 22, Josv. 15, 8. 18, 16 et Jes. 17, 5. A LXX dicitur ἡ κοιλὰς τῶν Τιτάνων et ἡ κοιλὰς τῶν γιγάντων¹⁾; nomen רפאים significat nempe gentem antiquam in septentrionali Cananææ transjordanensis parte habitantem, propter gigantes staturam famosam, deinde *gigantes* in univ.

16. נציב (pr. positus, rad. נצב) 1) præpositus, præfectus, i. q. נצב (1 Reg. 4, 7. 19), 2) statua, i. q. מצבה (Gen. 19, 26), 3) *statio militaris, præsidium*, i. q. מצב in l. p. 2 Sam. 23, 14 et מצב Jes. 29, 3; cfr. 1 Sam. 10, 5. 13, 3, 2 Sam. 8, 6. 14.

20. Pro לָא, *non*, legendum est לִי, *ei*, ut Masorethæ præcipiunt (LXX οὗτος ἦν ὀνομαστός), cfr. l. p. 2 Sam. 23, 18.

21. מן השלושה בשנים, *inter tres secundi ordinis*. — ויעד השלושה לָא בא, *sed ad tres illos non pervenit*, i. e.

1) Ita etiam in *Josephi Antiqu.* VII, 4, 1.

tribus illis prioris ordinis rerum gestarum claritate impar erat, cfr. v. 25.

22. בְּנִיָּה præfectus erat satellitum regis, cfr. 2 Sam. 8, 18. 20, 23, 1 Chr. 18, 17. — רַב פְּעֻלִים, *multis præclare factis inclytus*; פְּעַל, opus, factum. — תְּמַצְאֵל v. קְמַצְאֵל (Neh. 11, 25), urbs in parte australi tribus Judæ sita. — אַרְיֵאל, *leo Dei* i. e. heros fortissimus.

23. מְדָה (a מָדַד, extendit, mensus est) extensio, mensura, statura; אִישׁ מְדָה, *vir eximie stature*. — מְנִיר אֲרָגִים *jugum textorium*; אָרַג texuit.

25. עַל-מִשְׁמַעְתּוֹ, *præfectus interiori admissioni*, Luth. „heimlicher Rath“, Michael. „Adjutant“; מִשְׁמַעַת, *admissio*, aditus ad principem, nostr. אֲדִיעֵט (שָׁמַע, audivit).

26. וְגִבּוֹרֵי הַחַיִלִים; *sequitur tertia classis heroum*¹⁾, in quorum nominibus magnam diversitatem inter catalogos utriusque libri reperimus. Qui post Uriam recensentur (v. 41 ad fin. c.), non nominantur in 1. Sam.

2 Sam.

In catalogum hujus libri negligentia scribarum multi errores irrepserunt, qui ex 1 Chr. emendandi sunt. Multa jam Masorethæ vocales adjicientes correxerunt; legerunt e. g. pro הָרִי (v. 9) דָּרִי, pro שְׁלֹשִׁים (v. 13) שְׁלֹשָׁה, pro הַשְּׁלֹשִׁי (v. 18) הַשְּׁלֹשָׁה, pro אִישׁ-חַי (v. 20) אִישׁ-חַיִל, pro אִישׁ (v. 21) אִישׁ.

8. Pro כְּשֶׁבַעס בֶּן-חַכְמֹנִי יֵשֵׁב בַּשָּׁבֶת תְּחִלְּמִנִי legendum est quod legitur in 1 Chr. בַּשָּׁבֶת occurrit in fine versus præced., unde vitio scriptionis in v. nostrum irrepsisse videtur. הוּא עָרִיבֵנו הַמְּצָנֵנו; hæc verba pæne desperata sunt, ut Gesenius dicit, et frustra laborarunt interpretes in iis expli-

1) הַשְּׁלֹשִׁים, *triginta* (v. 25, 2 Sam. 23, 24), numero rotundo sic dicta, nam plures quam triginta nominantur.

caudis. עֶצֶן nullo alio loco legitur; עָרִיק semel exstat, Jes. 47, 8, ubi est *mollis, delicatus*, cogn. cum subst. עָרִיקָה (Gen. 18, 12) et עָרִיק, voluptas, delicia, et Arab. عَدَن, mollities. LXX duplicem versionem exhibuerunt: Ἄδινῶν ὁ Ἀθωναῖος, οὗτος ἐσπάσατο τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ, Vulg. vertit: *ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus*, Seb. Schmidt: *idem* (sc. dictus) *Adino-haezni* (i. e. cui hasta est delicia), sequentia reddens: *propter octingentos confossos una vice*, J. H. Michaelis: *is ornamentum Ezeucorum fuit*, Joh. Simonis (Lex. Hebr., ed. 2 1771 p. 688): *ad ipsum quod attinet, percussio ejus hasta sua* (i. e. percussio hastae ejus fuit) *in octingentos etc.* (Ar. عَدَن instrumento mucronato percussit); Gesenius quoque (Lex. man. Hebr. p. 788, 739) putat, עֶצֶן significare *hastam*, et confert cum Ar. عَصَن, ramus, sed עָרִיק reddit *vibrationem*. Vix dubitari potest, quin textus in hoc commate omnino corruptus sit, et verba mutanda in ea, quae exhibet l. p. Chr. הוא עֶרַק אֶת־הַחֲבִיתָה is *vibravit hastam suam* (Luth., Dathe). — Pro טַלְטַל־מֵאוֹת, *octingenti*, legitur in l. p. טַלְטַל־מֵאוֹת, *trecenti*.

9. Pro בֶן־אֲחֹחִיתָי l. Chr. habet אֲחֹחִיתָי, Achochita, cfr. v. 28.

11. חֲבִיתָה, pr. viva, vivum, 2) animal, spec. fera, 3) gens (Ps. 68, 11), *caterva, turma* (h. l. et v. 13).

Sectio X.

I Chr. cap. XII.

Catalogus eorum, qui ex singulis tribubus ad partes Davidis transierunt, tum Saulo adhuc vivo (v. 1—22), tum eo mortuo (v. 23 — fin. c.), ut regem illum sibi constituerent.

1. עֶצֶר מִפְּנֵי שָׂאוּל, *inclusus v. clausum se tenens propter Saulum* i. e. metu Sauli. Al. *exclusus a facie Sauli*, sed עֶצֶר non significat *excludere*.

2. נִשְׁקָה, pr. junxit, ordinavit, disposuit, 2) armavit se; נִשְׁקֵי קִשְׁתָּה, *arcu armati*. — מִיְמִינֵיהֶם וּמִשְׂמָאלֵיהֶם בְּאַבְנֵים, *dextra et sinistra lapides projicientes*; est periphrasis fundæ, in qua Benjaminitæ imprimis erant exercitati, cfr. Jud. 20, 16; igitur *funditores*.

8. נִבְדְּלוּ, *separarunt se* i. e. secesserunt, transierunt. — גִּבְרֵי הַחַיִל וְגו'; *Gaditas fortitudine et rei militaris peritia insignes fuisse, constat etiam ex 5, 18 seqq., cfr. verba Jacobi Gen. 49, 19.* — צָנָה (a צָנַן i. q. גָּנַן, protexit), *scutum* majus, totum militis corpus tegens, Gr. *θυστός*. — רֵמַח i. q. הַנֵּיחַ, *δόρυ, hasta, lancea*, plur. רֵמָחִים — וְכַצְּבָאִים וְכַצְּבָאִים, *caprearum instar in montibus veloces*, cfr. 2 Sam. 1, 19, 2, 18. צְבָאִים v. צְבָאִים, plur. a צָבִי.

15. גְּדִיחֵי (Cthib) v. גְּדִיחֵי (Kri), *ripæ ejus*; גְּדִיחֵי (גְּדִיחֵי) nullo alio loco exstat. — בָּרַח, fugit, Hiph. fugavit. — עֲמָקִים (sing. עֲמָק, vallis), h. l. *incolæ vallium*; Gesenius suspicatur, legendum esse עֲנָקִים, *Enakitæ*.

18. רִחַף לְבַשְׁתָּה, *spiritus* sc. Dei induit i. e. implevit, cfr. Jud. 6, 34, 2 Chr. 24, 20. — רֵאשׁ הַשְּׁלִישִׁים (Kri), *dux tristarum*, cfr. 11, 11.

19. כְּרִגִים, *principes*, ubique de principibus Philistæorum, — בַּעֲצָה שְׁלֵהֶוּ, *consulto eum dimiserunt*; hoc narratur 1 Sam. 29, 6 seqq.

21. עַל-הַגְּדֹדִי, *contra turmam illam*, sc. Amalekitarum, cfr. 1 Sam. c. 30.

23. חָלֵץ, alacer, strenuus fuit, חָלֵץ לְצָבָא s. חָלֵץ צָבָא (v. s.) *ad bellum expeditus*.

29. מְרִבֵּית (a מְרַבֵּה, multus fuit), multitudo, *maxima pars*.

31. אֲשֶׁר נִקְבְּוּ בְשֵׁמוֹת, *nominatim designati* (נִקְבְּוּ, perforavit, confodit, 2) discrevit, distinxit, nominatim appellavit), cfr. 16, 41. אַמִּים 6, 1 נְקָבִים, nobiles, proceres.

32. יִדְרְעֵי בִינָה לְעֵתִים, *temporum periti*; plerique hoc

intelligunt de astronomis s. astrologis. Interpres Syrus habet *مَنْبُ مَمْلُوكِ صَوْنِ*, suo tempore sapientissimi; legit igitur pro *לְעִתָּהּ*, temporum, *בְּעִתָּהּ* s. *לְעִתָּהּ*, suo tempore, qua lectione, levissima mutatione effecta, sensus longe aptior oritur; minime enim intelligitur, cur scientia astronomica, cui nullo alio loco Issacharitæ dicuntur operam navasse, hic, ubi sermo est de virtutibus bellicis, commemoretur. Tamen a lectione recepta non opus est discedere, si explicatur de *prudencia civili*, quæ *temporum rationes* curet, et quid pro iis in republica sit faciendum, quid non faciendum, sciat (ita J. D. Michael., Maurer)¹⁾, cfr. Esth. 1, 13 *הַכְּמִים הַדְּעִי הַעֲתִים*.

33. *עָרַר*, ordinavit, disposuit, fere i. q. *עָרַר* et *עָרַר* (inde *עָרַר*, grex), 2) aciem instruxit, *militavit*, ita h. l. et v. 38 plene *עָרַר מְעָרְכָה*. — *בְּלֵא-לֵב וְלֵב*, *animo non doloso*, *animo sincero*, i. q. *בְּלֵב וְלֵב* (v. 38), cfr. Ps. 12, 3 *בְּלֵב וְלֵב וְדַבָּרָה*, duplici animo loquuntur.

40. *הַבְּלִים* (sing. *הַבְּלָה*), placentæ e ficibus aridis in massam coactis confectæ, Gr. *παλάθαι*. — *צִמְקָה* (sing. *צִמְקָה*, rad. *צִמַק* exaruit), uvæ passæ et placentæ inde factæ, Gr. *σταφίδες*.

Sectio XI.

2 Sam. V, 11. 12. 1 Chr. XIV, 1. 2.

Hiramus, rex Tyri, mittit Davidi ligna et fabros ad palatium ei exstruendum.

11. *אַרְזֵי*, *cedrus*, arbor admodum procera, in Libano olim frequentissima (*אַרְזֵי הַלְבָּנוֹן*) Ps. 29, 5. 92, 13. 104, 16),

¹⁾ Gesenius in Lex. man. p. 806 vertit: *temporum gnari, astrologi*, sed p. 142 *temporis rationum periti*.

cujus lignum odoratum, enode et putredini minus obnoxium templo palatiisque regiis exstruendis adhibebatur. — הָרַשׁ (a הָרַשׁ, *χαράσσειν*, incidit, insculpsit), pr. sculptor, deinde *faber* (et ferri et æris et lapidum et lignorum), Gr. *τέκτων*. — הָקִיר, paries, murus. — הַבְּנֵי, pro quo in l. p. לְבָנֵיהֶם, *qui exstruerent*.

Sectio XII.

2 Sam. V, 13—16. 1 Chr. XIV, 3—7.

Filii Davidis Hierosolymis nati.

(Cfr. 1 Chr. 3, 5—9).

Sectio XIII.

2 Sam. V, 17—fin. cap. 1 Chr. XIV, 8—fin. c.

David bis cum Philistæis feliciter pugnat in valle Rephaim.

2 Sam.

17. הַמְצִיחָהּ אֶל-הַמְצִיחָהּ; וְנָקַד אֶל-הַמְצִיחָהּ non potest esse arx Zion (v. 7), nam ibi David habitabat (v. 9), ut non dici posset ad eam descendere; intelligendus est locus aliquis natura munitus, in quo castra sua ita posuit, ut ab hostibus obrui non posset; igitur *descendit ad munimenta*, sc. ut defensionem pararet¹⁾; Luth. „er zog hinab in eine Burg.“ Syrus interpres habet *ἄστυ*, *obsidio*; igitur legit הַמְצִיחָהּ; ita etiam Michaelis: „er ging hinunter den Belagerern entgegen“, et Dathe: *descendit ad oppugnantes*. Sed mutatione textus non opus est.

18. הַמְצִיחָהּ, dimisit, diffudit, Niph. diffudit se, cfr. Jud.

1) Vulg. v. 7 et 9 vertit הַמְצִיחָהּ *arccm*, h. l. *praesidium*.

15, 9. — עֵמֶק רַפְּאִים; de hac valle v. quæ supra notata sunt ad 1 Chr. 11, 15.

19. וַיִּשְׂאֵל דָּוִד בְּיַהֲזֵהוּ, cfr. 2, 1.

20. בַּעַל-פְּרָצִים, *locus irruptionum*; פָּרַץ, rupit, perrupit, פָּרַץ, ruptura, irruptio. — בְּפָרַץ מַיִם i. e. sicut aquæ, quando cum impetu feruntur, omnia perrumpunt et obruunt.

21. עָצַב, modo in plur. עֲצָבִים, *simulacra idolorum*, ex. עָצַב, laboravit, formavit, fluxit. — וַיִּשְׂאֵם, et abstulit ea; נָטָא, sustulit, extulit, 2) tulit, portavit, 3) abstulit; respondet omnino Gr. αἰρῆν. In 1. p. Chr. dicitur David idola comburi jussisse, cfr. legem Deut. 7, 5.

22. וַיִּסְיֹפוּ עוֹד לַעֲלוֹת, iterum ascenderunt.

23. הָסַב אֶל-אַחֲרֵיהֶם, circumducito exercitum tuum ad posteriorem partem eorum, ut eos a tergo aggrediaris. — וַיִּבְאֵהוּ לָהֶם, et invade eos; בּוֹא sequ. עַל v. אֶל v. לִי significat supervenire alicui, invadere. — מִדָּל, pr. subst. pars antica, frons, sed ubique præp. coram, מִמִּדָּל, a fronte. — בְּבָאִים (sing. בָּבָא) *mori*.

24. קוֹל צִעֲדָה, *strepitus incessus* i. e. motus quidam insolitus (Luth. et Michael. „ein Rauschen“); hoc repetendum videtur ex opinione antiquorum, præsentiam numinis per flatum indicari. — הָרַץ, cognatum cum הָרַשׁ, 1) secuit, incidit, 2) acuit, 3) acer, strenuus fuit. Nonnulli vertunt אַחַר הַתְּהַרֵץ *tum moveas te*, al. *tum viam abbrevies*, in oppositione ad circuitum in v. præced. commemoratum, sed plerique: *tunc expeditus esto v. festina* (Luth. „so gaue dich“, Seb. Schmidt, Joh. Simonis, J. D. Michael. „so säume nicht“, Dathe, Schulz¹⁾, Gesen.); adj. הָרִיץ est strenuus. LXX, sensum magis quam verba h. l. exprimen-

¹⁾ Scholia in Vetus Testam., vol. II. Norimb. 1781.

tes, habent τότε καταβήσῃ πρὸς αὐτούς, et Vulg. *tunc inibus proelium*. In l. p. Chr. exstat אָז הָצֵא בְּמִלְחָמָה.

25. גִּבְעֵי, oppidum sacerdotale in tribu Benjaminis; in l. p. Chr. legitur גִּבְעוֹן. — גִּזְרֵי, urbs Levitarum in occidentali tribus Ephraimi parte inter Bethchoronem et mare sita, cfr. Josv. 16, 3.

Sectio XIV.

2 Sam. VI, 1—11. 1 Chr. cap. XIII.

David communicato cum populo consilio arcam sacram Kirjathjearimo Zionem transferre instituit, sed, quum Jehova temeritatem Uzzæ morte puniret, rex perterritus in ædibus Obededomi eam deponit, ubi per tres menses manet.

2 Sam.

I. וַיִּקָּה, et congregavit¹⁾, fut. Kal. ab אָסַף; forma vulgaris est יִקָּסֵף, nostra occurrit præter h. l. Ps. 104, 29; cfr. 2 Sam. 20, 9 וַיִּקָּהוּ ab אָסַף, Ps. 139, 20 וַיִּקָּרְוּ pro וַיִּקָּמְרוּ. — בְּהָרִי, aut *electus*, part. Pual a בָּהַר, plur. בְּהָרִים (Vulg., J. D. Michael., Dathe), aut *juvenis* (forma dagesch. קַטְוֵל plur. בְּהָרִים, ita LXX πάντα νεανίαν, Luth. „alle junge Mannschaft.“

2. מִבְּעֵלֵי יְהוּדָה; מִן h. l. indicat motum ad locum, ita etiam Gen. 13, 11 et Jud. 7, 3; in l. p. 1 Chr. 13, 6 exstat הַלּוֹחַ et בְּעֵלֵי יְהוּדָה (i. e. cives Judæ), oppidum in septentrionali tribus Judæ parte situm; alibi dicitur בְּעֵלָה et קְרִית־יִשְׂרָאֵל (utrumque nomen in l. p. Chr. et Josv. 15, 9), etiam קְרִית־בְּעֵל (Josv. 15, 60. 18, 14). Antiqui interpretes perperam בְּעֵלֵי ut nom. appell. accipiunt (LXX ἀπὸ τῶν

1) Non commutandum est cum alio וַיִּקָּה, fut. Hiph. אָסַף, addidit.

ἀρχόντων Ἰούδα, Syr. ܘܨܬܐܢܝܢ ܕܝܘܕܐ, Vulg. *de viris Juda*); ita etiam Luth. „aus den Bürgern Juda.“ — אָרֹן, arca, cista, usurpatur 1) de arca pecuniaria (2 Reg. 12, 10. 11), 2) de arca ferali (Gen. 50, 26), 3) sæpissime de arca sacra, in qua duæ legum tabulæ repositæ erant. Dicitur hæc אָרֹן הַקְּדוֹשׁ, arca legis (Exod. 25, 22. 26, 33), אָרֹן הַבְּרִית, arca foederis (Josv. 3, 6. 4, 9) et אָרֹן יְהוָה (v. 9 sqq. 1 Sam. 5, 3. 4. 6, 8 sqq. 7, 1) et אָרֹן הָאֱלֹהִים (li. I. 1 Chr. 13, 6 sqq. 1 Sam. 5, 1. 10) s. אָרֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (1 Sam. 5, 7 sqq.), a LXX ἡ κιβωτὸς τοῦ μαρτυρίου s. τῆς διαθήκης (Hebr. 9, 4) s. τοῦ θεοῦ; describitur Exod. 25, 10—22 et 37, 1—9. Sedes ejus vulgaris erat adytum tabernaculi sacri et templi Salomonei; interiit una cum templo a Nebucadnezare destructo. — אֲשֶׁר-נִקְרָא שֵׁם יְהוָה; אֲשֶׁר nonn. conjungunt cum עָלֶיהָ: *super qua invocatur nomen, nempe nomen Jehovæ*, al. cum שֵׁם: *cujus nomen vocatur nomen J.*; sine dubio pro priori שֵׁם legendum est שָׁם, quod ad אֲשֶׁר referendum est: *ubi invocabatur nomen Jehovæ*, ita LXX ἐφ' ἧν ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου καθημένου ἐπὶ τῶν Χερουβὶν ἐπ' αὐτῆς, Syr., Vulg. et plerique recentiores interpretes. יושב הַכְּרֻבִים עָלֶיהָ, *insidentis Cherubis super ea*. כְּרֻבִים, entia mystica, ad ideam majestatis divinæ exprimendam ab Hebræis excogitata, quorum descriptio exstat Ezech. cap. 1 et 10. Commemorantur primam Gen. 3, 24 paradisum custodientes; deinde Exod. 25, 18. seqq. dicuntur duo Cherubi, Jehova jubente, in operculo arcæ foederis collocati; postea, imagine a terrena Jehovæ sede ad coelestem translata, dicuntur Cherubi solium ejus per nubes gestare Ps. 18, 11, 2 Sam. 22, 11). Erat opinio tum inter Judæos tum inter Christianos recepta, nubem (נֶבֶל) tanquam symbolum præsentis divinæ arcæ foederis perpetuo insedissee.

Orta est hæc sententia ex prava interpretatione Exod. 25, 22, Lev. 16, 2¹⁾, 1 Reg. 8, 10—12 illorumque locorum, ubi Jehova dicitur *insidere Cherubis* (præter locum nostrum 1 Sam. 4, 4, Ps. 80, 2. 99, 1 etc.), quæ formula tantummodo indicat, Jehovam præsentem fuisse in adyto, minime vero eum tali visibili signo præsentiam suam indicasse²⁾.

3. רָכַב, vehi, Hiph. *vehi fecit*. — אֶל-עֲגֵלָה הָרִשָּׁה, *in plastro novo*; plastrum mendose adhibebatur³⁾; humeris enim portanda erat arca a Levitis, cfr. Num. 1, 50. 4, 15. 7, 9. 1 Chr. 15, 2. 13. 15. — וַתִּשָּׂאֶהָ מִבֵּית אַבְיָנָדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה, *sustulerunt eam ex ædibus Abinadabi in colle sitis*, cfr. 1 Sam. 6, 21. 7, 1, ubi arca, postquam Israelitis a Philistæis remissa fuerat, Kirjathjearimi in ædibus Abinadabi deposita fuisse dicitur. גִּבְעָה Vulg., Luth., Schmidt male de urbe *Gibea* accipiunt. — אָחִיו, LXX οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ; igitur legerunt אָחִיו.

4. בְּגִבְעָה — וַתִּשָּׂאֶהָ, *sustulerunt eam* etc.; similis repetitio occurrit 4, 7, cfr. etiam Gen. 5, 22. 24. 6, 11. 12. LXX verba nostra omittunt, et conjungunt עַם אֶרֶץ הָאֱלֹהִים cum ultimis verbis v. 3. Dathe, qui etiam ea omittit, putat, ante עַם excidisse וַיָּעֲזָב, *Uzza erat cum arca*, quæ verba innuerent, cur hic arcam tangeret, non frater ejus Achjo, qui arcam præcederet.

5. שָׂחַ i. q. צָחַק, risit, Piel jocatus est, lusit, *laudes*

1) In l. c. Lev. hæc verba Jehovæ exstant עַל-הַכַּפֹּתֶיךָ — בְּעָנַן אֶתְהַיָּהּ, *in nube apparebo super operculo*. הָעָנָן intelligendum esse de fumo suffitus, per pontificem effecto, patet ex v. 13.

2) Cfr. C. G. Thalmann Tractatus de nube super arca foederis, commento Judaico, iterum editus cum vindiciis Lips. 1771.

3) Per errorem Israelitæ Philistæos imitati sunt, cfr. 1 Sam. 6, 7 seqq.

cecinit. — בכָּל עֵצֵי בְרוֹשִׁים, *omnibus lignis cupressinis* i. e. variis instrumentis e ligno cupressino factis. In l. p. 1 Chr. 13, 8 legitur וּבְשִׁירִים וּבְכָל-עֵץ וּבְשִׁירִים, *omnibus viribus: et canticis.* — כִּנּוֹר, *zuvúra, cithara*, instrumentum musicum, decem chordis instructum, in quo tractando David excellebat. Secundum Josephum (Antiqu. VII, 12, 3) plectro pulsabatur, sed 1 Sam. 16, 23. 18, 10. 19, 9 dicitur David manu illud tractasse. — נָבֵל v. נָבֵל, 1) uter, 2) instrumentum musicum, *nablium*, Gr. *νάβλα*, quod Josephus (l. c.) duodecim chordis munitum et digitis carptum esse dicit. Sæpe commemoratur juxta כִּנּוֹר. — תֹּם, *tympanum*, in oriente a mulieribus saltantibus pulsatum, circulo ligneo constans membrana obducto et crepitaculis æneis instructo. — מְנַעֲנְעִים, *ἀπ. λεγ.*, instrumentum ab agitando dictum (rad. נָעַע, moveri, agitari), *tintinnabula, crepitacula, sistra*, ut *σειστρον* a *σειώ*. Pro מְנַעֲנְעִים l. p. Chr. habet הַצִּצְרוֹת, *tubæ*. — צִלְצָלִים (plur. a צִלְצַל, *tinnitus*), *cymbala*, in l. Chr. מְצַלְצֵרִים, quod idem significat, utrumque a צִלְצַל, *tinniit*.

6. אֶרֶץ, Arab. *جَرْن*, in univ. significat locum complanatum (rad. جَرَن, lævigatus fuit), spec. *aream*, in qua fruges triturabantur, Gr. *ἄλων*; in plur. אֶרְצוֹת. Pro אֶרֶץ legitur in l. p. אֶרֶץ כִּירֹן. — נִישַׁלַח s. נִידָה, extendit manum suam. — נִישַׁחֲזַבּוּ בָּהּ, *etprehendit eam*; arcam sacram manu attingere sub poena mortis Levitis prohibitum erat, Num. 4, 15. — שָׂמְטוּ הַבָּקָר, *feriebant* i. e. *recalcitrabant boves*, sc. *curram trahentes*. Ceterum varie explicatur: LXX *περιέσπασεν αὐτὴν ὁ μόσχος*, Vulg. *calcitrabant boves et declinaverunt eam*, Schmidt *declinarunt a via* et Luth. „die Rinder traten beiseit aus“, Michael. „die Ochsen wollten sich los reißen.“ — נִישַׁחֲזַבּוּ, *percussit eum*, sc. *violenta et repentina morte*. — שָׁלַח, *ἀπ. λεγ.*, *error* (rad. שָׁלַח, *erra-*

vit) indicat delictum in irreverentia erga majestatem divi-
nam constans, temeritatem, Luth. „Frevel“.

8. נחחר לַדָּוִד, *ægre tulit David*, LXX ἠθύμωσε, Vulg.
contristatus est, Luth. et Michael. „D. ward betrübt“;
תָּרַח, quod vulgo de ira usurpatur (cfr. v. 7, ubi LXX ver-
tunt ἐθυμώθη), interdum tristitiæ potius quam iræ affec-
tum designat, cfr. Gen. 4, 5, 6, 1 Sam. 15, 11, Jon. 4, 4, 9.

10. עִיר הַדָּוִד, *urbs Davidis* i. e. arx Zion, cfr. 5, 7. —
עִבְרֵי-אֲדָם erat Levita, cfr. 1 Chr. 15, 17 seqq.

1 Chr.

1. יָצַע, consilium dedit, Niph. 1) consilium admisit,
2) *consilium iniit, deliberavit*, Gr. βουλευέσθαι. —
שָׂרֵי הָאֲלָפִים, *χιλίαρχοι, tribuni*; שָׂרֵי הַמֵּאוֹת, *ἐκατόνταρχοι,*
centuriones.

2. נִפְרָצָה נִשְׁלַחָה, *festinanter mittamus*; פָּרַץ, pr. rupit,
deinde irrupit, irrui, festinavit.

5. מִן-שִׂיחֹר מִצְרַיִם וּג', *describuntur fines terræ Israeli-
tarum*; שִׂיחֹר indicat terminum australem occidentem ver-
sus, הַמָּתָה terminum septentrionalem orientem versus. שִׂיחֹר
s. שְׂחֹרָה s. שְׂחֹרָה est nom. pr. fluvii ab aquis limosis et tur-
bidis sic dicti (rad. שָׁחַר niger fuit, Job. 30, 30)¹⁾; præter
h. l. nominatur Josv. 13, 3, Jes. 23, 3 et Jer. 2, 18. Dissen-
tiunt interpretes de hocce fluvio. Alii, inter quos Gesenius
et Winer, *Nilum* intelligunt, cujus aquam ob lutum semper
subnigri coloris esse constat, cfr. Jes. 23, 3, ubi synonyma
ponuntur שְׂחֹרָה et יַאֲזִר, quo nomine Ægyptiacæ originis
Nilum innui nulla est dubitatio; alii negant, שִׂיחֹר Nilum
indicare, tum quia h. l. et Josv. 13, 3 terminus Palæstinæ

1) Eodem modo torrens Kedron (קִדְרוֹן) nomen habuit a קָרַי, niger,
turbidus fuit.

ponitur, fines vero Israelitarum nunquam usque ad Nilum porrigebantur, tum quia l. c. Josvæ dicitur הַשִּׁיחֹר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם, *S.*, qui est ante Ægyptum; explicant nomen de fluvio in australibus Palæstinæ finibus juxta desertum Arabiæ, urbem Rhinocolura s. Rhinocorura (hodie El Arisch) alluente et in mare mediterraneum labente (alibi מְצַרִּים, Num. 34, 5, Josv. 15, 4. 47, Jes. 27, 12). Videtur שִׁיחֹר nomen fuisse plurium fluviorum (cfr. Josv. 19, 26 שִׁיחֹר לְבֵנַת), et Jes. 23, 3 ac Jer. 2, 18 Nilum, h. vero l. et Josv. 13, 3 torrentem illum intelligendum esse. — הַמָּתָה, *Hamath*, urbs Syriæ etiamnum nobilis, ad Orontem sita, a Græcis *Ἐπιφάνεια* dicta.

10. עַם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים לְפָנַי אֶל-הַיָּם, *coram Deo*, pro אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, *ad arcam Dei* (l. p. 2 Sam. 6, 7), quæ specialis Dei præsentia symbolum erat.

Sectio XV.

2 Sam. VI, 12—fin. cap. 1 Chr. XV, 1—XVI, 3.

David arcam magna cum solennitate per Levitas in locum ei in Zione paratum ex œdibus Obededomi deducit.

2 Sam.

13. נִשְׂאוּ אֲרוֹן-יְהוָה; Levitæ jam humeris arcam portabant legi convenienter, cfr. 1 Chr. 15, 2 seqq., ubi narratio uberior exstat. — מְרִיא, pinguis, saginatus, σιτευτός, ut subst. *pecus saginata*. Sacrificium regis accuratius indicatur 1 Chr. 15, 26: *septem boves totidemque arietes*.

14. כָּרַר, Pilp. בְּרָבַר, *saltavit*, i. q. רָקַד in l. p. 1 Chr. 15, 29. — אֶפֹּד, *ephodum* s. *humerale*, vestimentum quoddam a summo pontifice atque etiam aliis, imprimis sacerdotibus, super tunica et pallio gestatum, manicis carens et

duabus plagulis constans. Quod materiam attinet, summi sacerdotis humerale auro, purpura cœrulea et rubra, cocco byssoque contextum erat (Exod. 28, 6—12), reliquorum contra e linteo factum, ita hoc, quo David utebatur (בדִּילִים filum, coll. fila, maxime linea, inde *lintheum*). Depositis vestibus regiis, ex pio et humili animo se non tanquam regem, sed ut musicum sacrum gessit.

15. תְּרוּעָה, tumultus, *laetus clamor*, a רוּעַ, tumultuari.

16. מְפַזֵּז, *subsiliens, tripudians*.

17. הַאֲהֵל, non tabernaculum Mosis, quod Gibeone fuit (1 Chr. 16, 39), sed tentorium novum in Zione a Davide exstructum. — עֲלֵה, pr. id, quod in altari offertur, deinde spec. *holocaustum*, sacrificium, quod totum concremabatur. — שְׁלֵם, pr. retributio, inde gratiarum actio, וְזָבַח שְׁלָמִים v. absol. שְׁלָם, *sacrificium eucharisticum*, sacrificium ad gratias agendas oblatum.

19. חֶלֶה, *placenta*, maxime in sacris adhibita, libum (rad. חָלַל perforavit; liba enim perforabantur). — אֲשַׁפֵּר occurrit tantum h. l. et in loco parall. 1 Chr. 16, 3. LXX vertunt ἐσχαρίτην, panem tostum, Vulg., quam sequitur Simonis, *assaturam bubulæ carnis*, ac si compositum esset ex אֵשׁ, ignis, s. rad. inusit. אָשַׁף, assavit, et בָּר, bos; alii vocem derivantes a rad. שָׁפַר, pulcher fuit, reddunt *frustum pulchrum, portionem honestam carnis* (Luth. „ein Stück Fleisch“, Seb. Schmidt, J. H. Michael., Stock¹); alii *viaticum unius diei* (J. D. Michael., Dathe, Schulz); Gesenius intelligit *certam potus mensuram, calicem*, et refert אֲשַׁפֵּר ad rad. Æthiop., quæ significat mensurare. — אֲשַׁפֵּר præter h. l. et l. p. Chr. legitur Hos. 3, 1 et Cant. 2, 5; significat *libum ex uvis passis confectum* (J. D. Michael.,

1) Clavis linguæ sanctæ Veteris Testam., ed. 3, Jenæ 1735.

Dalhe, Schulz, Winer¹), Gesenius), a multis vero explicatur de *lagena vini* (Luth., Schmidt, J. H. Michael., Stock, Simon.)

20. כָּבֵד, gravis fuit, Niph. honoratus fuit; מִה-נִכְבֵּד, *quanta fuit gravitas!* — בְּהַגְלוֹת נִגְלוֹת אֲהָר הַרְקִים, *sicut sese nudant homines vilissimæ conditionis.* נִגְלוֹת, infin. absol. Niph. pro נִגְלָה, cfr. Jes. 22, 13 שְׂתַחֵחַ pro שְׂתַחֵחַ. — רִיק s. רַק, homo vanus, levis, nequam.

22. בְּעֵינַי, *judicio meo*; LXX legerunt בְּעֵינַיִךְ, *ἐν ὁφθαλμοῖς σου, ex opinione tua*, quæ lectio præferenda videtur.

23. וְלֵד i. q. וְלֵד (Gen. 11, 30), proles.

1 Chr.

2. לֹא לְשֹׂאחַ, *nemini licet bajulare.*

8. אֶלְיָצִפּוֹ erat nepos Kehathi ex Uzziel, cfr. Exod. 6, 18. 22.

9. עֲזִיָּאל et חֲבֵרֹן (v. 10) erant filii Kehathi, cfr. 5, 28, Exod. 6, 18.

11. אֶבְרָתָר tempore Davidis pontifex maximus erat.

12. רָאשֵׁי הָאֲבוֹת (7, 11. 8, 6. 10. 13. 28. 9, 9. 33. 34), *ἀρχοντες πατριῶν*, pro רָאשֵׁי בֵּית אֲבוֹת (7, 7), *ἀρχοντες οἴκων πατριῶν, principes familiarum.* — קֹדֶשׁ, sanctus fuit, Piel consecravit, Hitlp. consecravit se, *lustravit se, ἀγνίσθαι* (de lotionibus et lustrationibus sacris). — אֶל-הַכִּינּוֹתַי לָךְ, elliptice pro אֶל-מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר הַכִּינּוֹתַי לָךְ (v. 3).

13. כִּי לְמַבְרָאשׁוֹנָה לֹא אָתָּם, *quia antea s. prima vice, sc. quum arcam transferre vellemus (cap. 13), non vos, sc. adfuisistis et arcam bajulastis* (LXX *ὅτι οἱ ἄ ἐν τῷ πρότερον ὑμᾶς εἶναι*). כִּי, h. l. *quia ab initio sententiæ*, ut Gen. 3, 14. לְמַבְרָאשׁוֹנָה pro לְמַה בְּרָאשׁוֹנָה, pr. *quod attinet ad id quod antea*; לְמַה non significare *propterea quod*, sed

¹) Lexic. man. Hebr. et Chald., Lips. 1828.

quod attinet ad, patet ex 2 Chr. 30, 3, ubi לְמַדְרֵי יְרֵי pro לְמַדְרֵי יְרֵי est secundum id quod sufficebat i. e. numero satis magno¹⁾. פָּרַץ בָּנוּ, irruit in nos i. e. stragem nobis intulit, LXX διέχομεν ἐν ἡμῖν. — כְּמִשְׁפָּט, debito modo, rite.

15. מוֹטָה, vectis; a מוֹט, nutare, vacillare.

16. שָׁמַע, audivit, Hiph. audire fecit, vocem edidit, part. מְשָׁמֵעַ, sonorus, Luth. „hell“, cfr. v. 19. 28, c. 16, 5. 42. — לְשִׂמְחָה, ad piam lætitiā testandam s. excitandam.

17. הַיָּמִן erat Kehathita, nepos Samuelis prophetæ e filio Joele, cfr. 6, 18—23, ubi genealogia ejus exstat; alius Heman commemoratur 2, 6, sc. filius Serachi, nepos Judæ patriarchæ. Ps. 88 tribuitur in inscriptione *Hemani Esrachitæ*, sed non constat, utrum fuerit Heman h. l. inter sacræ musicæ præfectos nominatus, an alius. — אֲסָפָה, celeberrimus cantorum Davidicorum præfectus musicesque moderator (16, 4. 5), originem duxit a Gersono, filio Levi natu maximo, v. genealogiam ejus 6, 24—28. Nomen Asaphi duodecim carminibus (Ps. 50. 73—83) præscriptum est, et 2 Chr. 29, 30 dicitur Hiskias rex Jehovam carminibus a Davide et Asapho compositis celebrandum jussisse, quo loco etiam Asaphus nomine הַזֶּה, pr. videntis i. e. prophetæ s. viri pii et sapientis, ornatur. — אֶרְיָן erat Merarita, cfr. 6, 29—32, ubi pater ejus dicitur קִישִׁי, h. vero l. קִישִׁיָהוּ. Etiam alius Ethan nominatur 2, 6, frater Hemanis, nepos Judæ. Nomen *Ethanis Esrachitæ* præfixum est Ps. 89, sed de hocce Ethane interpretes dissentiunt pariter ac de Heman in limine psalmi proxime præcedentis nominato.

18. הַשְּׁנַיִם, LXX οἱ δεῦτεροι, *secundi ordinis*, cfr. 16, 5.

1) Cfr. Maurer Commentar. grammat. crit. in Vet. Test., vol. I. Lips. 1835.

מִשְׁנָה, secundus, adhibetur et de ordine temporis (ita de filio v. fratre natu secundo, 1 Sam. 8, 2. 17, 13, 2 Sam. 3, 3, 2 Chr. 31, 12) et de ordine dignitatis et honoris, cfr. 2 Reg. 25, 18 כַּהֵן מִשְׁנָה, sacerdos secundarius, Gen. 41, 43 מִרְפָּבַת הַמִּשְׁנָה, currus ordine secundus, 1 Sam. 15, 9, Esr. 1, 10. — בֶּן haud dubie errore scribarum in textum irrepsit. Non est nom. pr., ut Vulg. vertit *et Ben*, quoniam בְּ prefixum non habet; v. 20, ubi eadem nomina repetuntur, hoc בֶּן non legitur, neque LXX illud legerunt; Syrus vero conjungit cum sequenti nomine (بَنُ نَجَازِيلِ, *filius Neojelis* pro *Jaazielis*), quod tamen ab illo littera בְּ sejungitur.

19. וְהַמְשִׁירִים, *cantores vero illi tres* (v. 16. 17) se. adstabant. — לְהַשְׁמִיעַ, *ad resonandum*, ut sonus procul audiretur, LXX τοῦ ἀκουσθῆναι ποιῆσαι, Luth. „helle zu flingen.“

20. עַל-עֲלָמוֹת; de hac voce, ut in univ. de omnibus musicæ apud Hebræos artis terminis diversissimæ sunt virorum doctorum sententiæ. Dathe statuit, עַל-עֲלָמוֹת נְבָלִים esse nablia, quæ *sonum acutum* (ab עֲלָמָה, puella) ederent. Etiam Gesenius עֲלָמוֹת accipit ut formam pluralem vocis עֲלָמָה; non vero intelligit de sono acuto instrumenti, sed *de voce virginea acuta*, quæ illis instrumentis adjuncta fuerit, et putat, עֲלָמוֹת (quod etiam in Ps. 46 inscriptione occur.) opponi טְמִימִיּוֹת (v. 21. Ps. 6, 1. 12, 1), formæ foem. vocis טְמִימִי, octavus, quod explicat *de voce ima et gravi virorum*, dum plerique עַל-טְמִימִיּוֹת conjungentes cum præcedenti בְּנֵרְוָה, *citharas octo chordis instructas* s. *octochorda* intelligunt.

21. לְנָצַח, *ita ut præcinerent v. cantum regerent*; נֶצַח, Piel præesse (23, 4), spec. cantum præire, unde part. מְנַצֵּחַ, quod in titulis 53 psalmorum et Hab. 3, 19 occurrit: præfectus rei musicæ, præcentor.

22. מִשָּׂא (a נָשָׂא, portavit) portatio, 2) onus, quod portatur, 3) effatum, sententia, oraculum, 4) cantus. Nonn. reddunt מִשָּׂא שׂוֹר *præfectum portationis*, sc. arcæ¹⁾; rectius vertitur *concentus musici moderator*, LXX ἄρχων τῶν ᾠδῶν, Luth. „der Sangmeister.“ — מִשָּׂא בְּמִשָּׂא, *docendo v. præcinerendo melodiam*.

26. וְיָדָהּ בְּעִזָּר וּגֵ' *quum Deus faveret Levitis*, i. e. quum viderent Israelitæ, Levitas sine noxâ arcam portare, et ita intelligerent, Deo hoc non displicere.

27. מִכְרָבֵל *verbum quadrilitt. ἄπ. λεγ., cinctus, indutus*, unde כְּרָבֵל, tegumentum, pallium (Dan. 3, 21).

Sectio XVI.

I Chr. XVI, 4—36.

Rex ministros arcæ constituit, quibus carmen eucharisticum, quod hac occasione composuerat, canendum tradit.

4. זָכַר, recordatus est, meminit, Hiph. in memoriam revocavit, 2) commemoravit, spec. cum laude commemoravit, laudavit, *celebravit*, i. q. verba sequentia הִזְכִּיר et הִזְכִּיל.

8. Carmen, quod continetur v. 8—36, compositum est ex Ps. 105, 1—15 (v. 8—22), Ps. 96 (v. 23—33) et Ps. 106, 1. 47. 48 (v. 34—36). Ii psalmi haud dubie pertinent ad tempus ætate Davidis longe recentius; imprimis verba v. 35 (Ps. 106, 47): *recollige nos et eripe nos ex gentibus* exsiliis Babylonici tempora arguunt. Forsan adhibiti fuerunt in consecratione templi secundi, cfr. inscriptionem Ps. 96 apud LXX: ὅτε ὁ οἶκος ᾠκοδόμηται μετὰ.

---

1) Ita Michael. „Chánania der Vorsteher der Leviten im Tragen sollte darauf Acht geben, daß beym Tragen der Lade des Bundes nichts versehen würde.“

την αἰχμαλωσίαν, et ita facile autor Chronicorum ad similem solennem occasionem sub regno Davidis eos referre potuit.

19. Pro בְּהִיחַתָּם in l. p. Ps. 105, 12 exstat בְּהִיחַתָּם, quod LXX et Vulg. etiam h. l. legerunt. Syrus vero et Chaldæus utroque loco lectionem בְּהִיחַתָּם exhibent.

27. הִרְדָּה, Syr. سُرورٌ, *gaudium, letitia*, a הִרְדָּה, Syr. سُر, Chald. הִרְדָּה, *gavisus, lætatus est*. Pro הִרְדָּה legitur in l. p. Ps. 96, 6 תִּפְאָרְתָּ, *ornatus*¹⁾).

Sectio XVII.

1 Chr. XVI, 37 — fin. cap.

David sacerdotes et Levitas Gibeone relinquit ad cultum sacrum ibi in tabernaculo Jehovæ curandum.

39. מִשְׁכָּן, habitaculum, sæpe occurrit ut nomen *tabernaculi sacri*, et absolute positum (Exod. 25, 9. 26, 1 seqq. 40, 9 seqq.) et plene מִשְׁכַּן-הַעֲדוּת, *tabernaculum legis* (Ex. 38, 21, Num. 1, 50. 53. 10, 11) s. ut h. l. מִשְׁכַּן יְהוָה. — מִשְׁכַּן יְהוָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן, *in loca excelso Gibeone*, cfr. 21, 29, 1 Reg. 3, 4, 2 Chr. 1, 3 — 13.

41. שְׂאֵר, *reliquiæ* i. e. reliqui, οἱ λοιποί, a שְׂאֵר, *reliquus* fuit. — בְּרִירִים, *electi*, cfr. 7, 40. 9, 22. — אֲשֶׁר נִקְבְּוּ, *nominalim designati*, cfr. 12, 31.

42. וְנִעְמְדָם חִימוֹן גִּידוּתוֹן; hæc verba prorsus redundant; videntur errore scribæ ex v. 41 repetita. A LXX ommissa sunt.

43. Cfr. 2 Sam. 6, 19. 20. סָבַב, 1) circumivit, 2) *reversus est*, ἐπιστρέφειν, i. q. שָׁב.

1) Ceterum quod explicationem horum carminum attinet cfr. E. F. C. Roscnmülleri scholia in Psalmos.

Sectio XVIII.**2 Sam. cap. VII. 1 Chr. cap. XVII.**

David cum Nathane propheta consilium de templo Jehovæ extruendo communicat, sed Nathan jussu Dei hoc ei interdicit, addita tamen promissione de filio successore, hoc consilium ejus exsecuturo, et de perpetuitate regni ejus, quamobrem David gratias Deo agit.

2 Sam.

1. וַיְהִי־לִי הַשְׁקֵטָה מִכָּל־אֹיְבָיו, *et Jehova ei quietem ab omnibus hostibus ejus concesserat*; pertinent igitur hæc ad ultimos annos regni Davidis. נָחַת, quievit, Hiph. הִנִּיחַ quiescere fecit, sequ. dat. quietem concessit alicui; verba nostris simillima occurrunt Deut. 12, 10. 25, 19, Josv. 23, 1, ubi LXX vertunt הִנִּיחַ καταπαύειν (cfr. infra v. 11 הַנִּיחֵנִי, ἀναπαύσω), h. vero l. habent κατακληρονομίησεν αὐτόν; videntur igitur pro לִי הַשְׁקֵטָה legisse הַנִּיחֵנִי.

2. וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־נָתָן; rex, memor mandati divini Deut. 12, 10. 11, jam tempus adesse putavit, quo templum extrueretur. — וַיִּרְעָה, Syr. كُنْتَ, velum, aulæum, spec. tentorii (rad וַרַע, tremuit).

3. כֹּל אֲשֶׁר בִּלְבָבָהּ וּגְ; loquitur hic Nathan ut homo prudens ex sua mente (κατὰ συγγνώμην, 1 Cor. 7, 6), sed v. 4 seqq. ut propheta s. interpres Dei (κατ' ἐπιταγήν), de voluntate divina edoctus.

6. בְּאֹהֶל וּבְמִשְׁכָּן; de discrimine inter אֹהֶל et מִשְׁכָּן v. quæ notata sunt ad 1 Chr. 6, 17. In l. p. 1 Chr. 17, 5 legitur אֶל־מִשְׁכָּן מֵאֹהֶל אֶל־אֹהֶל וּמִמִּשְׁכָּן, ad quod supplendum est אֶל־מִשְׁכָּן, *versatus sum a tentorio ad tentorium et a tabernaculo ad tabernaculum*, i. e. semper mutavi loca tentorii et tabernaculi. Indicantur diversæ mutationes tabernaculi, quæ imprimis in peregrinatione per desertum factæ sunt.

7. Pro שִׁבְטֵי, *tribus*, legendum videtur שִׁבְטֵי, *judices*, quæ lectio exstat in l. p. Chr., cfr. v. 11; omnes tamen antiquæ versiones lectionem receptam exhibent. Maurer, qui eam retinet, monet, intelligendas esse illas tribus, quæ ante Davidis tempora summam imperii tenuissent, ut Ephraim, Dan, Benjamin.

8. נָחָה (a נָחָה i. q. נָחָה, quievit, sedit, habitavit, Gr. *vaiv*), domicilium, impr. domicilium pecoris, *pascuum, caula*. — מֵאַחַר הַצֹּאן, pr. *a post pecus* i. e. ab agendo s. pascendo pecore.

9. בְּכֹל אֲשֶׁר הָלַכְתָּ, *ubicunque incessisti* i. e. in omnibus rebus tuis. — כַּיְשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ, *quantum est nomen maximorum* sc. regum *in orbe terrarum*.

10. נִטְעָתוֹ, *plantavi eum* i. e. sedes stabiles ei concessi; hæc metaphora sæpissime occurrit; opponitur נָחַשׁ, evellit, metaphor. expulit. — וַיֵּשְׁבֵן בְּקִרְיָתוֹ, *ut habitet in loco suo*, sc. constanter et quiete.

11. וּלְמִן-הַיּוֹם רָגַ' *et inde a die* (i. e. et eo tempore), *quo judices populo meo Israeli præfeci*; conjungenda sunt hæc cum v. præced., ita ut Silluk cum Soph pasuk post וַיִּשְׂרָאֵל demum ponatur. — עָשָׂה בֵּיתָ לְ (h. l. et Exod. 1, 21) i. q. לְ בֵּיתָ (v. 27, Deut. 25, 9, Ruth 4, 11), *ædificare alicui domum* i. e. sobolem alicui dare.

12. Pro יָצָא legendum est יָצָא, quum Salomo eo tempore jam natus esset (J. D. Michael., Dathe).

13. עַד-עוֹלָם sæpissime occurrit de *tempore admodum longo*, et sic potest accipi h. l. et v. 16; constat enim, familiam Davidis per annos fere quingentos regnasse. Sed Ps. 89, 30. 37. 38, ubi hæc promissio Davidi data commemoratur, formula עַד-עוֹלָם explicatur per בְּיָמֵי שְׁמֹשׁ, בְּיָרֵחַ, ¹⁾ quæ,

1) Cfr. etiam Ps. 72, 17: לְאֶנְי-שְׁמֹשׁ — בְּיָמֵי שְׁמֹשׁ לְעוֹלָם.

nisi cum Gesenio ¹⁾ hyperbolice dicta esse statuas, non intelligi possunt nisi de æterno imperio a Messia con-
dendo.

14. אָנִי אֶהְיֶה - לִי לְאֵל וְהוּא יִהְיֶה - לִי לְבֵן; hæc verba, de Salomone dicta, citantur Hebr. 1, 5, ubi transferuntur ad Messiam; explicationi vero de Messia obstant verba proxime sequentia. Similia leguntur Ps. 89, 27. 28; principes in univ. dicuntur filii Dei Ps. 82, 6. — אֲשֶׁר בְּהַעֲרֹתוֹ דָּג' cfr. Ps. 89, 32 seqq. עָנָה, flexit, torsit, 2) peccavit (unde עֲוֹן, perversitas, peccatum), Hiph. pravum fecit, depravavit sc. viam s. agendi rationem (וְהִעֲרָה אֶת - הַדָּרֶךְ, Jer. 3, 21) h. e. prave egit, cfr. 19, 20. 24, 17. Per נָגַע בְּנִי אָדָם et שָׁבַט אֲנָשִׁים indicantur castigationes paternæ, clementes. נָגַע, percussio, plaga (a נָגַע, tetigit, læsit), adhibetur ut מַכָּה et מַגָּפָה imprimis de calamitatibus, quas Deus hominibus immittit, ita Gen. 12, 17.

15. אֲשֶׁר הִסִּירְתִּי מִלְּפָנָי, quem removi e conspectu tuo i. e. quem removi a regno, ut tibi locum faceret, cfr. 1. p. 1 Chr. 17, 13. Pro מִלְּפָנָי, quod Chaldæus expressit, LXX, Syr., Vulg. legerunt מִלְּפָנָי, ἐκ προσώπου μου; ita etiam v. 16 LXX et Syr. pro לְפָנָי exhibent לְפָנָי, ἐνώπιόν μου, quæ lectio receptæ præferenda videtur, cfr. v. 26.

17. הִזְוִין i. q. הִזְוִין et הִזְוִין, visio, revelatio, ὄρασις.

A v. 18 sequitur gratiarum actio Davidis ob illud promissum divinum. — וַיָּבֵא, venit, sc. ad locum sacrum. וַיֵּשֶׁב לְפָנָי יְהוָה, LXX καὶ ἐκάθισεν ἐνώπιον κυρίου, Vulg. et sedit coram Domino; J. D. Michael. et Dathe pro וַיֵּשֶׁב aliis punctis subjectis legerunt וַיָּשָׁב, quod ponendum esset ante וַיָּבֵא: reversus est et adiit i. e. iterum adiit locum sacrum, sed hac mutatione non opus est, quum וַיֵּשֶׁב verti

¹⁾ Lex. man. Hebr. et Chald. p. 745.

possit *mansit* sc. diu; ita recte Luth. „und blieb vor dem Herrn.“ — הָבִיאָהֲנִי, *perduxisti me*; LXX vertunt ἡγάπησάς με, ac si scriptum esset אֶהְבֵּאתֵנִי. — הָלֵם, adv. loci: *huc et hic* (Gen. 16, 14); עַד-הָלֵם, *hucusque*, usque ad hunc locum, ab hostibus olim possessum, nunc vero regiam meam et domicilium tuum.

19. וְזאת תורת האדם אשרי יהוה; hæc verba, ut ea quoque, quæ exstant in loco parallelo, difficillima sunt et diversissimis modis explicata. Antiquæ versiones verbotenus ea reddunt; LXX οὗτος δὲ ὁ νόμος τοῦ ἀνθρώπου κύριε μου κύριε, Syr. הַזֶּה הוּא הַחֹק אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה, *hæc est institutio hominis, Domine Deus! Vulg. ista est enim lex Adam, Domine Deus!* Lutherus, quem multi inter antiquiores ecclesiæ nostræ theologos sequuntur, vertit: „daß ist eine Weise eines Menschen, der Gott der Herr ist“, ita ut innuatur Messias θεάνθρωπος (הָאָדָם אֲשֶׁר־יְהוָה), ille homo, qui est Dominus Deus). Seb. Schmidt et qui eum sequitur J. H. Michaelis verba referunt ad ea, quæ dicta sunt v. 14: *ego pater ei ero, et ille filius mihi erit*, quæ de Messia intelligunt, et subintelligentes ꝓ quod exstat in l. p. ante תּוֹרָה vertunt: *idque secundum legem*. i. e. *statum hominis, Domine J.* hoc sensu: illud, quod locutus es, te fore semini meo patrem et illud tibi filium, dictum est a te secundum conditionem hominum mortalium et miserorum, quorum redimendorum causa statum istum mortalem subiturus est Messias. J. D. Michael. interrogative verba sumit: „ist diß, o Herr, o Jehova! dem Graißlauf der menschlichen Dinge gemäß?“ Multi, inter quos Schnurrer¹⁾, Schulz, Dathe, hunc sensum esse statuunt: *et hæc erit lex hominum v. hominibus observanda*, i. e. *promissio hæc tua vim*

1) Dissertationes philologico - criticæ, Gothæ 1790, p. 263.

legis habebit apud homines, quam a te latam nemo mortali-
 um irritam reddere poterit, coll. Lev. 12, 7 **זאת תורה הולכה**,
 hæc est lex puerperæ h. e. quæ spectat puerperam, ib. 14, 2
זאת תורה הולכה, hæc esto lex leprosi h. e. leproso ser-
 vanda. Sed quum h. l. omissio verbi **תורה** durior esset,
 quia in præcedentibus non sermo est de lege, sed de pro-
 missione, præferenda videtur aliorum explicatio: *atqui hæc
 est consuetudo v. agendi ratio hominis* i. e. familiariter
 mecum agis, ut homines cum hominibus agere solent (Gro-
 tius, Maurer, al.). Verba **אדני יהוה** non per appositionem
 cum anteced. **האדם** conjuncta esse, quod Lutherus multique
 alii statuerunt, sed in vocat. casu accipienda, ut antiqui
 interpretes sumserunt, patet ex eadem Dei appellatione
 v. 18, hoc ipso v. in antec. et v. 20. In loco parallelo
 1 Chr. 17, 17 legitur **ויראיתני כחור האדם המעלה יהוה אלתיים**,
 secundum verba: *et respexisti me secundum modum
 hominum* (quoad) *celsitudinem*, *J. Deus!* (**תורה** i. q. **תורה**,
modus, ratio; מעלה, pr. ascensus, deinde *locus editus,*
celsitudo); sensus mihi videtur esse: familiariter mecum
 egisti ex consuetudine hominum, dum promisisti mihi talem
 dignitatem. Ceterum innumeræ sunt interpretationes; e. g.
 LXX *καὶ ἐπείδες με ὡς ὄρασις ἀνθρώπου, καὶ ὑψώσας με*,
 Vulg. *fecisti me spectabilem super omnes homines*, et ita
 fere Dathe *me singulari præ aliis hominibus prærogativa
 dignatus es*, Luth. „du hast angesehen mich als in der Ge-
 stalt eines Menschen, der in der Höhe Gott der Herr ist“,
 J. D. Michael. „du zeigest mir den Glanz eines auß höchsten
 erhabenen Menschen, o Herr! o Jehova!“ Maurer *et me
 intuitus es secundum hominum consuetudinem* i. e. fami-
 liariter mecum egisti (tu, qui es) *in loco excelso, Jova,*
deus! addit: nisi fortasse **מעלה** de ipso deo dicatur: *o
 celsitas* h. e. celsissime *Jova deus!*

20. וְיָאִתָּהּ יַדְעִיתָ אֶת-עַבְדְּךָ, *tu nosti servum tuum* i. e. nosti animi mei sensa.

21. בְּעִבּוֹר דְּבָרְךָ, *propter verbum tuum* i. e. promissum tuum. In l. p. I Chr. 17, 19 legitur בְּעִבּוֹר עַבְדְּךָ, *propter servum tuum*. — בְּלִבְךָ, *secundum cor tuum* i. e. pro arbitrio tuo sine ullo merito meo. — גְּדוּלָּהּ, pr. magnitudo, concr. *magna Dei facinora*. — לְהוֹדִיעַ אֶת-עַבְדְּךָ, *ad indicandum* s. *indicando servò tuo*. In l. p. legitur לְהוֹדִיעַ אֶת-כָּל-הַגְּדוּלוֹתַי, *res tantas patefaciendo*.

22. זֶהְיָה, pr. subst. remotio, cum suff. præp. *præter*, πλὴν. Cfr. h. v. cum Ps. 18, 32, Jes. 45, 5, Deut. 6, 4, Marc. 12, 29. 32, I Cor. 8, 4.

23. לְפָנֶיךָ אֱלֹהִים וְאִשָּׁר; אֲשֶׁר הִלַּכְוּ אֱלֹהִים וְאִשָּׁר, *est objectum verbi* לְפָנֶיךָ. אֱלֹהִים, ubi unum verum Deum significat, plerumque cum verbo singulari jungitur; interdum vero, numeri grammatici potius quam significationis ratione habita, sequitur prædicatum in plur., ita præter h. l. Gen. 20, 13. 35, 7. In l. p. adest forma singul. הִלַּךְ. — שָׂוֶה, ponere, pro עָשָׂה, facere, sibi comparare, ut sæpe. — שֵׁם, h. l. *nomen celebre, gloriosum*, ut Gen. 6, 4. 11, 4. Totus versus ita vertendus est: *Quinam populus in orbe terrarum cum populo tuo Israele comparandus est, ad quem sibi vindicandum Deus processit, et ad nomen sibi faciendum et ad patrandum vestri causa* (aut, si pro לְכֶם legimus cum Vulg., Syr., Dathe, al. לְכֶם: *ejus causa*) *magna et terribilia erga terram tuam propter populum tuum, quem redemisti tibi ex Ægypto, a gentibus et diis ejus*. Pro לְאֶרְצָךָ J. D. Michael. et Dathe legerunt לְגַרְשֵׁךָ, quod exprimitur a LXX: τοῦ ἐξβαλεῖν σε, et occurrit in l. p. I Chr. 17, 21; secundum hanc lectionem verba post הַגְּדוּלָּהּ וְהַנְּרָאוֹת sequentia ita vertuntur: *dum expulisti propter populum tuum, quem redemisti tibi ex Ægypto, gentes sc. Cananæas et deos earum*. Ceterum

LXX vertunt *ἐπιφάνειαν*, commutantes verbum *נראה*, *timuit*, cum *ראה*, *vidit*, et pro *אֶל־הַיָּם* legerunt *אֶת־הַיָּם*: *σκηνώματα*, *tentoria*.

27. *גלה*, *nudavit*, *גלה און*, *nudavit aurem*, *revelavit*. — *מצא את־לבו*, *invenit animum suum* i. e. *ausus est*.

28. *אתה־הוא האלהים*, *tu es ille Deus*, *unice hoc nomine dignus*.

29. *הואל וברך*, *placeat tibi fortunare*; *הואל*, *incepit*, *interdum majori cum vi: placet alicui*.

Sectio XIX.

2 Sam. cap. VIII. 1 Chr. cap. XVIII.

Bella Davidis cum Philistæis, Moabitis, Hadarezero rege Zobæ, Syris Damascenis et Edomitibus feliciter gesta. Prædam iis ereptam rex Jehovæ consecrat. Ministri regis.

Quum in hisce capitibus narratio continuetur de rebus in bello a Davide gestis, quoad argumentum conjungenda sunt cum 2 Sam. cap. 5. et 1 Chr. cap. 14, ubi priora ejus bella commemorata sunt.

2 Sam.

1. *כנע* in Kal inusit., Hiph. *depressit, subegit*. — *היקח* *et sunsit D. frenum metropoleos e manu Philistæorum* (*אמה*, 1) cubitus, ulna, 2) metropolis, ut *עם 20, 19*) i. e. metropolin Philistæorum sibi subjecit 1), cfr. proverbium Arabum: *tradidit capistrum suum alicui* i. e. arbitrio ejus se commisit. LXX

1) De hac locutione v. Gesenius Geschichte der hebr. Sprache und Schrift, Lips. 1815, p. 41.

מִתְּחַג הָאֲמָהָ *vertunt τὴν ἀφωρισμένην*, Vulg. *frenum tributi* et Luth. „den Dienstzaum“, J. D. Michael. „die Huldigung“, monens verba pr. significare aut *frenum cubiti* aut *frenum populi* (מִתְּחַג הָאֲמָהָ). In l. p. legitur גַּת וּבְנֵי-חֵיהָ, *Gath et vici ejus*, quam lectionem Dathe h. l. recepit.

2. הַבָּלִים, funes, per meton. *partes fune dimensæ*. — נִשְׂאֵי מִנְהָה, *donum ferentes* i. e. tributum solventes, tributarii.

3. Pro הַרְרֵעֶזֶר multi codices habent הַרְרֵעֶזֶר, quæ lectio exstat 10, 16. 19 et in l. p. 1 Chr. 18, 3 seqq. Sic quoque LXX Ἀδραζάρο et Josephus (Antiqu. VII, 5, 1) Ἀδράζαρος, Vulg., Syr., Arabs. — צוֹבָה v. צוֹבָא, civitas Syriæ (10, 6. 8, Ps. 60, 2 צוֹבָה), quæ Damasco vicina fuisse et Hamatham comprehendisse videtur (cfr. l. p. Chr. מְלֶכָה צוֹבָה תְּמַתָּה), unde hæc urbs צוֹבָה תְּמַתָּה vocatur 2 Chr. 8, 3¹). Syri Zobam Nesibin (נִסְיִבִּין) urbem Mesopotamiæ esse volunt, eosque secuti sunt J. D. Michael.²), Schulz, Dathe. — בָּלְכָתוֹ לְהֵשִׁיב יָדוֹ בְּנַחֵר, *quum procederet* (sc. Hadarezer), *ut dominium suum ad Euphratem restauraret* (בְּ הַיָּם, pr. convertit manum suam i. e. extendit limites regni sui ad; in l. p. בְּ הַיָּם, pr. posuit manum suam in). Alii suffixum in בָּלְכָתוֹ et יָדוֹ ad *Davidem* referunt, ut sensus hic prodeat: quum David procederet, ut eam euphratensis regni partem, quam Saulo rege Israelitæ occupaverant (1 Sam. 14, 47), postea vero, rebus eorum inclinatis, Hadarezerus receperat,

1) Cfr. Rosenmüller Handbuch der bibl. Alterthumskunde, vol. I. 2. p. 250, Gesen. lex. man. p. 857, Winer Bibl. Realwörterb. II. p. 852.

2) De Soba Davidis, Nesibi, in Commentatt. societati regiae scientiarum Goettingensi per a. 1763—68 oblatis. Ceterum cfr. ad cap. nostrum et cap. 10 ejusdem auctoris histor. belli Nesibeni, quæ in eadem dissertationum collectione legitur.

in potestatem suam redigeret. נָהַר, fluvius, הַנְּהָר *κατ' ἐξοχήν*, etiam omisso articulo נָהַר: *Euphrates*, cfr. Gen. 31, 21, Exod. 23, 31, Jes. 7, 20. 8, 7, Jer. 2, 18, Mich. 7, 12 (הַנְּהָר הַגָּדֹל Gen. 15, 18, Deut. 1, 7). Masorethæ h. l. in margine apposuerunt nomen פְּרָת, quod legitur in multis codicibus, in omnibus antiquis versionibus et in l. p. Chr.

4. אֶלֶף וּשְׁבַע־מֵאוֹת פָּרָשִׁים, *mille et septingenti equites*; apud LXX, in l. p. Chr. et Jos. Antiqu. VII, 5, 1 legitur *septem millia*, et additur *mille currus*. — רֶגֶל (א רֶגֶל, pes) *pedes*, ubique sensu militari. — עֵקֶר significat *nervos pedum equo succidere*, quo corruat et operi impar evadat. — רֶקֶב, currus, h. l. *de equis* curribus junctis, ita etiam I Chr. 19, 18, Ezech. 39, 20.

5. Pro הַמְּשֻׁקֵּם exstat in l. p. Chr. forma הַרְמְשֻׁקֵּם, Dagesch forti more Syrorum in ך resoluta.

6. נְצִיב, h. l. *praesidium*, cfr. v. 14, I Chr. 11, 16. — הוֹשִׁיעַ, tuitus est, servavit, *victoriam dedit*.

7. שָׁלְטָיִם (sing. שָׁלְטָא non occurrit) *scuta*; al. *pharetras* v. *spicula* intelligunt (J. D. Michael., Schulz). — עֲבָרִים, h. l. *milites*, ut sæpius, cfr. 2, 12. — Sub finem hujus v. LXX addunt: *καὶ ἔλαβεν αὐτὰ Σουσακίμ βασιλεὺς Αἰγύπτου, ἐν τῷ ἀναβῆναι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν ἡμέραις Ποβοῦ υἱοῦ Σολομῶντος*, cfr. Jos. Antiqu. VII, 5, 3.

8. בְּתַח (LXX *Μετεβάχ*), in l. p. I Chr. 18, 8 בְּתַחַח (LXX *Ματαβέθ*), urbs ignota. — בְּרַחֲתִי præter h. l. commemoratur Ezech. 47, 16, ubi forma בְּרוֹחָה exstat; vulgo intelligitur *Berytus*, oppidum Phœnicum ad mare mediterraneum situm, hodie Bairuth (بيروت)¹⁾; in l. p. dicitur

1) Ex l. e. Ezech. videtur בְּרַחֲתִי Hamathæ vicinum fuisse, quare alii *Birham*, urbem ad Euphratem sitam, intelligunt, cfr. *Wiener Bibl. Realwörterb.* I. p. 181.

בין, quod multi Saturnopolin exponunt (בִּינֵן Saturnus, Amos 5, 26), quia Saturnus Beryti conditor putabatur. LXX in utroque loco habent ἐκ τῶν ἐλλειπτῶν πόλεων, בְּרִתֵי, appellative sumentes a rad. בָּרַח, elegit. — בְּחֻשָּׁה הַרְבֵּה מְאֹד, magna copia aeris; in l. p. Chr. hæc addita sunt: ex quo Salomo lacum æneam (יָם הַחֻשָּׁה) h. e. lavacrum magnum in atrio interiori templi Salomonei, quod describitur 1 Reg. 7, 23—26 et 2 Chr. 4, 2—5), columnas et vasa ænea fecit, quæ etiam h. l. apud LXX leguntur.

9. הָעֵי in l. p. dicitur העי.

10. יוֹרֵם, in l. p. תְּדוּרָם. — לְטָאֵל-לִי לְטָלוֹם, pr. ad interrogandum eum de pace i. e. ad salutandum eum, cfr. Gen. 43, 27. — לְבָרְכוּ וְגַ' לְבָרְכוּ וְגַ', ad gratulandum ei, quod cum Hadarezero bellum gesserat eumque profligaverat. — אִישׁ מְלָחְמָה (Num. 31, 28, Joel 2, 7) s. אִישׁ מְלָחְמוֹת (Jes. 42, 13), vir bellorum i. e. bellator, miles (ut אִישׁ אֲדָרְמָה, vir terræ, agricola, Gen. 9, 20, אִישׁ שָׂדֶה, vir agri, venator, Gen. 25, 27), h. l. adversarius in bello, LXX ἀντιζέμενος, Vulg. hostis. Ante הַרְדִּיעָר subintelligendum est cum v. contra, LXX τῶ Ἀδρααζάρ.

11. קָבַשׁ, Kal et Piel subegit, subjecit sibi.

12. בְּנֵי עַמּוֹן, Ammonitæ, h. l. per prolepsin nominati videntur, cfr. cap. 10. — עַמְלֵק, cfr. 1 Sam. cap. 30.

13. וַיַּעַשׂ דָּוִד שָׁם, alii: D. magnam nominis famam et gloriam sibi paravit, coll. 7, 9. 23, Gen. 11, 4, alii, quia לֵי desideratur, rectius: D. monumentum s. tropæum erexit, cfr. Jes. 55, 13, ubi שָׁם synonymum est cum אִתָּה. — Pro אֲרָם haud dubie legendum est אֲדוּמִים, quæ lectio adest in nonn. codd., in vers. LXX, Syr., Arab., in ll. pp. 1 Chr. 18, 12 et Ps. 60, 2, et defenditur argumentis internis, quum v. sequi occupatio terræ Edomiticæ, quæ illam victoriam exceperit, describatur, et antea commemorata sit

victoria de Syris reportata. In l. c. Chr. Abisæus victor dicitur, in Ps. cit. Joabus, h. l. ipse David ¹⁾. — גִּיאַ-מְלָח, *vallis salis*, ad australe litus maris mortui (גַּם הַמְּלָח); in eadem valle Amazia Edomitis magnam cladem intulit (2 Reg. 14, 7, 2 Chr. 25, 11).

14. וַיְהִי כֹל-אֲדוּם עֲבָרִים לְדָוִד, cfr. verba Jehovæ Gen. 25, 23, Jacobi Gen. 27, 40, Bileami Num. 24, 18.

16. מְזַבֵּר (part. Hiph. a זָבַר), *memoriæ prodens* i. e. cancellarius, historiographus, annalibus regni præfectus, LXX ἐπὶ τῶν ὑπομνημάτων, in l. p. ὁ ὑπομνηματογράφος.

17. וַיִּצְדִּיק בֶּן-אֲחִיטֹב וַאֲחִימֶלֶךְ בֶּן-אֲבִיתָר כֹּהֲנִים; quum ex 1 Sam. 22, 9. 11. 12. 20. 23, 6. 30, 7 constet, *Abjatharum filium Achimelechi* fuisse, Achimelechum vero, a Saulo interfectum, filium Achitubi, quumque in aliis ministrorum Davidis recensionibus *Zadokus* et *Abjathar* sacerdotes nominentur (1 Chr. 15, 11, 2 Sam. 15, 24 seqq., 20, 25), nulla potest esse dubitatio, quin nomina h. l. et in l. p. 1 Chr. 18, 16 transposita sint, errore tamen perantiquo in codd., nam unus Syrus interpres illam lectionem exhibet, LXX vero, Vulg., Chald. receptam ²⁾. Pro אֲחִימֶלֶךְ l. p. Chr. habet אֲבִיתָר, ut videtur vitio scriptionis, quum alibi in hoc libro ut in II. Samuelis illud nomen occurrat. — Pro שְׂרָרָה

1) *J. D. Michaelis* (Oriental. Bibliothek, vol. XIII p. 226) putat, verba Ps. cit. אֲחִימֶלֶךְ וַיִּצְדִּיק בֶּן-אֲבִיתָר hic inter אֲחִיטֹב et גִּיאַ-מְלָח legenda esse: *David monumentum crexit, quum rediret ex proelio cum Syris, et Joabus rediisset et profligasset Edomitas in valle salis.*

2) Eandem transpositionem invenimus 1 Chr. 24, 6, et vv. 3, 31 ej. cap. pro *Abjathar* habent *Achimelech*; Marc. 2, 26 contra pro *Achimelech* legitur *Abjathar*, quare multi statuerunt, utrumque nomen et patri et filio fuisse.

legitur in l. p. Chr. שֹׁשֶׁבִּי (LXX etiam h. l. Σασά), 20, 25
שֹׁשֶׁבִּי. — סוֹפֵר, *scriba*, Statssecretær, LXX γραμματεὺς.

18. וְהַקְּרָתִי וְהַפְּלִי; וְהַקְּרָתִי, *carnifex*, a קָרַח secuit, abscidit;
וְהַפְּלִי, *cursor publicus* (cfr. Arab. فَلْتَنٌ, *celer*) a פָּלַח, *celat*,
evasit, fugit, i. q. פָּלַח; non occurrunt hæc nomina nisi
conjuncta articulo præfixo et sensu colectivo: *carnifices*
et cursores i. e. *custodes corporis* s. *satellites* (Jos. Ant.
VII, 5, 4 σωματοφύλακες) Davidis, quorum erat tum sup-
plicia exsequi¹⁾, tum mandata regis quam citissime ad eos
deferre, qui muneribus regiis præfecti erant; commemo-
rantur præter h. l. 15, 18. 20, 7. 23, 1 Reg. 1, 38. 44. Pro
וְהַקְּרָתִי legitur in ll. pp. 20, 23 et 1 Chr. 18, 17 עַל-הַקְּרָתִי,
præfectus satellitum, quæ lectio h. l. recipienda est. —
וְהַבְּנֵי דָוִד כַּהֲנָיִם הָיוּ, *et filii Davidis sacerdotes erant*; multi
putant, כַּהֲנָיִם etiam *principes* notare, et h. l. esse i. q.
הַמְּלָכִים, *primates a latere regis* i. e. summi
regni administri (l. p. Chr.), sed Gesenius monet, notionem
sacerdotis unice veram esse. In altero loco parall. 20, 26 יָרֵא
dicitur לְדָוִד; videntur intelligi *sacerdotes domestici*.
Auctor Chronicorum emendatione sua cavere voluit, ne
David sacerdotes alius quam leviticæ stirpis habuisse cre-
deretur²⁾.

1) Cfr. 1 Reg. 2, 25. 34. 46, ubi Benaja præfectus eorum dicitur
supplicium sumsisse de Adonia, Joabo et Simeï.

2) Ex h. l. gravissimum argumentum petitur pro illa sententia,
hierarchiam Leviticam, in Pentateucho ad Mosen relatam,
tempore longe seriori (sub finem regni Judæ) sensim sen-
simque excultam fuisse, cfr. II. Leo Vorlesungen über die
Geschichte des Jüdischen Staates, Berol. 1828, p. 51—87, 148.
Num. 3, 10. 38 sub poena mortis interdicitur aliis quam poste-
ris Aaronis munere sacerdotali fungi.

Sectio XX.

2 Sam. cap. IX.

David amicitiae cum Jonathane memor filium ejus Mephibosethum in aulam suam vocat et fundis Sauli donat.

3. האָפּט עיר איש, *an nemo superest*; אָפּט (ab אָפּט, cessavit, esse desiit, defecit) pr. cessatio, defectus, et subst. finis, extremitas (אָפּטִי - אָרֶץ Ps. 2, 8. 22, 28) et adv. *non*, i. q. אַזן. — הָקֵד אֱלֹהִים, *benignitas Dei* (cfr. 1 Sam. 20, 14) (הָקֵד יְהוָה) i. e. summa benignitas, qualem Deus hominibus exhibet; alii: *beneficentia jurejurando promissa*, putantes Davidem respexisse ad foedus cum Jonathane et Saulo, jurejurando per Jehovam interposito, iuitum, 1 Sam. 20, 14—17. 42. 23, 18. 24, 22. 23 (J. D. Michael. „die bey Gott beschworne Freundschaft“, Schulz, Dathe). — נָבִיחַ רַגְלָיו, cfr. 4, 4, ubi Mephibosethi prima vice mentio fit.

4. אֵיפֶה (compositum ex אֵי, ubi, et פֶּה, hic, ita) *ubi*, distinguendum ab אֵיפֶה, tandem. — מְבִיר commemoratur 17, 27 seqq. inter eos, qui Davidi in bello cum Absalomo alimenta suppeditabant. — לֹא הָבָר לִי הָבָר (i. e. sine pascuo) 17, 27, oppidum Gileaditidis.

7. אֶל-תִּירָא, *metum depone*; nimirum timere potuit Mephibosethus, ne David, crudelem regum Asiaticorum morem sequens, totam antecessoris familiam extirparet. — שְׂאֵל אָבִיךָ, *S. avi tui*, cfr. Gen. 28, 13. — שְׁלָחַן, *mensa*, τράπεζα (a שְׁלַח, misit, emisit, extendit), ab extendendo v. expandendo dicta.

8. הַכֶּלֶב הַמֵּת, *canis mortuus* i. e. homo abjectus et inutilis, cfr. 16, 9, 1 Sam. 24, 15; similis phrasis רֹאשׁ כֶּלֶב, *caput canis*, 3, 8. — אֲשֶׁר בְּמִינִי, *qualis ego sum*, cfr. Gen. 44, 15.

9. נַעַר, h. l. *servus*, i. q. עֶבֶד (v. 2), cfr. 16, 1, Gen. 22, 3, 1 Sam. 2, 13.

10. וַיְהִי לָחֶם וַיֵּאָכְלוּ, *ut sit cibus, quem comedat*, i. e. *ut habeat, unde vivat*.

11. עַל-שֻׁלְחָנִי, *ad mensam meam*; hæc lectio parum apta est, quia non rex loquitur, sed scriptor in historia pergit; sine dubio legendum est עַל-שֻׁלְחָנִי, *ad mensam ejus*, ut LXX habent: ἐπὶ τῆς τραπέζης Δαυὶδ, et Syr. חַלְּ סוּלְחָנִי מַלְכֵּה, *ad mensam regis*.

12. מוֹשָׁב, 1) sedes, 2) habitatio, 3) incolæ, habitatores, מוֹשְׁבֵי בֵּית, *domestici*.

Sectio XXI.

2 Sam. cap. X. 1 Chr. cap. XIX.

Chanun, rex Ammonitarum, legatos Davidis contumeliose tractat, quam injuriam David bello ulciscitur, in quo Ammonitæ cum Syris sociis suis magna clade afficiuntur.

2 Sam,

2. עָשָׂה חֶסֶד, h. l. *amicitiam colere*.

3. חָקַר, *scrutatus est, investigavit*, i. q. sequ. רָגַל.

4. זָקֵן, mentum barbatum, *barba*, Syr. זָקֵן (זָקֵן senex fuit). Abscisio barbæ pro summa infamia apud Orientales habetur. — מְדֻרְהָם, *vestes eorum* (forma sing. מְדֻרָה, rad. מָדָה), modo h. l. et in l. p. Chr. — שְׂתֵיזוֹ, *nates*, (sing. שְׂתֵיזוֹ, Jes. 20, 4), i. q. מִשְׁפָּעָה, ἀπαξ λεγ., quod exstat in l. p. (rad. פָּשַׁע gressus est, Jes. 27, 4, unde etiam פָּשַׁע, passus, 1 Sam. 20, 3).

5. בָּלַם, Hiph. *convitiari, ignominia afficere*, ἀτιμάζω, Niph. *ignominia affici*. — יָרִיחוּ v. יָרְחוּ (1 Reg. 16, 34

(הריחה), LXX et N. T. Ἰερικώ, Josephus Ἰερικουῶς, Strabo Ἰερικουῶς, urbs Palæstinæ in vicinia Jordanis et maris mortui (secundum Josephum 60 stadiis a Jordane et 150. stadiis ab Hierosolymis distans), intra fines Benjaminitarum sita in fertilissima terræ regione, quæ fonte largissimo irrigabatur et fruticibus balsami palmisque abundabat, quare etiam vocabatur עיר התמרים, *urbs palmarum* (Deut. 34, 3, Jud. 1, 16. 3, 13, 2 Chr. 28, 15) ¹⁾. A Josva devastata (Josv. 6, 24), jam temporibus judicum restituta commemoratur (Jud. 3, 13). Herodes Magnus Hierichunte, quam valde amplificavit, diem obiit. Nunc est vicus parvus nomine *Richa*.

6. באשׁ, male oluit, foetuit, Niph. foetidus et metaphor. *invisus, odiosus factus est*, cfr. 16, 21. — בית־רחוב v. רחוב absol., urbs Aseritarum in finibus Palæstinæ borealibus in convallibus Libani nec procul a fontibus Jordanis sita (Num. 13, 21, Josv. 19, 28. 30. 21, 31, Jud. 1, 31. 18, 28); secundum nomen hujus urbis dicitur vicina Syriæ pars ארם בית־רחוב. J. D. Michael, et Schulz intelligunt partem Assyriæ (Adiabenen) coll. רחובת Gen. 10, 11. In l. p. 1 Chr. 19, 6 pro ארם בית־רחוב legitur ארם נהרנים, *Mesopotamia*. — ארם צובה, v. ea, quæ supra ad 8, 3 notata sunt. — מעבקה, nomen regionis in orientalibus Palæstinæ transjordanensis finibus sitæ (Deut. 3, 14, Josv. 12, 5. 13, 11. 13 una cum גשור commemor.), unde propinquus Syriæ tractus appel-

¹⁾ Quum ager Hierichuntinus, in medio deserto situs, totius Palæstinæ amoenissimus et fertilissimus esset, *Josephus* (Bell. Jud. V, 4) non dubitavit eum θείον χρωρόν appellare. Videtur urbs nomen traxisse a balsami rosarumque odore (הריחה odoratus est, הריחה igitur *locus fragrans*); rosarum Hierichuntis mentio fit Sir. 24, 18.

labatur מַעֲבָה אֲרָם (l. p. Chr.) — גִּיב, regio transjordanensis, quæ etiam commemoratur Jud. 11, 3 et 1 Macc. 5, 13 *Τώβιον*. — In l. p. 1 Chr. 19, 7 dicuntur Ammonitæ duo et triginta millia curruum conduxisse, in quo numero versiones antiquæ cum textu Hebr. consentiunt¹⁾. Numerus quidem nostro loco idem est (שְׁנַיִם-עָשָׂר אֲלָף et עֶשְׂרִים אֲלָף); hic vero indicantur *pedites*.

8. פֶּתַח הַשַּׁעַר, παρὰ τῆ θύρα τῆς πόλις, in ostio portæ i. e. ante portam oppidi, sc. metropoleos Rabbæ.

11. חֲזָק, firmus, fortis fuit (v. 12), sequ. מִן *prævaluit, superavit*.

16. הַיְלָם v. הִלְאָם (v. s.), urbs omnino ignota; hoc solo loco commemoratur, LXX *Αιλάμ*. — שׁוּבָה in l. p. dicitur שׁוּבָה.

18. Pro שְׁבַע מֵאוֹת רֶכֶב וְאַרְבָּעִים אֲלָף פָּרָשִׁים, *septingenti currus et quadraginta millia equitum*, l. p. Chr. habet שְׁבַע מֵאוֹת רֶכֶב וְאַרְבָּעִים אֲלָף אִישׁ רֶכָּבִי (pr. curruum) et *quadraginta millia peditum*, quod rectius videtur, cfr. Jos. Antiqu. VII, 6, 3.

19. שָׁלֵם, integer fuit, 2) pacem (שְׁלוֹם) habuit cum aliquo, Hiph. *pacem fecit*.

Sectio XXII.

2 Sam. cap. XI et XII. 1 Chr. XX, 1—3.

Durante obsidione Rabbæ David adulterium cum Bathseba committit eamque, marito ejus Uria e medio sublato, uxorem ducit. Quod peccatum a Nathane propheta graviter reprehenditur, et a Jehova morte filii ex adulterio nati punitur, pro quo Salomo nascitur.

1) Syr. tamen habet ⁷ ܩܘܪܝܢܐ, *equites*, non *currus*.

Rabba tandem a Davide expugnatur, qui severa de Ammonitis supplicia sumit.

2 Sam.

Cap. XI. 1. לְהַשׁוּבָה הַשָּׁנָה, pr. *ad reditum anni* i. e. anno vertente. — לָעֵת צִיָּת הַמְּלָכִים (Kri מְלָכִים pro Cthib מלכים legendum, cfr. l. p. I Chr. 20, 1), *tempore, quo solent reges in bellum exire* (pr. tempore exitus regum) i. e. tempore verno. Maurer: *tempore, quo expeditionem fecerant reges isti*, sc. hostes Davidis 10, 19 commemorati, הַמְּלָכִים עֲבָדֵי הַדְּרָעָר; addit, etiam מְלָכִים legi posse: *tempore, quo profecti erant legati* (10, 2); ita quoque Michaëlis vertit: „ein volles Jahr nach der Zeit, da die Gesandtschaft abgeschicket war.“ — רַבָּה s. plenius עֲמֹן רַבָּה (12, 26), metropolis Ammonitarum, postea a Ptolemæo Philadelpho rege *Philadelphia* appellata. Apud LXX dicitur Παββάθ, a Josepho Παβαθά et Ἀραμαθά, a Polybio Παβαθαύαυα τῆς Ἀραβίας, apud Abulfedam عَمَّان, *Amman*, quo nomine ruinæ ejus etiamnum insiguiuntur. Erat alia urbs רַבָּה in tribu Judæ sita (Josv. 15, 60).

2. Narratio, quæ ab h. v. ad 12, 25 de peccato et poena Davidis legitur¹⁾, ommissa est ab autore Chronic., qui in obsidione et expugnatione Rabbæ commemorandis subsistit. — מִמַּעַל מִשָּׁמֶבוּ; somnum a meridie ceperat, cfr. 4, 5 מִשָּׁמֶבּ הַצְּהָרִים.

3. אֲוִירָה הַחִתִּי, *Urias Chittæus*, igitur genere Canaanita erat; 23, 39 nominatur inter heroes Davidis.

4. מִתְקַדְּשֵׁת מִשְׁמֵאתָהּ, cfr. legem Lev. 15, 18.

8. מִשְׁאָח, st. constr. מִשְׁאָח (a נָשָׂא, sustulit) 1) elevatio, 2) donum, impr. *portio cibi convivæ oblata*, cfr. Gen. 43, 34.

1) Cfr. ad hanc narrationem notas *Michaelis* in Deutsche Uebersetzung des A. T. 5 Th. 2 Hälfte, p. 135 seqq.

13. שָׁכַר, inebriavit se, Piel *inebriavit*, μεθύσκειν.

15. מוֹל, coram, e regione (מִמּוֹל, a fronte, 5, 23), אֶל-מוֹל, versus, מוֹל פָּנָי, אֶל- in faciem s. frontem.

21. וְרִבְשֵׁחַ, cognomen *Gideonis*, significans: *idolum*. (pr. pudendus sc. deus) *litigat* (וְרִיב בִּשְׂחָה); Jud. 6, 32 dicitur (וְרִבְשֵׁחַ¹). Ita appellatus est iudex ille Israelitarum, propterea quod cultum Baalis destruxit (Jud. cap. 6). — הָלֹא אִשָּׁה וּג'; historia narratur Jud. 9, 50 seqq. — פָּלְחָה, pars resecta, segmentum, fragmen (פָּלְחָה fudit). — רָקֶב, 1) currus, 2) *lapis molaris superior*.

23. נִהַדְתָּה עֲלֵיהֶם, *fuimus adversus eos* i. e. repulimus eos.

25. בָּזָה וְכִזָּה הָאֵל הַזֶּה, *modo hunc modo illum comedit gladius* i. e. varius est eventus belli. — הַחֲזֹק מִלְחָמָתְךָ, *confirma pugnam tuam* i. e. constans esto in oppugnatione.

Cap. XII. 1. רָשׁ pro רָשׁ, pauper.

3. כִּבְשָׂה v. כִּבְשָׂה (Lev. 14, 10, Num. 6, 14) et litteris transpositis כִּשְׂבָה (Lev. 5, 6), *agna*, foem. vocis כִּבְשָׂה v. כִּשְׂבָה. — פֶּת, frustum, buccella.

4. הַלֶּךְ, pr. iter, via, pro אִישׁ הַלֶּךְ, *viator*, i. q. sequens אַרְצָה.

8. וְיָאֵם מְעַט וְיִאֲסָפָה לָּהּ כְּהַנְּהוּ וְכַהֲנָה, *quae si parva videntur, plura similia additurus essem*.

11. וְלָקַחְתָּי אֶת-נִטְיָה וּג'; hoc per Absalomum factum esse narratur 16, 22.

14. אָפָס, adv. 1) non (9, 3), 2) tantum, nonnisi; כִּי אָפָס, conj. *tantum quod, verumtamen*. — נָאֵץ, sprexit, contempsit, Piel id., h. l. causat. *calumniari facere, calumniandi occasionem dare*.

16. בָּא, *ingressus est*, sc. conclave.

17. בָּרָה, cogn. cum בָּרָא, 1) cecidit, secuit, 2) *comedit*.

1) Cfr. nomina אִשְׁבֻּשָׁה (1 Chr. 8, 33, 9, 39 אִשְׁבֻּעֵל) et מִשְׁבִּישָׁה (1 Chr. 8, 34, 9, 40. מְרִיב בעל).

18. וְעַשְׂתָּה רַעַה, *multo magis se affliget.*
21. בְּעוֹד הַקֶּלֶד הָיָה, *dum puer vivebat*, i. q. בְּעוֹד הַקֶּלֶד הָיָה
v. 22.
25. בְּעַבְדֵי יְהוָה, *propter Jehovam* i. e. propterea quod
J. eum dilexit (v. 24), ita Syr. ^{سَلَّمَ} ^{مَنْحًا} ^{مِنْ} ^{مَنْحًا} ^{مِنْ} ^{مَنْحًا} et Vulg.
eo quod diligeret eum Dominus; videntur hi interpretes
ante יְהוָה legisse יְדָדוּי, quod verbum, rationem nominis
impositi יְדָדוּיָהּ explicans, forsitan errore scribarum excidit.
26. וַיִּלְכְּתֵם יוֹאָב וְגו'; redit autor ad historiam obsidionis
Rabbæ.
27. עִיר הַמַּיִם, *urbs aquarum* i. e. ea oppidi pars, in qua
aqua est.
30. כֶּכָר, *talentum, 3000 siclos* continens.
31. מַגֵּרָה, *serra* (rad. גָּרַר). — הַרְרִיץ, 1) segmentum,
2) acutus, impr. de *tribulo acuto*. — מַגְזֵרָה, *securis* (גָּזַר
secuit) — Pro מַלְכָּן legendum est, ut Masorethæ jubent,
מַלְכָּן, *fornax lateraria* (לִבְנָה later), LXX *πλευθίων*.